

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek

Archeologisch onderzoek Meddosestraat
te Winterswijk

Archeologisch Adviesbureau

C
U
L
T
U
R
H
I
S
T
O
R
I
E

6500 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

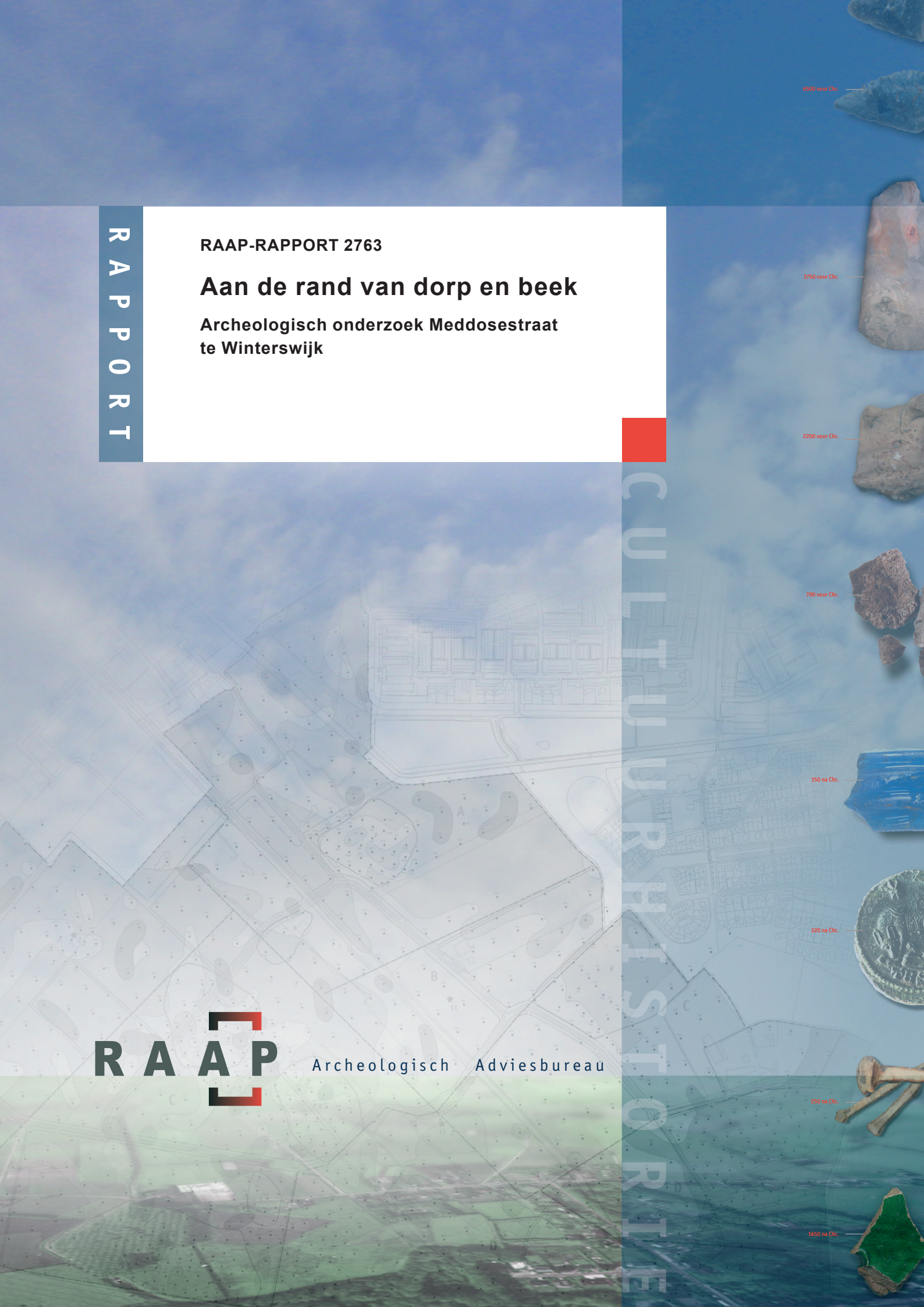
700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

200 na Chr.

1650 na Chr.

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek

**Archeologisch onderzoek Meddosestraat
te Winterswijk**

drs. M. Schabbink

Archeologisch Adviesbureau

Colofon

Opdrachtgever: De Woonplaats

Titel: Aan de rand van dorp en beek; archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Status: eindversie

Datum: 20 februari 2014

Auteur: *drs. M. Schabbink*

Projectcode: WIMD5

Bestandsnaam: RA2763_WIMD5

Projectleider: drs. M. Schabbink

Projectmedewerkers: T.P. van Rooij, K. Lommertzen

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: 422979

ARCHIS-waarnemingsnummer: nog niet verleend

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 53287

Autorisatie: drs. H.B.G. Scholte Lubberink

Bevoegd gezag: gemeente Winterswijk

ISSN: 0925-6229

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwenveldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2014

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van De Woonplaats heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in september/oktober 2012 en februari/maart 2013 een archeologische opgraving uitgevoerd in verband met de voorgenomen nieuwbouwplannen aan de Meddosestraat 30 en 38-42 in Winterswijk. Het doel van deze opgraving was het veilig stellen van de wetenschappelijke informatie van deze vindplaats die tijdens archeologisch vooronderzoek is aangetroffen (behoud *ex situ*).

Meddosestraat 38-42

De historische panden aan de Meddosestraat waren in 1832 vooral bewoond door landbouwers, die in de directe omgeving hun bedrijf uitoefenden. De twee panden achter Meddosestraat 42, aan de steeg naar de Sellenkamp. In de late 19e en/of vroege 20e eeuw werd een bakkerij gevestigd op het hoekpand nr. 42. De bij de opgraving blootgelegde muurresten kunnen grotendeels teruggevoerd worden tot de eerste kadastrale optekening van 1832.

Alle aangetroffen muurresten zijn ingemeten, gefotografeerd en van de bakstenen zijn formaten genoteerd. Het grootste baksteenformaat werd opgetekend achter nr. 38. Daar werd een kelder van 3,2 x 2,65-3,1 m blootgelegd. Een vergelijkbaar formaat is bekend uit het koor van de Jacobskerk, gedateerd in 1472. Voor de kelder is echter een datering in de (late) 16e eeuw of vroege 17e eeuw, op basis van de bouwhistorische ontwikkeling, veel waarschijnlijker.

Het merendeel van de muren is opgebouwd met kleinere baksteen. Deze muren kunnen in verband gebracht worden met de algemene verstening van de voorheen vakwerkhuisen vanaf globaal 1700. Op een aantal plaatsen is de oorsprong van de vakwerkhuisen opgetekend: grote zwerfkeien waarop de houten ankerbalkgebinten hebben gerust. Achter de panden werden enkele bakstenen waterputten en kleine beerputten opgegraven.

Meddosestraat 30

Direct achter de bestaande bebouwing werd een werkput van ongeveer 20 x 12 m aangelegd. De achtergevel bestond uit een bakstenen voet waarop waarschijnlijk een vakwerkgebouw heeft gestaan. In de buitenmuur was de aanzet van een inpandige kelder zichtbaar. Op grond van een bouwhistorische inventarisatie zou het pand uit de late 16e eeuw of vroege 17e eeuw stammen. Daarvoor zijn echter weinig aanwijzingen gevonden.

Uit historisch onderzoek is bekend dat het pand vanaf 1885 in gebruik was door J.W. Hesselink (later: J.W. Hesselink & Zn) als winkel in koloniale waren, waaronder koffie en thee. In de jaren '30 legde Hesselink zich steeds meer toe op het produceren van koffie en werd ook voorverpakte en voorgemalen koffie verkocht.

Op het achtererf werd een grote bakstenen waterput blootgelegd. Deze zal gelijktijdig met de bouw van het pand zijn geweest. Op grond van vondstmateriaal en baksteengrootte ligt de datering waarschijnlijk in de late 17e of vroege 18e eeuw. In de tuin op het achtererf werd vooral vondstmateriaal uit de 18e en 19e eeuw gevonden. In een kleine beerput op het achtererf werd meer tijdsspecifiek aardewerk gevonden. Naast het gebruikelijke steengoed en tafelwaar van roodbakkend aardewerk werd ook luxer gebruiksgoed van faience en porselein gevonden. Het Aziatisch porselein betrof koppen en schotels van zogenaamde kapucijner waar dat gedateerd kan worden tussen 1700 en 1780. Het voorkomen van Aziatisch porselein en het gebruik van faience en glazen serviesgoed wijst op een hoge status aan de gebruikers van het pand. De datering ligt in het tweede en derde kwart van de 18e eeuw.

Beekdal Whemerbeek

Op de achtererven van alle genoemde panden werden tussen de grote, donkergekleurde kuilen en tuinbedden uit de nieuwe tijd enkele oudere sporen gevonden. Twee vage paalafdrukken op het latere erf van Hesselink dateren waarschijnlijk uit de ijzertijd. Een enkele kuil dateert uit de middeleeuwen. In deze kuil, vergelijkbaar met een tiental kuilen die achter Meddosestraat 38-42 zijn gevonden, is een fragment aardewerk uit de periode 9e tot 14e eeuw gevonden. Achter de panden Meddosestraat 38-42 is ook, naast de genoemde kuilen, een enkele greppel uit de middeleeuwen gevonden. Op deze plaats is een soort steilrand tussen de hooggelegen dekzandrug met de oude kern van Winterswijk en de overgang naar het beekdal van de Whemerbeek waargenomen. Deze laagte was opgevuld met lemig zand en grijsblauwe leemlagen, waarin veel aardewerk uit de ijzertijd werd gevonden. Het overige materiaal bestond uit natuursteen, verbrand bot en houtskool. Deze vondsten vormen een duidelijk beeld van regulier nederzettingsafval. De nederzetting werd in de onderzochte delen niet teruggevonden, maar zal zeker in de directe nabijheid hebben gelegen.

Sporen van een middeleeuwse nederzetting zijn evenmin aangetroffen. De vele, ovale kuilen uit de middeleeuwen zijn echter een duidelijk bewijs van gebruik van het beekdallandschap. De vele, maar gefragmenteerde aardewerkscherven zijn van (voorlopers van) kogelpotten en geïmporteerd aardewerk uit Badorf en Pingsdorf. De datering ligt in de periode 8e/9e tot 12 eeuw. Uit een ophogingslaag werd tevens een fraaie bronzen gesp uit de 14e/15e eeuw gevonden.

Toekomstig onderzoek kan een bijdrage leveren over de betekenis van de middeleeuwse kuilen en het gebruik van het beekdal van de prehistorie tot in en na de middeleeuwen. Uit het onderzoek is gebleken dat de historische bewoning aan de Meddoseweg op deze plaats pas in de late 17e of meer waarschijnlijk vroege 18e eeuw heeft vorm gekregen. De bewoning kreeg pas rond 1700 een volledig bebouwd uiterlijk van deze uitvalsweg op de rand van dorp en beek.

Inhoud

Samenvatting	5
1 Inleiding	9
1.1 Kader	9
1.2 Administratieve gegevens	11
2 Voorgaand onderzoek	13
3 Doel van het onderzoek	15
4 Methoden	17
5 Resultaten	19
5.1 Fysisch-geografisch onderzoek	19
5.2 Grondsporen	23
5.3 Muurresten, kelders en waterputten	27
5.4 Vondsten	43
5.5 De vindplaats	56
6 Conclusies en aanbevelingen	63
6.1 Conclusies	63
6.2 Aanbevelingen	66
Literatuur	67
Gebruikte afkortingen	69
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	71
Bijlage 1: Sporenlijst	73
Bijlage 2: Murenlijst	79
Bijlage 3: Vondstenlijst	81
Bijlage 4: Codelijst	87
Bijlage 5: Catalogus aardewerk en glas	89

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek

Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

1 Inleiding

1.1 Kader

In opdracht van De Woonplaats heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau een archeologische opgraving uitgevoerd in verband met de voorgenomen nieuwbouw in de Meddosestraat te Winterswijk. Het onderzoeksgebied bestaat uit een bouwblok van zes percelen gelegen aan de Meddosestraat 30-42. Aan de oostzijde wordt het onderzoeksgebied begrensd door de Sellekamp. De voorgenomen renovatie, sloop en nieuwbouw heeft betrekking op de panden Meddosestraat 30 (stadsboerderij) en Meddosestraat 38, 40 en 42. De tussenliggende, bewoonde panden Meddosestraat 32 en 36 blijven ongemoeid bij de herprofilering (figuur 1).

Figuur 1. De ligging van het plangebied (rood omlijnd); inzet: ligging in Nederland (ster).

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Geologische perioden			Archeologische perioden						
Tijdvak	Chronozone	Datering	Tijdperk	Datering					
Holoceen	Laat Subatlanticum	1150 na Chr.	Nieuwste tijd (=Nieuwe tijd C)						
			Nieuwe tijd	B 1795 A 1650 1500					
	Vroeg Subatlanticum	0	Middeleeuwen	Laat	1250				
				Vol	1050				
				Vroeg	Ottoons	900			
					Karolingisch	725			
					Merovingisch laat	525			
	Merovingisch vroeg	450							
	Subboreaal	450 voor Chr.	Romeinse tijd	Laat	270				
				Midden	70 na Chr.				
Vroeg				15 voor Chr.					
Pleistocene	Atlantium	3700	IJzertijd	Laat	250				
				Midden	500				
				Vroeg	800				
	Boreaal	7300	Bronstijd	Laat	1100				
				Midden	1800				
				Vroeg	2000				
	Preboreaal	8700	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850				
				Midden	4200				
	Pleistocene	Weichselien	9700	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	4900/5300			
					Midden	6450			
Vroeg					8640				
Laat Glaciaal					Late Dryas	11.050	Prehistorie	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Midden
					Allerød	11.500			
					Vroege Dryas	12.000			
					Bølling	12.500			
					Vroegste Dryas	13.500			
					Denekamp	30.500			
Midden Glaciaal					Hengelo	60.000	Laat	12.500	
					Moershoofd	71.000	Jong B	16.000	
					Vroeg Glaciaal	Odderade	114.000	Jong A	35.000
						Brørup	114.000		
							114.000		
					Eemien	126.000			
Saalien II					236.000				
Oostermeer					241.000				
Saalien I					322.000				
Belvédère/Holsteinien	336.000								
Glaciaal x	384.000								
Holsteinien	416.000								
Elsterien	463.000								
				Oud	250.000				

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Het veldwerk is uitgevoerd in september/oktober 2012 en februari/maart 2013. Tijdens het onderzoek is op een prettige wijze samengewerkt met de contactpersonen van De Woonplaats, dhr. B. Geerdink, en van de gemeente Winterswijk, dhr. K. Meinderts. Dank is verschuldigd aan de heren J. Goorhuis en H. Wessels die bijna dagelijks hebben meegewerkt bij de opgraving. Uitwerking van het onderzoek heeft plaatsgevonden in september en oktober 2013. Onderzoeksdocumentatie en vondstmateriaal zullen worden overgedragen aan het depot van de provincie Gelderland.

Deze opgraving is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.2), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtlijn. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde geologische en archeologische perioden.

1.2 Administratieve gegevens

Gemeente: Winterswijk

Plaats: Winterswijk

Plangebied: Meddosestraat 30-42

Onderzoeksgebied: Meddosestraat 30, 38, 40 en 42

Centrumcoördinaten: 246.620/443.650

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: 422979

ARCHIS-waarnemingsnummer: nog niet verleend

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 53287

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek

Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

2 Voorgaand onderzoek

In augustus 2010 heeft in het onderzoeksgebied aan de Meddosestraat een archeologisch vooronderzoek plaatsgevonden in de vorm van een inventariserend booronderzoek.¹ Voorafgaand aan het booronderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om de geologische, bodemkundige en landschappelijke kenmerken alsmede de bekende en verwachte archeologische waarden van het onderzoeksgebied te inventariseren. Onderstaande gegevens zijn afkomstig uit dit vooronderzoek.

Gedurende de late middeleeuwen moet in de schaduw van de Jacobskerk een dorpskern zijn ontstaan, waarin zich onder andere geestelijken, ambachtslieden en handelaren vestigden. Hierbij zal zeker een rol gespeeld hebben dat Winterswijk in 1193 een aartsdiaconaat werd en dat hier vanaf dat moment een hoge Münsterse geestelijke als aartsdiaken een verblijf moet hebben gehad. Winterswijk was een van de grotere aartsdiaconaten van het bisdom Münster. Tot dit aartsdiaconaat behoorden naast de parochie Winterswijk vijftien parochies in het West-Münsterland. Een zogenaamde koperen hanzeschotel van een (onbekende) vindplaats in het centrum van Winterswijk bevestigt de status van Winterswijk als middeleeuws geestelijk centrum. Er zijn aanwijzingen dat de schotel tijdens bouwwerkzaamheden is gevonden op of in de directe omgeving van de Markt. Dit is echter vooralsnog onzeker.

Over de omvang van het middeleeuwse Winterswijk is weinig bekend. De verspreiding van archeologische vondsten uit de middeleeuwen geeft wel enig houvast. Op grond hiervan is duidelijk dat de oudste kern van het dorp gezocht moet worden in het gebied rond de Jacobskerk, dat wil zeggen het gebied van de Markt, Wheme, Bossesteeg, Satinkspas, Nieuwstraat en Lappenbrink, ofwel in de directe nabijheid van onderzoeksgebied Meddosestraat

Bestudering van historische kaarten heeft aangetoond dat het onderzoeksgebied vanaf de late 18e/vroege 19e eeuw deels bebouwd was en deels in gebruik was als tuin en erf. Bij het inventariserende vooronderzoek is vastgesteld dat twee mogelijke vindplaatsen aanwezig zijn. De boringen wijzen uit dat de bodem in het onderzoeksgebied bestaat uit ophogingspakketten op een ongestoorde ondergrond. Op grond van de aangetroffen fragmenten aardewerk dateren de ophogingslagen uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd. De top van de natuurlijke ondergrond bevindt zich op circa 1 m -Mv in het noordelijk deel en op 1,3 m -Mv in het zuidelijk deel van het onderzoeksgebied. Het is zeer waarschijnlijk dat zich op dit niveau grondsporen bevinden uit de periode late bronstijd tot en met vroege middeleeuwen. Ter hoogte van Meddosestraat 42 is daarnaast een lemen vloer aangetroffen op 0,8 m -Mv.

Op basis van de onderzoeksresultaten is geconcludeerd dat bij de realisering van de nieuwbouw archeologische resten zullen worden aangetroffen. Gezien de voorgenomen planontwikkeling

¹ Helmich, 2010.

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

en daartoe benodigde bodemingrepen, zullen deze resten met grote waarschijnlijkheid geheel worden verstoord. Op basis van de resultaten van het inventariserend onderzoek werd aanbevolen om in het onderzoeksgebied aanvullend archeologisch onderzoek uit te laten voeren. In de reguliere cyclus van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ) volgt na een karterend onderzoek een toets in de vorm van een waardestellend onderzoek. Omdat op voorhand al duidelijk was dat behoudenswaardige archeologische resten aanwezig zijn in het onderzoeksgebied, is voorgesteld om een waarderend onderzoek in de vorm van proefsleuven over te slaan.

Gezien de beschermende maatregelen die zijn getroffen voor de archeologische resten aan de straatzijde en de geringe omvang van de voorgenomen planontwikkeling en daartoe benodigde bodemingrepen op het achterterrein, werd een vervolgonderzoek in de vorm van een archeologische opgraving van beperkte omvang aanbevolen. Het betreft één werkput ter hoogte van Meddosestraat 42 van circa 20 x 13 m en een tweede werkput ter hoogte van Meddosestraat 38-40 van circa 15 x 10 m. Gezien de beschermende maatregelen aan de Meddosestraat 30 was geen archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk. Wel diende voor de sloop van de panden Meddosestraat 38-40 bouwhistorisch onderzoek plaats te vinden. Voor het verwijderen van vloeren aan de Meddosestraat 30 en 38-40 diende ofwel bouwhistorisch dan wel een archeologische begeleiding van het verwijderen van de vloeren plaats te vinden. Deze zienswijze is door de bevoegde overheid, de gemeente Winterswijk overgenomen.

3 Doel van het onderzoek

De opgraving werd aanbevolen naar aanleiding van de resultaten van het vooronderzoek met als doel het veiligstellen van de wetenschappelijke informatie van de behoudenswaardige archeologische vindplaats (behoud *ex situ*). In het Programma van Eisen (PvE) zijn hiervoor specifieke onderzoeksvragen geformuleerd:²

1. Wat is de horizontale en verticale begrenzing, de ligging en de omvang van de archeologische resten?
2. Zijn in het onderzoeksgebied meer archeologische grondsporen of (funderings)resten van muren of andere verdedigingswerken aanwezig?
3. Wat is de aard, datering en conserveringstoestand van deze grondsporen en resten?
4. Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de vondstdichtheid en hoe is de conserveringstoestand?
5. Is er sprake van een ophogingspakket en is er een (duidelijke) fasering in de ophogingslagen?
6. Hoe manifesteren deze zich?
7. Zijn er archeologische resten aangetroffen, die inzicht kunnen geven in de bewonings- en of gebruiksgeschiedenis voorafgaand aan de laatmiddeleeuwse stadsuitleg? Zo ja, wat is de aard en datering hiervan?
8. Wat is de onderlinge relatie tussen de aangetroffen resten (sporen, structuren en vondstmateriaal)?
9. Is er een fasering van de afzonderlijke structuren/gebouwen waar te nemen?
10. Hoe manifesteert zich deze?
11. Wat kan op basis van het vondstmateriaal gezegd worden over de materiële cultuur van de bewoners van de individuele huizen?
12. Wat kan met betrekking tot de aanvang van de laatmiddeleeuwse stadsuitleg gezegd worden? Is er verschil tussen het tijdstip en de wijze van ingebruikname van andere percelen aan de Meddosestraat? Is er sprake van een fasering? Zo ja, waaruit bestaat het verschil tussen de percelen en waaruit blijkt de fasering (indeling/functies achtererf, verloop en fasering gracht, etc.)?
13. Zijn de aangetroffen structuren te koppelen aan historische bronnen?

Deze vragen hebben niet alleen betrekking op de aard en de omvang van het archeologische complex, maar ook op de datering, economische bestaansbasis, landschappelijke inbedding en de regionale (culturele) betekenis ervan. Al deze elementen dienen tijdens de opgraving onderzocht en verklaard te worden.

Na het uitvoeren van de opgraving dienen geen verdere aanbevelingen meer te worden gedaan met betrekking tot de omgang met het onderzoeksgebied. Het onderzoek dient te resulteren in een

² Schabbink, 2011c.

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

advies over het toekomstig beleid in aangrenzende gebieden. Mogelijk kan wel advies worden verstrekt met betrekking tot de publieke presentatie van de archeologische vondsten en/of de integratie van de archeologische vindplaats in de planontwikkeling.

4 Methodes

Afmetingen opgravingsput

Omdat de voorgenomen beschermende maatregelen in de praktijk anders uitvielen, is uiteindelijk meer opgegraven dan gepland. In totaal zijn zes werkputten aangelegd (figuur 2 en kaartbijlage 1). Een werkput wordt in dit rapport aangeduid als WP met volgnummer. WP1 en WP2 zijn aangelegd onder de vloeren van Meddosestraat 38 en 40. WP3 is aangelegd op het achterterrein van Meddosestraat 42 en WP4 op het achterterrein van Meddosestraat 38. WP5 en WP6 zijn gesitueerd direct achter de historische bebouwing van Meddosestraat 30. In vlak 1 is in totaal 784 m² opgegraven. In een deel van WP3 en in WP6 is een tweede vlak aangelegd, waarin nog eens 140 m² is onderzocht.

Opgravingsvlakken en profielen

In de meeste opgravingsputten is één opgravingsvlak aangelegd.³ Het vlak is aangelegd in de top van het dekzand onder de ophogingslagen. De diepte van de sleuven verliep van circa 0,5 m -Mv aan de straatzijde tot 2,2 m -Mv op het achterterrein. De maaiveldhoogte aan de straatzijde lag globaal op 35 m +NAP. In het oostelijk deel van WP3 is onder de steenbouwfase een tweede vlak aangelegd. De hoogte van het vlak loopt af in de (oostelijke) richting van het beekdal van 32,6 m +NAP tot 32,15 m +NAP. Ook in WP6 is onder de steenbouw (globaal 33,5 m +NAP) een tweede vlak aangelegd. Het vlak varieerde in hoogte van 33,4 tot 33,15 m +NAP.

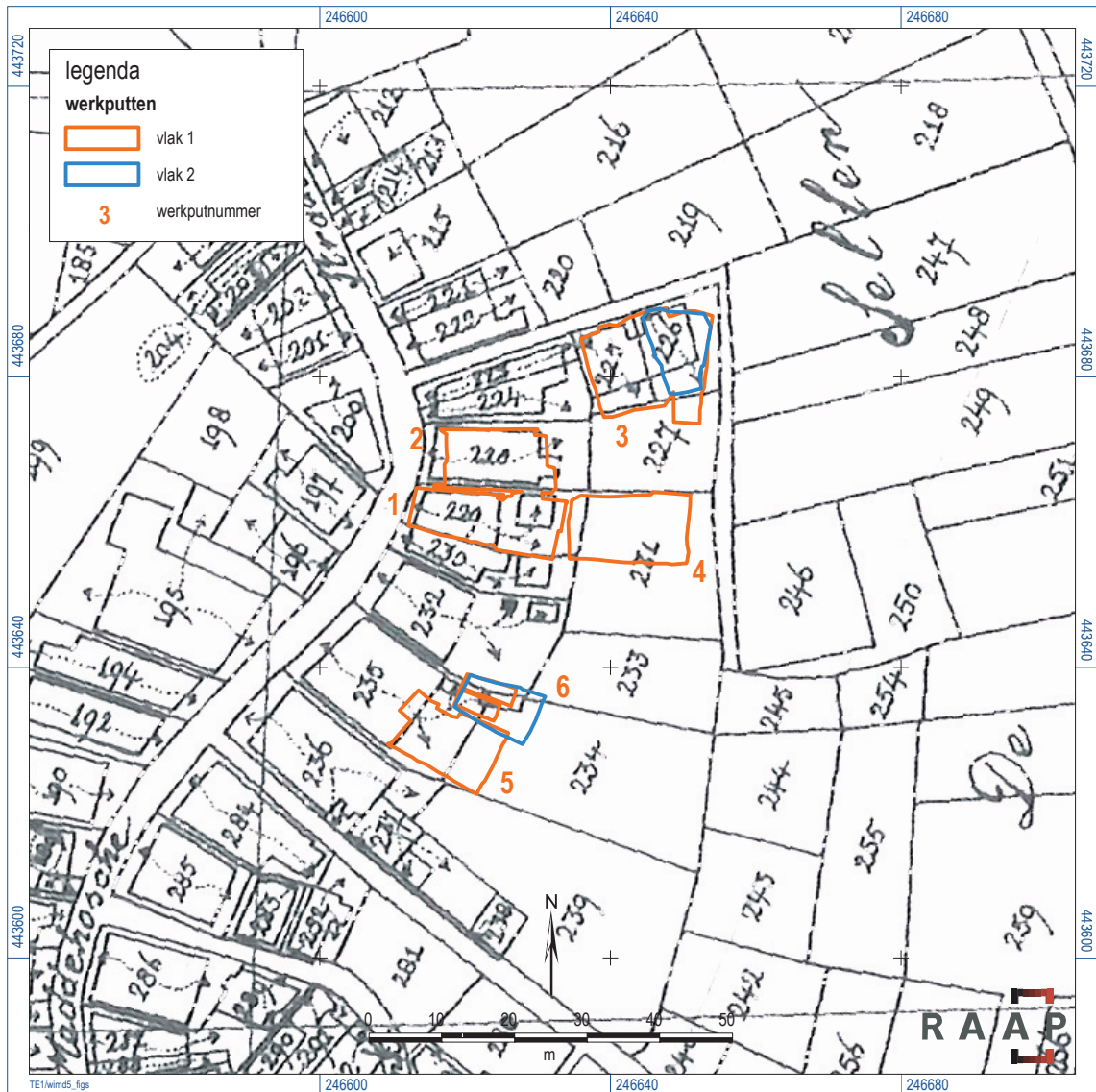
De sporen en bodemlagen zijn in een doorlopende reeks genummerd en digitaal ingemeten in het Rijksdriehoeksnet met behulp van een *Robotic Total Station*. De hoogte van de aangelegde sporen en vlakken is ingemeten ten opzichte van NAP. Spoornummer 999 is gereserveerd voor recente verstoringen of muurwerk van na 1900.

Vanwege de eenvormigheid van de profielen is alleen het zuidprofiel van WP4 gedocumenteerd. Het profiel is getekend op schaal 1:20, gefotografeerd en beschreven.

Afwerking en behandeling van sporen en vondsten

Alle aangetroffen grondsporen uit de ijzertijd en middeleeuwen zijn gecoupeerd, getekend en gefotografeerd en daarna afgewerkt. Van de grondsporen uit de 18e/19e eeuw zijn er enkele gecoupeerd, getekend en gefotografeerd. Alle muren zijn schoongemaakt, gefotografeerd, ingemeten en beschreven op bouw-, voegmateriaal, metselverband, baksteengrootte en bijzondere elementen. Twee historische waterputten en twee kleine beerputten zijn geheel opgegraven en gedocumenteerd. Het vondstmateriaal uit de nieuwe tijd is selectief verzameld. Met uitzondering van genoemde water- en beerputten en enkele vondstrijke keldertjes. Bij het registreren en beschrijven van de sporen en vondsten is gebruik gemaakt van het computerprogramma Odile. De spoornummers

³ Enkele subrecente muurresten zijn in vlak 0 ingemeten, waarna verdiept kon worden tot vlak 1.

Figuur 2. Overzicht van werkputten geprojecteerd op de kadastrale ondergrond uit 1832.

worden in dit rapport aangeduid met een hoofdletter S (bijv. S7), de vondstnummers met een hoofdletter V (bijv. V28).

Bemonstering

Er is vanwege de geringe omvang en diepte van de beerputten en de slechte conserveringsomstandigheden voor organische resten geen aanleiding gezien om van lagen monsters te nemen voor macrobotanisch onderzoek. Ondanks de betere conserveringsomstandigheden in het beekdal ontbraken potentieel veelbelovende lagen en sporen met organisch materiaal.

Afwijkingen en aanpassingen van de onderzoeksstrategie

Tijdens het veldonderzoek is, behoudens het feit dat meer opgegraven is dan vooraf afgesproken, niet afgeweken van de onderzoeksstrategie zoals in het PvE is omschreven.

5 Resultaten

5.1 Fysisch-geografisch onderzoek

5.1.1 Geologie en geomorfologie

Winterswijk ligt centraal in een voor Nederlandse begrippen reliëfrijk en hooggelegen gebied: het Oost-Nederlands plateau. Dit plateau, dat in hoofdzaak is opgebouwd uit mesozoïsche en tertiaire afzettingen, is tijdens het Tertiair (circa 53 tot 2 miljoen jaar geleden) door inwendige krachten in de aardkorst omhoog geduwd.⁴ In de eerste helft van het Pleistoceen (circa 2 miljoen tot 300.000 jaar geleden) zijn door Rijn grove, grindrijke zanden (terraszanden) op het plateau afgezet. Deze zanden zijn tijdens het Saalien (circa 370.000 tot 130.000 jaar geleden) grotendeels weer verdwenen toen het Oost-Nederlands plateau door het schuivend landijs werd geërodeerd en afgevlakt. Onder het landijs werd op veel plaatsen grondmorene (meestal keileem) afgezet. Aan het einde van het Saalien werd het plateau door smeltwaterstromen versneden. Hierdoor ontstonden grote en diepe erosiegeulen waarin gedurende het resterende deel van het Saalien en in het Eemien (circa 130.000 tot 115.000 jaar geleden) meren aanwezig waren. Op de bodem van deze meren werden smeltwaterzanden, fijnkorrelige bekkenafzettingen, afgezet en groeide veen. Op het hooggelegen plateau ontstonden door afstromend regenwater uitgebreide afwateringssystemen, waarbij met name in de nabijheid van de oude smeltwatergeulen diepe beekdalen uitgesleten werden.⁵ Als gevolg hiervan ontstonden verscheidene door diepe dalen van elkaar gescheiden plateaudelen die zich tegenwoordig kenmerken door hun hoge ligging en door het ondiepe voorkomen van slecht waterdoorlatende keileem en ondoorlatende tertiaire klei. Winterswijk ligt op het punt waar een diep uitgesleten erosiedal, het huidige dal van de Whemerbeek, uitmondt in één van de diepe smeltwatergeulen.

Gedurende het Weichselien raakten de diverse dalsystemen voor een belangrijk deel opgevuld met smeltwaterafzettingen, veen en klei. Op de plateaus werd gedurende het Midden Weichselien (circa 73.000 tot 15.500 jaar geleden), na een periode van 70.000 jaar waarin in deze gebieden niet of nauwelijks sedimentatie plaatsvond, zogenaamd Oud Dekzand afgezet. Aan het eind van het Weichselien (circa 15.500 tot 11.600 jaar geleden) was in het koude en droge landschap sprake van enorme zandverstuivingen waarbij duinen van Jong Dekzand opgestoven werden. Op de plateaus werd slechts een dunne laag Jong Dekzand afgezet of ontbreekt het geheel, waardoor tertiaire klei en keileem (vrijwel) dagzomen. Hierdoor bevinden zich op veel plaatsen slecht waterdoorlatende oude kleien op een geringe diepte onder het maaiveld en zijn de bodems op de plateaus relatief nat. In de dalen ontstonden enorme complexen van dekzandruggen die een hoogte van meer dan 10 m bereiken. Deze ruggen vullen de laatpleistocene beekdalen grotendeels of zelfs volledig op, waardoor deze verstopt raakten en beeklopen gedwongen waren zich te verleggen. De opvulling van de beekdalen verstoorde de waterafvoer van de plateaus, waardoor op

⁴ Van den Bosch & Kleijer, 2003.

⁵ Idem.

Onderzoek in het dal van de Whemerbeek te Winterswijk heeft aangetoond dat vanaf de ijzertijd/Romeinse tijd de beek veel meer water te vervoeren kreeg en dat de sedimentatie van beekzanden sterk toenam. Het zand is afkomstig uit het bovenstroomse gebied van de Whemerbeek en duidt vermoedelijk op grootschalige ontginningen op de plateaus. Tevens was er langs de randen van het beekdal en op de aangrenzende dekzandruggen lokaal sprake van erosie van akkers.⁶ Het dichtslibben van het beekdal leidde tot toenemende overstromingen in de dalen en aangrenzende, laaggelegen gebieden, waarbij in de laagste delen beekklei afgezet werd. Een toenemende wateroverlast als gevolg van ontbossing van de plateaus is mogelijk de oorzaak van pogingen om in de late middeleeuwen en nieuwe tijd de ontwatering van het gebied rond Winterswijk te verbeteren door het graven en/of omleiden van watergangen en beken.

De Meddosestraat te Winterswijk ligt op de hoge flank van het dal van de Whemerbeek. Het dal van de Whemerbeek scheidt ter hoogte van het huidige dorp Winterswijk de twee hoger gelegen plateaus van het Groot Veld in het zuidwesten en van het Vossenveld in het noordoosten. Beide plateaus verheffen zich in de bebouwde kom tot een hoogte van circa 38,5 m +NAP. Het dal van de Whemerbeek heeft een hoogte van 35 m +NAP in het zuiden tot 32 m +NAP ter hoogte van de Meddosestraat. Langs de Whemerbeek zijn enkele dekzandruggen en -koppen ontstaan, waarop bijvoorbeeld de huidige Meddosestraat ligt.

In en langs het dal van de Whemerbeek ontstonden in en na de middeleeuwen door langdurige plaggenbemesting dikke humeuze plaggendecken. Ter weerszijden van het dal van de Whemerbeek zijn zo verschillende grote en aaneengesloten akkercomplexen of essen ontstaan, bijvoorbeeld de Balink Es ten westen van Winterswijk. Op historische kaarten is het dal van de Whemerbeek nog duidelijk te herkennen als een smalle strook met wei- en hooilanden te midden van de uitgestrekte escomplexen, zoals bijvoorbeeld De Sellenkamp, De Wemink Maat en De Willink Weide ter hoogte van het onderzoeksgebied aan de Meddosestraat (figuur 3).

Op verscheidene plaatsen binnen de bebouwde kom is de aanwezigheid van venige laagten en beekdalbodems onder plaggendecken vastgesteld, bijvoorbeeld op de Hoge Wieber, in de Meddosestraat, op de Markt en op de Eelink Es. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het beekdal (plaatselijk) oorspronkelijk breder is geweest en dat zich tussen de dekzandruggen aan weerszijden van het dal vochtige depressies bevonden, die in het verleden met enige regelmaat overstromden.

5.1.2 Bodemopbouw

Binnen het kleine onderzoeksgebied Meddosestraat is een duidelijke tweedeling in bodemopbouw waar te nemen. Dwars door het gebied loopt de scheiding tussen de hooggelegen dekzandrug en het beekdal. Het hoogteverschil van het vlak in WP4 bedraagt over een afstand van slechts 10 m maar liefst 0,5 m en verloopt van 32,85 tot 32,35 m +NAP in oostelijke richting.

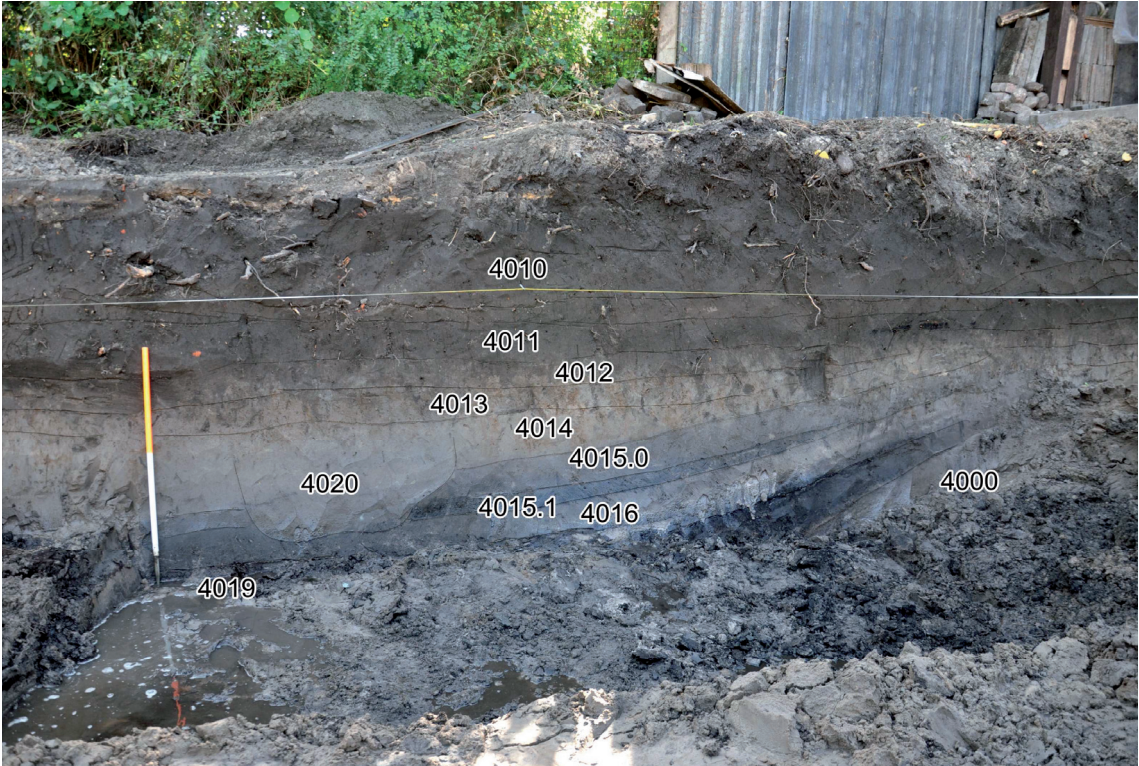
⁶ Hulst, 1981; Scholte Lubberink, 1999.

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Figuur 4. Overzicht profiel WP4 met rechtsonder het dekzand dat oploopt richting Meddosestraat. Aan de oost-zijde duikt het dekzand onder een pakket grijze leemrijke zandafzettingen.

Figuur 5. Zandige opvullagen op een veenpakket van 0,4 m dikte (S4019).

De bodemopbouw direct achter de historische bebouwing aan de Meddosestraat bestaat uit ophogingslagen op ongestoord dekzand. In het 1,3 m dikke ophogingspakket is een gelaagdheid aanwezig. Van boven naar onder:

- S4010: donker gekleurd, zeer humeuze tuingrond met vondstmateriaal uit late 19e en 20e eeuw;
- S4011: grijsbruine cultuurlaag;
- S4012: donkergrijze cultuurlaag met vondstmateriaal uit 18e en 19e eeuw;
- S4013: grijsbruin gevlekte gebioturbeerde laag met vondstmateriaal uit de 12e en 14e/15e eeuw.

Deze laag rust in het westelijk deel van WP4 op de voet van de dekzandrug. Het kenmerkende gele dekzand duikt in oostelijke richting onder een pakket grijs lemig zand (figuur 4). Het pakket lemige zanden is afgezet vanaf de ijzertijd/Romeinse tijd doordat de beek veel meer water te vervoeren kreeg en de sedimentatie van beekzanden sterk toenam. Het zand is afkomstig uit het bovenstroomse gebied van de Whemerbeek en duidt vermoedelijk op grootschalige ontginningen op de plateaus. In het bovenste zandpakket S4014 is veel vondstmateriaal gevonden. Het betreft zowel vuursteen, vroegmiddeleeuws aardewerk als bijna steengoed uit de late 13e eeuw.⁷ In dit pakket bevindt zich een aantal kuilen (S4020 in figuur 5) en een middeleeuwse greppel.⁸

Onder het eerste zandige pakket bevinden zich twee donkergekleurde, zeer lemige lagen S4015.0 en S4015.1. Het vondstmateriaal in deze lagen bestaat naast aardewerk uit nederzettingsafval: natuursteen, verbrande leem, houtskool. Het aardewerk dateert uit de ijzertijd, maar vooral uit de vroege middeleeuwen.⁹ Daaronder bevindt zich een meer zandige laag, S4016, die rust op een veenpakket van 0,4 m dikte. Daaronder bevindt zich weer zand. In het veenpakket, S4019, zijn fragmenten van een kooksteen en een maalsteen gevonden, waarschijnlijk daterend uit de ijzertijd.¹⁰

Uit de afzettingen en het aanwezige vondstmateriaal kan worden geconcludeerd dat in de ijzertijd steeds meer zand werd afgezet in het beekdal. Mogelijk zijn daarbij nederzettingsresten verspoeld geraakt. In de vroege en volle middeleeuwen werden greppels en kuilen gegraven, waarschijnlijk om het natte gebied te beheersen. Dat het beekdal heden ten dage nog steeds een nat terrein vormt, bleek wel toen de graafmachine bij de aanleg van het profiel tot aan zijn assen wegzakte in het zand.

5.2 Grondsporen

In de opgravingsvlakken achter de historische bebouwing is een grote hoeveelheid bodemverkleuringen waargenomen. In de meeste gevallen gaat het om kuilen uit de nieuwe tijd. Tussen de kuilen is een aantal oudere grondsporen opgetekend. Het betreft enkele paalkuilen uit (mogelijk) de ijzertijd en (kleinere) kuilen uit de middeleeuwen (figuur 6). Op enkele plaatsen zijn recente ingravingen aangetroffen.

⁷ V24 en V40. Naast aardewerk ook nederzettingsindicatoren als brokken natuursteen.

⁸ S113 en V30 met natuursteen en aardewerk uit de 10e/11e eeuw. In S4020 zijn geen vondsten gedaan.

⁹ V33 en V39. Meest aannemelijke datering op grond van het voorkomen van kogelpot, Hessens-Schortens aardewerk met stempelversiering en een ringvormig weefgewicht ligt in de periode 6e/7e tot en met 8e eeuw.

¹⁰ V41.

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Figuur 6. Een overzicht van de aangetroffen grondsporen.

Figuur 7. Vage grondsporen uit de prehistorie: S206 en S199. Onder de laatste is bodemwerking zichtbaar onder de voormalige paalstomp.

Figuur 8. Dwarsdoorsnede kuilen S154 en S155.

5.2.1 Paalkuilen uit de ijzertijd

Hoewel in het beekdal vondstmateriaal uit de prehistorie aanwezig is, ontbreken duidelijke grondsporen. Tussen de grote kuilen uit de nieuwe tijd zijn in WP6 twee mogelijke paalkuilen aangetroffen. De sporen waren zowel in vlak als coupe nauwelijks zichtbaar en tekenden zich af als komvormige afdrucken van 0,3 m diep (figuur 7). Artefacten werden niet aangetroffen. Wel werd 10 m westelijk daarvan aardewerk uit de ijzertijd aangetroffen in het zuidprofiel van WP5. De gepolijste scherf werd aangetroffen in (een restant van) een oude akkerlaag.

5.2.2 Kuilen uit de (vroeg) middeleeuwen

Aan de rand van het beekdal, en met name in WP4 en vlak 2 van WP3 is een aantal kuilen en een enkele greppel aangetroffen (zie figuur 6). Deze dateren op grond van vondstmateriaal, maar ook kleur van de vullingen uit de middeleeuwen. De kuilen zijn vrij uniform van vorm, grootte, diepte en kleur. Duidelijke voorbeelden zijn de kuilen S154 en S155, ovale kuilen met een doorsnede van circa 1 m en een diepte van circa 0,35 m (figuur 8). In de lichtgrijze vulling is een gelaagdheid en zijn vele houtskoolspikkels zichtbaar. Hoewel de kuilen op een min of meer regelmatige afstand van elkaar liggen, is er geen sprake van bijvoorbeeld een gebouwplattegrond. Waarvoor de kuilen gediend hebben, is dan ook niet duidelijk geworden. De meeste kuilen liggen op de overgang van de dekzandrug naar het beekdal. Een relatie met greppel S113 is waarschijnlijk, maar kon niet vastgesteld worden. Door de beperkte omvang van de werkputten kon het verloop van de greppel niet gevolgd worden. Ook de greppel had een diepte van 0,35 m.

Figuur 9. Middeleeuwse kuil S205 onder kuil S197 met veel vensterglas uit de 18e/19e eeuw.

In WP6 werden onder kuilen uit de nieuwe tijd ook twee kuilen uit de middeleeuwen gevonden. Het betreft de mogelijke paalkuil S201 en kuil S205, zeer vergelijkbaar met de kuilen in WP3 en WP4 (figuur 9).

Figuur 10. Overzicht van kuilen in vlak 2 van WP6.

Het vondstmateriaal uit zowel kuilen als greppel is zeer gevarieerd. Het bestaat uit zowel prehistorisch nederzettingsafval (dierlijk bot, natuursteen, verbrande leem) als handgevormd aardewerk. De vele, maar gefragmenteerde aardewerkscherven zijn van (voorlopers van) kogelpotten en geïmporteerd aardewerk uit Badorf en Pingsdorf. De datering ligt in de periode 8e/9e tot de 11e/12e eeuw. De kuilen liggen in stratigrafisch opzicht onder een laag met aardewerk uit de late 13e en/of vroege 14e eeuw en met een bronzen gesp uit dezelfde of iets latere periode. De hoeveelheid kuilen uit de vroege middeleeuwen is een duidelijk bewijs van gebruik van het beekdallandschap.

5.2.3 Kuilen uit de nieuwe tijd

De meeste grondsporen in de vorm van donker gekleurde, onregelmatige en vaak ondiepe kuilen dateren uit de 18e/19e of zelfs vroege 20e eeuw. Ze zijn op alle achterpercelen aangetroffen. Veel geschakelde kuilen kunnen in verband gebracht worden met tuinactiviteiten (figuur 10). Een aantal

kuilen was zeer puinrijk en een enkele keer werd zeer veel vondstmateriaal gevonden, zoals bijvoorbeeld in kuil S 190. Kuil S 202 bleek een restant van een ingegraven metalen ton of vat waarin zeer veel puin, gebruiksardewerk en veldkeien was gedeponeerd.

5.3 Muurresten, kelders en waterputten

De aangetroffen muurresten komen grotendeels overeen met de situatie zoals opgetekend in 1832 (zie figuur 2). De verschillende percelen worden beschreven aan de hand van de perceelnummers uit die tijd. Kelders, water- en beerputten worden per perceel beschreven.

5.3.1 Perceel 228, Meddosestraat 40

Het pand, kadastraal bekend als nummer 228 en thans Meddosestraat 40, komt nog exact overeen met de optekening in 1832. De blootgelegde fase is in de jaren '30 van de vorige eeuw opnieuw vormgegeven in baksteen met voor die periode typische baksteenbouw met rondingen en versieringen in gevels (figuur 11). Deze fase is op de oudere funderingen aangelegd. Deze funderingen zijn identiek aan de omtrek van het gebouw zoals opgetekend in 1832. Gebruikte baksteenformaten zijn 25 x 12x 6; 24 x 12 x 6 en 23 x 11 x 4/5.

Binnen het pand is een oudere fase zichtbaar. Deze wordt gevormd door een restant van een haardplaats (S60) en paren zwerfkeien waarop houten gebintdelen hebben gerust. Van deze stiepen lagen S54 en S55 nog *in situ*. De overige (S44, S47, S56) zijn van hun plaats geraakt bij de latere uitbreiding, zoals opgetekend in 1832, of tijdens de herbouw in de jaren '30 van de vorige

Figuur 11. Gevel uit de jaren '30 van de 20e eeuw: veel baksteen met rondingen en versieringen.

Figuur 12. Overzicht van muren, kelders en stiepen op perceel 228/Meddosestraat 40.

eeuw (figuur 12). De ruimte tussen de zwerfkeien was dicht gezet met baksteen. Het formaat was overigens dezelfde als bovengenoemde maten. De mogelijkheid bestaat dat de oudste fase van perceel 228 volledig in hout en vlechtwerk was opgebouwd en in een latere fase verstoring is opgetreden.

Figuur 13. Muren, kelders en stiepen (rechtsboven).

Aan de voorzijde is gelijksoortig muurwerk van een binnenindeling gedocumenteerd. Deze bestond onder andere uit een kleine kelder of (schrob)put (S59) en een restant van een vloer van breuksteen (S40) (figuur 13). In de grote kelder S35 was nog een kelderlicht zichtbaar (S58).

Onder kelder S35 werd een oudere kelder aangetroffen. Deze bestond uit verschillende overlappende muurdelen: een muur van zachte breuksteen (S49) en een laag (S57) van omgekeerd tegen elkaar geplaatste tapse bakstenen, zoals die bij ronde waterputten worden gebruikt.¹¹ Een deel van een vloer is als S64 aangeduid. S49 is als geheel aangemerkt als beerput (figuur 14).

Waarschijnlijk was in eerste instantie sprake van een kleine inpandige kelder van 3 x 1,5 m die in een later tijdstip als kleinere beerput van 2,5 x 1 m is gebruikt. Het aardewerk dateert de beerput in het tweede en derde kwart van de 18e eeuw.¹²

Binnen de plattegrond liggen verder enkele puinkuilen en dagzomende ophogingslagen (zie kaart-bijlage 1). Het achterterrein van perceel 228 is niet verder onderzocht. Het is welhaast zeker dat zich daar nog een waterput en mogelijk nog een beerput hebben bevonden.

¹¹ Zie ook waterputten S103 op perceel 225/226 en S180 op perceel 235. Tapse bakstenen werden gebruikt om een mooie ronding te creëren; bij beerput S49 werden ze juist omgekeerd tegen elkaar gelegd om een rechte lijn te verkrijgen.

¹² Zie ook § 5.4.3.

Figuur 14. Beerput S49, bestaande uit verschillende muurdelen.

5.3.2 Perceel 229, Meddosestraat 38

Perceel 229, of Meddosestraat 38, komt in grondplan eveneens overeen met de kadastrale optekening van 1832. Omdat Meddosestraat 36 niet gesloopt werd, kon de zuidelijke gevel niet onderzocht worden. Het opvallend taps toelopende pand was klein met een lengte van 12 m en een breedte van 4,5 m aan straatzijde en 6,5 m aan achterzijde. De voor- en noordelijke zijgevel bestaan uit rommelig gemetselde muren. In de voorgevel S25 zijn stenen met het formaat 23 x 11 x 5 verwerkt waarbij allen de bovenste lagen in verband staan met S24, waarin een iets groter baksteenformaat (25 x 11 x 6) verwerkt is (figuur 15). De voorgevel was met 0,6 m breedte duidelijk meer massief dan de anderhalf steens breedte van de zijgevel. Gezien de forse muurinstek S33 en S32 in de aansluiting met muur S24, is waarschijnlijk sprake van een herstelfase van de voorgevel.

In de noordelijke zijgevel was een duidelijk oudere kelder aanwezig (S20, zie onder). Tussen de kelder en S24 bevond zich muurdeel S23, strak gemetseld en koud op kelder S20 met formaten 25 x 11/12 x 6, 24 x ? x 4 en een tienlagenmaat van 68 cm. Aan de achterzijde van kelder S20 vormen muurdelen S34 en S19 en uitbraaksleuf S17 de resten van de achtergevel. Het gebruikte baksteenformaat is opmerkelijk kleiner met 20 x 10 x 5.

Figuur 16. Dwarsdoorsnede vloer S26 met muur of poer S30 en paalkuilen in het profiel.

Figuur 17. Bovenaanzicht muren met linksboven kelder S20. Rechts werkzaamheden aan de stabilisatie van de buitenmuur van Meddosestraat 36.

Aan de voorzijde is een deel van een bakstenen vloer bewaard gebleven. De vloer was zorgvuldig gelegd met hele baksteen (21/22 x 10,5 x 5). De vloer lag op een pakket mortel dat richting straat zijde dikker was (figuur 16). Onder de mortellaag is een ouder uitgebroken muurdeel of mogelijk poer S30 aangetroffen, gemetseld met grote baksteen (? X 12/13 x 6/7). Tegen S30 liggen onder het mortelpakket restanten van oudere, lemen vloerdelen. Deze rusten op een ophogingspakket waarin minimaal drie paalkuilen zichtbaar zijn.

Een opmerkelijk fenomeen binnen perceel 229 is de kelder S20. De kelder met een binnenwerkse maat van 3,2 x 2,65-3,1 m volgt de tapse vorm van het pand, maar is ook de oudste fase binnen het geheel. De kelder was gemetseld met bakstenen van 27/28 x 14 x 6 en een tienlagenmaat van 75 cm. Een vergelijkbaar formaat baksteen is ook aangetroffen in het in 1472 gedateerde koor van de Jacobskerk. De kelder is daarmee een opvallende afwijking in vergelijking met de overige historische bebouwingsresten (figuur 17).

Het bovenste deel van de keldermuren was bepleisterd; de onderste tien lagen, gelegen op

Figuur 18. Opening met mogelijke trap S29. Rechts detail van het voor de muur geplaatste blok.

het zand, niet. De kelder was met vooral hele baksteen in wild verband gemetseld met kalkmortel. De baksteen zag er niet als nieuw gebakken uit: hergebruik kan derhalve niet uitgesloten worden. De kelder stond echter als een geïsoleerd bouwblok binnen het perceel. Aan geen van de zijden was er een verband met doorlopend muurwerk. In de kelder is een mogelijke trapaanzet aanwezig (S29). Deze was opgebouwd met iets kleinere baksteen (25/26 x 13 x 6) en stond deels koud tegen en voor de kelder muur (figuur 18).

Binnen en direct achter het gebouw zijn (puin)kuilen aangetroffen. Aan de achterzijde zijn grote verstoringen en een recente betonnen kelder aangetroffen. De locatie komt niet overeen met die opgetekend in 1832. Mogelijk is daar een ouder bijgebouw gesloopt ten behoeve van nieuwe elementen, zoals ook waterput S7, gemaakt van machinale baksteen. Deze ingrepen en verstoringen zullen grotendeels in de eerste helft van de 20e eeuw zijn ontstaan.

5.3.3 Perceel 225 en 226, achter Meddosestraat 42

Achter Meddosestraat 42 liggen in 1832 twee percelen, 225 en 226, aan de steeg haaks op de Meddosestraat en Sellekamp. De blootgelegde resten komen globaal overeen met de optekening in 1832. De panden blijken volgens kadastrale gegevens in 1914 behoorlijk gewijzigd, met name teruggelegde gevels aan de steegzijde.¹⁴ De bebouwing van perceel 225 en 226 blijft aaneengesloten. Perceel 226 wordt gescheiden en uitgebreid met een wigvormige uitbouw aan de oostzijde en een rechthoekige uitbouw aan de (zuidelijke) achterzijde. Deze aanpassingen zijn duidelijk zichtbaar in de gedocumenteerde muurresten (figuur 19). In 1930 blijkt perceel 225 te zijn afgebroken. De sloop van perceel 226 is na 1963 voltrokken.

De basis van beide percelen wordt gevormd door een doorlopende muur S101 aan de achterzijde en S75, een deels uitgebroken muur S77 en S88 waarin zwerfkeien zijn opgenomen. De zwerfkeien S77, S85 en S136 hebben het houten skelet van de bovenbouw gedragen. Omdat de bak-

¹⁴ Gegevens ontleend aan Haans & Delmee, 2011b. De wijzigingen aan de steegzijde zijn door de ligging van WP3 archeologisch niet aantoonbaar.

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Figuur 19. Overzicht van muren, kelders en stiepen op percelen 225 en 226/achter Meddosestraat 42.

Figuur 20. Muur S75 met daarin een natuurstenen stiep.

Figuur 21. Muurblok S80 op de grens van beide panden.

stenen van S75 over zwerfkei S77 heen loopt, is waarschijnlijk sprake van een latere versteningsfase (figuur 20). De vele verschillende baksteenformaten in S75, het klein formaat in S70 en de kleine (gereconstrueerde) tienlagenmaat van 58 cm in S88 ondersteunen deze veronderstelling. Muur S101 als doorlopende achtergevel van beide panden is veel regelmatig opgebouwd met stenen van formaat 24/25 x 11/12 x 5/6. Op de grens van beide panden ligt een massief blok S80 van hetzelfde formaat baksteen. Van het blok van 1,6 x 0,5 m resteerden drie lagen. Gezien de roetsporen op het blok wordt een functie als haardplaats niet uitgesloten (figuur 21). Muur S79 aan beide zijden koud tegen het blok geplaatst mogelijk een latere toevoeging, hoewel gelijktijdigheid niet uitgesloten is.

Figuur 22. Muurresten uit de laatste bouwphase, uitkijkend over het beekdal van de Wheme, aan de rand van vroeg 20e-eeuws Winterswijk. Rechts is vlak 2 met middeleeuwse kuil S150 zichtbaar.

Een (doorlopende) binnenindeling in beide panden wordt gevormd door muur S65; S91 vormt een koud daartussen geplaatste scheiding. In perceel 225 vormen de muren S93 en S73 de overige indelingselementen. De doorlopende muur S65 wordt onderbroken door grote kuilen S71 en S72, vol met puin mogelijk de resten van een (gesloopte) kelder. In perceel 226 maakt een aantal puinrijke (paal)kuilen deel uit van de constructie. Het betreft S68 in het noordelijke en S94 en S95 in het zuidelijke compartiment. In de vulling van kuil S68 is een complete kruik gevonden.¹⁵ De resten van de laatste bebouwingsfase uit het begin van de 20e eeuw bestaan uit muren en een aantal kleine kelders en putten (figuur 22).

Op het achtererf van de percelen 225 en 226 is een aantal kuilen waarschijnlijk in verband te brengen met moestuinen (S106) en ambachtelijke activiteiten. In kuil S105 is een gelaagde vulling zichtbaar met onderin een laag vermolmd hout (figuur 23, links). Waartoe de kuil gediend heeft is niet duidelijk.

Op het achtererf is een waterput aangetroffen. De put gemetseld met tapse baksteen (18 x 14 x 5 en 18 x 11 x 5) kon door de hoge waterstand niet nader onderzocht worden. De put behoort tot

¹⁵ V16, cat.nr. 2.

Figuur 23. Kuil S105, gegraven voor ambachtelijke activiteiten, en bakstenen waterput S103, waarop later een koepel en pompinstallatie is bevestigd.

de eerste bebouwingsfase. In een later stadium is de put voorzien van een koepel en een pompinstallatie (figuur 23, rechts). Tot een latere gebruiksfase behoort een tweede put (S102). Van deze ingegraven houten ton resteerden alleen de metalen hoepels.

5.3.4 Perceel 235, Meddosestraat 30

Perceel 235 ligt met het pand in 1832 dwars op de Meddosestraat. Huis en erf, met perceel 234, is dan in bezit van landbouwer Gerret Jan van de Woord. Wellicht is dat de reden dat het pand als stadsboerderij wordt aangeduid.¹⁶ Het perceel heeft aan de achterzijde een knik waardoor het achtererf gedraaid ligt ten opzichte van de bebouwing. In 1890 wordt het pand uitgebreid met een aanbouw aan de achterzijde ter breedte van de noordelijke helft van de achtergevel (figuur 24). Ten tijde van het archeologisch onderzoek was het pand aan de zuidzijde reeds lang verdwenen.¹⁷ Het is daardoor een hoekpand geworden met de achterliggende steeg die later de Sellenkamp is gaan heten. Het onderzoek heeft plaatsgevonden direct achter de bestaande bouw. De aanbouw uit 1890 was reeds gesloopt, maar de fundering en vloeren konden wel worden opgetekend (figuur 25). In de vloer van het noordoostelijk compartiment was een diagonale scheiding aangebracht.

Volgens het bouwhistorische onderzoek dateert het pand Meddosestraat 30 uit de 16e of vroeg 17e eeuw. Deze datering is vooral bepaald door de aanwezigheid van de kapconstructie met daarin gesneden en gezaagde telmerken.¹⁸ Van deze oudste fase kon bij het archeologisch onderzoek de achtergevel worden gedocumenteerd. De muur S175 was gemetseld met stenen van 25 x 12 x 5,5 met een tienlagenmaat van 70 cm. In het midden van de achtergevel was de aanzet van een inpandige kelder zichtbaar (figuur 26). Ten tijde van het onderzoek is de kelder niet verder gedocumenteerd.¹⁹ Tegen de achtergevel zijn in de late 19e en/of vroeg 20e eeuw twee kelders gebouwd, waarschijnlijk voor de opvang van water (figuur 26, rechts).

¹⁶ Gegevens ontleend aan Haans & Delmee, 2011a.

¹⁷ Gesloopt in 1972.

¹⁸ Haans & Delmee, 2011a.

¹⁹ Pas na sloop van de vloeren in het pand kwam de buiten gebruik geraakte kelder aan het licht. Deze was volgestort met puin.

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Figuur 24. Overzicht muren en sporen perceel 235/Meddosestraat 30.

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

In het verlengde van deze kelders ligt een viertal structuren uit de periode rond 1700. Het betreft kelder S 178, kuil en muur S 185/186, de veldkeien haardplaats S 170 en een kleine beerput (figuur 27). Deze fenomenen grenzen aan de aanbouw uit 1890 en lijken een voorloper van de latere aanbouw. Kelder S 178 bestaat uit een vloer met koud daarop muren, waarvan nog slechts enkele lagen resteerden. Het gebruikte baksteenformaat is hetzelfde (23 x 12 x 5). Ook van muur S 185,

Figuur 25. Werkputten 5 en 6 achter perceel 235. Links WP5 vlak 1, rechts WP6 vlak 0 met aanbouw uit 1890.

Figuur 26. Achtergevel met aanzet van inpandige kelder. Rechts later aangebouwde (water)kelders.

Figuur 27. Vier fenomenen uit de periode rond 1700 liggen in elkaars verlengde: kelder S178, muur en kuil S185/186, veldkeien haardplaats S170 en beerput S179.

met een vergelijkbaar formaat baksteen (24 x 11 x 4,5), was weinig bewaard gebleven. Er lijkt een connectie met kuil S 186 te bestaan. Uit deze kuil is aardewerk uit de periode 1700-1800 gevonden.²⁰ Grenzend aan muur S 185 is een rechthoek van 1,25 x 0,8 m bekleed met veldkeien. In de uitsparing van deze vloer (S170) heeft waarschijnlijk een pot gestaan waarin as kon worden opgevangen. De vulling van de uitsparing bestond uit zand met veel as, houtskool en verbrande leem. Het is niet geheel duidelijk of de genoemde fenomenen in pandig lagen of dat sprake is van relictten van ambacht op het achterterrein. Het zelfde geldt voor beerput S 179 gebouwd met stenen van 23 x 12 x 4,5. Deze kleine kelder van 1 x 0,8 m is mogelijk pas later in gebruik genomen als afval- of beerput. Van de kelder resteerden nog zeven lagen. In de vulling van ongeveer 0,4 m³ is niet echt duidelijk beer aangetroffen. Het zeer humeuze zand bevatte wel een groot aantal scherven van gebruiksgoed. De 85 fragmenten aardewerk en glas hebben toebehoord aan een huishouden uit de hogere middenklasse. In vergelijking met de rijke, vooral Hollandse steden bevatte de beerput naast faïence een opmerkelijk aantal porseleinen koppen en schotels die zeer opvallend is voor het achterland.²¹

Op ongeveer 3 m uit de achtergevel is een grote bakstenen waterput aangetroffen. De put S 180 behoort tot de eerste bouwfase en was opgebouwd met taps toelopende bakstenen van 17 x 17 x 5/6 en 17 x 14 x 5/6. Dergelijke bakstenen zijn speciaal voor ronde elementen als waterputten gebakken. Op de put is later een koepel geplaatst met daarin nog de resten van een loden pomp-

²⁰ V67, zie ook cat.nrs. 4 en 6.

²¹ Zie verder § 5.5.

Figuur 28. Waterput S 180 in vlak en na verwijdering koepel.

installatie (figuur 28). De waterput is machinaal gecoupeerd. Door de hoge stand van het grondwater was het niet mogelijk om de onderzijde goed te documenteren. Met behulp van de graafmachine zijn onderin nog enkele bakken weggehaald om te controleren of nog vondstmateriaal op de bodem van de put aanwezig was. Daarbij zijn enkele stukken hout naar boven gekomen die onderdeel hebben uitgemaakt van de basis van de stenen mantel van de waterput.²² Ook werden enkele stuks aardewerk geborgen, waaronder tinglazuur borden en grote steengoed potten.²³

5.3.5 Bouwhistorische ontwikkeling

Op grond van bouwsporen en baksteenformaten is in het voorgaande een relatieve bouwhistorische ontwikkeling opgesteld. Datering op basis van metselverbanden²⁴ en baksteengrootte is echter niet absoluut en zeker streekgebonden. De algemeen gangbare theorie dat de eerste bakstenen uit de 13e eeuw de grootste zijn en dat deze in de loop der tijd aan volume verliezen, is echter een algemeen duidelijk en geaccepteerd gegeven.

De datering van de kelder S20 met een opvallend groter baksteenformaat is eveneens lastig, omdat stenen vaak hergebruikt zijn. Het formaat van de stenen komt overeen met een historische vermelding over de (her)bouw van het koor van de Jacobskerk tussen 1470 en 1474. Een dergelijk formaat is ook bekend uit andere steden als Tiel, Nijmegen en Harderwijk. De gebruikte stenen in kelder S20 zijn dus wel zeker laat-15e- of vroeg-16e-eeuwse bakstenen. Als echter het gebruik van bakstenen toeneemt, ontstaan duidelijke verschillen. Zo is een maat van 22 x 11 x 5 in Harderwijk gangbaar in de 16e eeuw, terwijl eenzelfde formaat in de omgeving van Winterswijk nog in de periode 1890 tot 1910 gebakken werd.²⁵ Tabel 2 geeft een overzicht van baksteenformaten in Winterswijk, zoals die gereconstrueerd konden worden na analyse van de relatieve chronologie van bouwsporen, gebruiksaardewerk en historische bronnen.

²² Zie verder § 5.4.4.

²³ Zie verder § 5.4.3.

²⁴ Duidelijke metselverbanden zijn bij funderingen nauwelijks te bepalen en ook in Meddosestraat-Winterswijk niet waargenomen.

²⁵ Harderwijk: Schabbink, 2010; Winterswijk: Haafkens, 2009.

lengte1	lengte 2	breedte1	breedte2	dikte1	dikte2	10lagen	datering
27		13		7			1472*
28	27	14		6		75	rond 1500
26	25	13		6		70	1575-1650
23		12		4,5			1675-1750**
24	23	12	10	5	4	65-58	1700-1750
22		11		5			1890-1910***

*Tabel 2. Baksteenformaten zoals aangetroffen in de Meddosestraat. *historische gegevens verbouwing Jacobskerk; **beerput met gebruiksaardewerk (1700-1750) als terminus ante quem voor aanleg kelder S179; ***veldoven Te Winkel (Haafkens 2009).*

Op basis van het bouwhistorisch onderzoek voorafgaand aan de opgraving werd gesteld dat de panden Meddosestraat 30 en 42 uit de 16e of vroege 17e eeuw dateren.²⁶ Deze datering is gebaseerd op de aanwezigheid van eikenhouten sporenkappen op ankerbalkgebinten behorend tot een vakwerkhuis, algemeen voorkomend in de kleine Oost-Nederlandse steden. De datering is vooral bepaald door de aanwezigheid van gesneden en gezaagde telmerken die in de sporenkap van Meddosestraat 30 zijn aangetroffen.

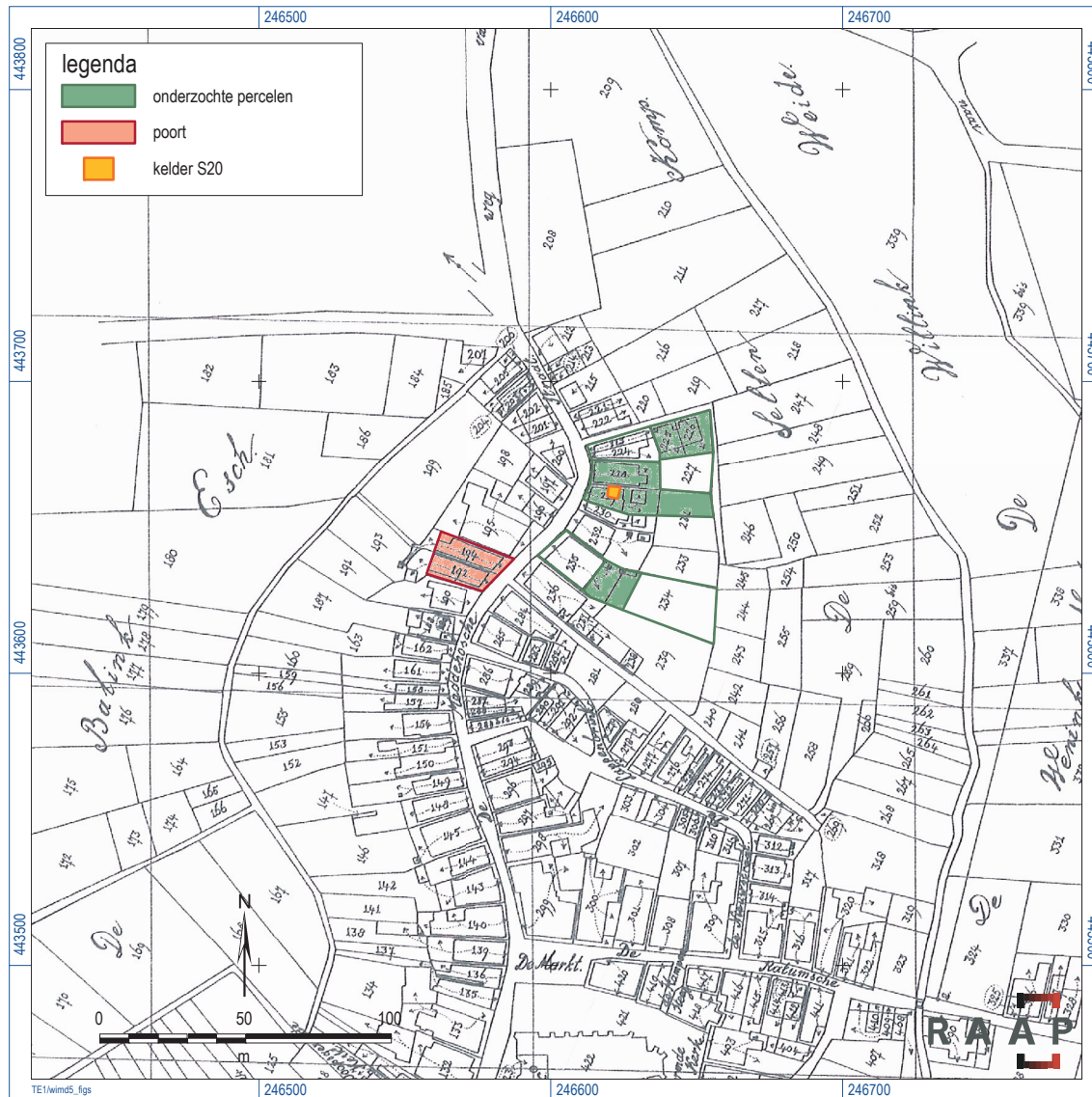
Het bouwblok Meddosestraat 30-42 is het meest noordelijke deel van oud Winterswijk en vormde nog in 1832 het einde van het dorp op de rand naar het beekdal en omliggende boerenland. Het bouwblok, waartoe ook het in de jaren '70 van de vorige eeuw gesloopte perceel 236 behoorde, ligt net buiten één van de toegangspoorten die Winterswijk ooit heeft gehad. Deze poort was gelegen ter hoogte van de percelen 192 en 194 (figuur 29). Vermeldingen van de Meddose poort komen slechts tweemaal in de bronnen voor en dateren uit 1581 en 1603.²⁷ Waarschijnlijk kort daarna, met de bloei van de 17e eeuw, kwamen er vele ambachtslieden, winkeliers, handelaren en vooral wevers naar het kleine toch volle dorp, die genoodzaakt waren om zich vooral aan de noordzijde van het dorp te vestigen. Het huis op perceel 195, direct buiten de (dan al waarschijnlijk niet meer bestaande) poort, dateert hoogstwaarschijnlijk uit 1643.²⁸

Deze gegevens maken aannemelijk dat de archeologisch onderzochte percelen eveneens uit het midden van de 17e eeuw stammen. De oudst aangetroffen resten op de percelen 228, 225 en 226 betreffen dan waarschijnlijk de zwerfkeien waarop de ankerbalkgebinten gerust hebben. De ankerbalkgebinten zijn nog steeds aanwezig in de niet gesloopte panden van Meddosestraat 30 en 42. Deze laatste is uiteindelijk, in de late 19e en/of vroege 20e eeuw, verbouwd tot een bakkerij met nog steeds een vroeg-20e-eeuws interieur met een inpandige bakoven. De van oorsprong vakwerkgevels zijn uiteindelijk getransformeerd tot stenen gevels. De aanpassingen en uitbreidingen van alle panden in later eeuwen zijn bij het archeologisch onderzoek veel duidelijker waar te nemen.

²⁶ Haans & Delmee, 2011a en b.

²⁷ Te Voortwis, 2005: 87.

²⁸ Idem: 254-255 en noot 453.

Figuur 29. Historisch Winterswijk; het einde van het dorp.

De datering van kelder S20 op perceel 229 zal dan ook eerder in het midden van de 17e eeuw liggen dan, zoals op basis van de grootte van de bakstenen vermoed werd, in de late 15e of vroege 16e eeuw. Het blijft echter opvallend dat de kelder als een gesloten rechthoek, dus zonder aansluitende muren, aanwezig was. De mogelijkheid blijft bestaan dat de kelder als onderdeel in latere bebouwing op zichzelf stond en in eerste instantie een andere functie als bijvoorbeeld een stenen spieker heeft gehad.

5.4 Vondsten

Tijdens de opgraving in het onderzoeksgebied zijn ruim 1.000 vondsten gedaan met een totaal gewicht van ruim 41 kg. De vondsten bestaan vooral uit keramische objecten (gebruiks aardewerk en bouw materiaal). Daarnaast is glas, metaal, natuursteen en organisch materiaal geborgen. De verdeling staat weergegeven in tabel 3.

materiaal	aantal	gewicht in gr.
keramiek	871	33.926
glas	61	2.299
natuursteen	33	2.399
metaal	10	1.982
organisch materiaal	62	1.287
totaal	1.037	41.893

Tabel 3. Verdeling vondstmateriaal Meddosestraat Winterswijk.

De keramische vondsten bestaan vooral uit fragmenten gebruiks aardewerk. Het keramisch bouw-materiaal bestaat uit wandtegels en huttenleem. Daarnaast is een enkel fragment baksteen verza-meld vanwege het voorkomen met een veel ouder fragment aardewerk. Tot de overige categorieën keramisch vondstmateriaal behoren nog kleipijpen. Binnen het gebruiks aardewerk is een duidelijke scheiding aanwezig tussen vondsten uit de vroege middeleeuwen en uit de nieuwe tijd.

5.4.1 Methodiek aardewerk

Het aardewerk is gedetermineerd naar baksel, herkomst en datering. In de database zijn de vondstnummers uitgesplitst naar baksel, waarbij zowel het aantal gevonden scherven als het gewicht is vastgelegd. Om vondstgroepen zoals die gedaan zijn bij het archeologisch onderzoek aan de Meddosestraat te Winterswijk te kunnen vergelijken met vondsten die elders in ons land tevoorschijn kwamen en nog zullen komen, is het noodzakelijk deze op een standaardwijze te clas-sificeren en te beschrijven. Om dit te bereiken is in 1989 het *Classificatiesysteem voor laat- en post- middeleeuws aardewerk en glas*, het zogenaamde Deventersysteem geïntroduceerd.²⁹ De doelstellingen van dit systeem zijn meervoudig. Enerzijds wordt een referentiekader gecreëerd, waarmee laat- en postmiddeleeuwse voorwerpen van glas en keramiek op een snelle en eenvou-dige wijze geclassificeerd kunnen worden. Hierdoor komt steeds meer vergelijkingsmateriaal voor de beschrijving van vondstgroepen voorhanden. Daarnaast kan, op basis van de aan dit systeem gekoppelde inventarislijsten van vondstgroepen, statistisch onderzoek worden verricht naar het bij de diverse sociale lagen behorende bestanddeel van het huisraad dat uitgevoerd is in aardewerk en glas. Zo kunnen bijvoorbeeld regionale verschillen in kaart worden gebracht. Op dit moment bestaat al een aanzienlijke reeks van aan deze standaard gekoppelde publicaties.³⁰

Zowel aardewerk als glas dat volgens de standaard van het Deventersysteem wordt geclassifi-ceerd, wordt volgens een vast stramien beschreven. Eerst worden de keramiek- en glasvonds-ten per vondstcontext naar de daarin voorkomende baksels/materiaalsoorten uitgesplitst. Vervol-gens worden per baksel/materiaal soort codes toegekend aan de individuele objecten. Deze codes bestaan uit de drie volgende elementen: het baksel of de materiaal soort, het soort voorwerp en het op dat specifieke model betrekking hebbende typenummer. Zo krijgt een pispot van roodbakkend aardewerk de codering: r(oodbakkend)-pis(pot)-, gevolgd door een typenummer (bijv. r-pis-5).

²⁹ Clevis & Kottman, 1989.

³⁰ Bijvoorbeeld Ostkamp, 1999; Bartels, 1999; Clevis, 2007.

Dit typenummer is uniek voor een bepaalde vorm. Op basis van de codes die voorkomen in een vondstgroep en het daaraan gerelateerde aantal voorwerpen wordt een tellijst van het minimum aantal individuen (MAI) samengesteld. Wanneer een model nog niet eerder beschreven is, krijgt het een nieuw typenummer dat vervolgens in een centraal bestand wordt opgenomen.³¹ Door middel van de aan de voorwerpen toegekende codes kunnen deze vergeleken worden met soortgelijke objecten die eerder binnen het Deventersysteem zijn gepubliceerd. Naast de inventarislijst wordt een representatieve selectie van de (archeologisch complete) voorwerpen en/of bijzondere fragmenten in een catalogus gepubliceerd (bijlage 5).

5.4.2 Prehistorisch en vroegmiddeleeuws aardewerk

De vondsten uit de periode voorafgaand aan de historische bebouwing zijn met name aangetroffen in kuilen op de achtererven, of meer specifiek de rand van het beekdal.³² Slechts één scherf is gevonden in een oude cultuurlaag direct achter de achtergevel van Meddosestraat 30. Bijna 15% van het totaal aantal keramische vondsten is duidelijk ouder (tabel 4).

baksel	aantal	datering
handgemaakt	22	ijzertijd-middeleeuwen
Merovingisch ruwwandig	1	500-700
Hessens-Schortens	21	500-800
Badorf	2	725-900
kogelpot	69	800-1100
Pingsdorf	2	950-1200
blauwgrijs	2	950-1300
bijna steengoed	2	1250-1310

Tabel 4. Verdeling prehistorisch en vroegmiddeleeuws aardewerk.

Van de 22 scherven handgevormd aardewerk is niet zeker of ze in de prehistorie of (vroeg) middeleeuwen geplaatst moeten worden. Twee gepolijste scherven stammen met zekerheid uit de prehistorie, waarbij de ijzertijd als periode het meest voor de hand ligt. Het mogelijk prehistorische aardewerk is tezamen gevonden met duidelijke scherven uit de vroege middeleeuwen. De aangetroffen kuilen zijn dan ook in de middeleeuwen te plaatsen; grondsporen met louter ijzertijdaardewerk zijn niet aangetroffen. De aanwezigheid van prehistorisch materiaal geeft echter wel aan dat in deze periode bewoning in de buurt aanwezig is geweest.

De oudste middeleeuwse scherf is afkomstig van een Merovingische ruwwandige pot. Dit materiaal komt vooral voor in de vorm van tonvormige potten met rechte bodems en een gewelfd profiel. De potten, bekend als *Wölbwandtöpfe* zijn waarschijnlijk afkomstig uit het Vorgebirge (Walberberg en Badorf) of de Eifel (Mayen).

³¹ De centrale database achter het Deventersysteem wordt beheerd door de Stichting Promotie Archeologie (SPA) in Zwolle.

³² Deze vroegmiddeleeuwse vondsten zijn niet gekoppeld aan het Deventersysteem. Het invoegen van vroegmiddeleeuws aardewerk in het systeem is wel gaande maar nog onvolledig.

Figuur 30. Ringvormig weefgewicht en Hessens-Schortens aardewerk, waaronder een fragment met een stempel. Schaal 1:2.

Min of meer gelijktijdig zijn 21 scherven van zogenaamd Hessens-Schortens aardewerk. Het materiaal is vernoemd naar twee vindplaatsen Hessens en Schortens, twee terpen in het Noord-Duitse kustgebied. Het materiaal is ook bekend uit de Dorestad-typologie als HIII en HVI.³³ Het aardewerk is grof gemagerd, dikwandig, slecht afgewerkt en de potten hebben een buidel- of emmervormig lichaam en een iets afgevlakte bodem. Daarnaast komen halsloze schalen of komvormen voor. Het baksel van Hessens-Schortens aardewerk onderscheidt zich van het (latere) kogelpotbaksel door de grote dikte en grofheid. Het materiaal uit Winterswijk is gemagerd met granietgruis, heeft een grillig patroon op de breuk en een glimmend, leerachtig oppervlak. De meeste fragmenten zijn afkomstig uit de dagzomende laag in het beekdal S4015, waarin meerdere indicatoren van nederzettingsafval zijn gevonden. Naast natuursteen, huttenleem, verbrand bot werd ook een ringvormig weefgewicht gevonden (figuur 30). Dergelijke weefgewichten kunnen ook nog dateren uit de late prehistorie en Romeinse tijd; ze komen echter ook voor in de vroege middeleeuwen en zeker in combinatie met Hessens-Schortens aardewerk. Van dit baksel werd naast een randfragment van een halsloze schaal een scherf met een wafelstempel gevonden (figuur 30). Dergelijke stempels komen vooral voor van de 5e tot en met de 9e eeuw, maar zijn ook wel bekend uit latere contexten tot wel in de 10e en 11e eeuw.³⁴ Het Hessens-Schortens aardewerk uit Winterswijk komt echter vooral voor in combinatie met genoemde ruwwandige scherf en de twee scherven Badorfaardewerk, waardoor een datering in de 8e en vroege 9e eeuw voor de hand ligt.³⁵ Het kenmerkende Badorfaardewerk is een gidsfossiel voor de Karolingische tijd en wordt in veel vroegmiddeleeuwse complexen aangetroffen.

De belangrijkste ontwikkeling in het handgeformde aardewerk van de Karolingische tijd is het verdwijnen van Hessens-Schortens aardewerk en de introductie van de kogelpot, een pot met een volkomen ronde bodem. Het ontstaan van deze bolle bodems was een geleidelijk proces. Gezien het massale voorkomen van kogelpotten in Dorestad en Medemblik heeft de overgang van Hessens-Schortens naar kogelpotaardewerk zich in West- en Midden-Nederland zich al in de 8e eeuw

³³ Van Es & Verwers, 1980.

³⁴ Bijvoorbeeld in Limmen, Noord-Holland: Dijkstra e.a., 2006: 98-99.

³⁵ Aangetroffen in S4014 (laag in beekdal), maar ook in kuil S155.

voltrokken. In Oost- en Noord-Nederlandse en Duitse nederzettingen komt in de 9e eeuw nog een aanzienlijke hoeveelheid Hessens-Schortens aardewerk voor. In Winterswijk kon gelijktijdigheid van beide aardewerksoorten niet vastgesteld worden.³⁶

Het kogelpotaardewerk uit Winterswijk is veruit de grootste groep binnen het middeleeuwse aardewerk. Het aardewerk is eveneens gemagerd met graniet, maar duidelijk minder grof en de eveneens sterk gefragmenteerde scherven zijn duidelijk minder dik. Daarnaast is de scherf op de breuk duidelijk grijzer van kleur dan het donkergekleurde Hessens-Schortens baksel. Binnen het materiaal zijn vijf randfragmenten aangetroffen. Het betreft vier eenvoudig uitstaande randen met een hoekig of afgerond profiel (figuur 31). Dergelijke randen komen voor vanaf de introductie van de kogelpot tot in de 12e eeuw.³⁷ Eén randfragment (V50) was voorzien van een dekselgeul. Het voorkomen van deze vorm ligt vrijwel zeker in de 12 eeuw.

Figuur 31. Rand van kogelpot (V32). Schaal 1:1.

Het overige middeleeuwse materiaal is in zeer kleine hoeveelheden aangetroffen. Eén van de twee Pingsdorfscherven is gevonden in combinatie met kogelpotaardewerk. Pingsdorfaardewerk heeft een zeer kenmerkend, geelwit baksel en dateert uit de 10e tot en met 12e eeuw. Ook het blauwgrijze aardewerk is gevonden in combinatie met scherven van kogelpotten. Het jongste materiaal is een fragment van een bijna steengoed kan en dateert uit het einde van de 13e eeuw.

Het dateren van de kuilen en de greppel in het beekdal blijft lastig, ondanks de aanwezigheid van relatief veel materiaal. Naast de vondsten uit de kuilen is het overige materiaal afkomstig uit dagzomende lagen in het beekdal. Gezien het materiaal is het beekdal al in de (late) prehistorie, waarschijnlijk in de ijzertijd, volop betreden. In een later stadium zijn daarin kuilen met een onbekende functie gegraven. Uit de meeste kuilen is kogelpot- en blauwgrijs aardewerk gevonden. Uit kuil S155 komt echter Badorf- en handgevormd aardewerk (waarschijnlijk Hessens-Schortens aardewerk), hetgeen een vroegere datering doet vermoeden. Het kan echter ook om opspit gaan bij het graven van de kuil. In dat geval zijn de kuilen gegraven tussen de 9e/10e en 12e eeuw. Tussen het middeleeuwse aardewerk en het aardewerk uit de nieuwe tijd ligt een discrepantie van maar liefst vijf eeuwen.

5.4.3 Aardewerk uit de nieuwe tijd

De overige 692 scherven stammen uit de nieuwe tijd. In tabel 5 staan alle vondsten uit gesloten en niet-gesloten vondstcontexten weergegeven. Het materiaal uit niet gesloten complexen is gevonden

³⁶ In laag S4014 komen beide naast elkaar voor. Echter het jongste materiaal in deze laag bestaat uit bijna steengoed uit de late 13e eeuw.

³⁷ V30 (2x), V32 en V33.

baksel	aantal	datering
grijsgedraaid (g)	6	1600-1700
roodbakend geflazuurd (r)	236	1650-1800
majolica (m)	5	1650-1750
faience (f)	22	1700-1750
porselein (p)	17	1700-1780
steengoed glazuur (s2)	278	1700-1900
industrieel steengoed (s3)	1	1800-1900
industrieel wit (iw)	126	1850-1949
industrieel rood (ir)	1	1850-1900

Tabel 5. Verdeling aardewerk nieuwe tijd.

bij aanleg en afkomstig uit kuilen en ophogingslagen. Met name de kuilen S 185, S 190 en S 202 hebben veel vondstmateriaal opgeleverd. De gesloten vondstcontexten, waterput S 180 en de beerputten S 49 en S 179 hebben veel minder vondsten opgeleverd.³⁸

Ruim een derde van het aardewerk uit de nieuwe tijd bestaat uit grijs- en roodbakend aardewerk. Het rood- en grijsbakend aardewerk is afkomstig uit verschillende vroegstedelijke industrieën. De tweede helft van de 13e en de eerste helft van de 14e eeuw werden binnen onze streken gekenmerkt door de opkomst van gespecialiseerde productiecentra. Die ontstonden als gevolg van de verstedelijking en een bevolkingstoename. De grote keramiekateliers waren verspreid over de Lage Landen en gelegen bij veel Hollandse steden zoals Utrecht, maar ook in het direct over de grens gelegen Ochtrup. De productie liep door tot in de 17e en 18e eeuw en veranderde drastisch van huishoudniveau naar professionele industrie, waarbij het vormenspectrum veranderde en de diversiteit toenam.³⁹

Het grijsbakend aardewerk wordt meestal gedateerd tot in de 15e of 16e eeuw; hierna werd het door het roodbakend aardewerk van de markt verdreven. Toch loopt het gebruik op het platteland, zeker in het oosten van Nederland, langer door. Uit enkele Oost-Nederlandse vondstcomplexen, waaronder te Oldenzaal, is een datering van het grijsbakend aardewerk tot in de 16e en zelfs het begin van de 17e eeuw niet ongewoon.⁴⁰ In de nabijheid van Oldenzaal, maar ook aan de Vecht bij Nordhorn, nabij Bentheim en in Ochtrup, zijn ovenstorten van grijsbakend aardewerk bekend. De slechts zes scherven van grijsbakend aardewerk uit Winterswijk zijn gevonden in combinatie met jongere baksels.

Van het roodbakend geflazuurd aardewerk kan een deel op functie bepaald worden (tabel 6). Van het totaal aantal scherven roodbakend aardewerk is ruim 46% als bord gedefinieerd. De borden van dit type hebben versieringsmotieven die altijd uit een vast aantal elementen bestaan. De vlag

³⁸ Zie verder § 5.4.4.

³⁹ Bartels, 1999: 105.

⁴⁰ Ostkamp, 1999: 34; Bente, z.j. Bente dateert een vondstcomplex van de voormalige havezate Hagmolen bij Bentelo met nog 39% grijsbakend aardewerk tussen 1493 en 1620.

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddösestraat te Winterswijk

baksel-vorm-type	aantal scherven	aantal individuen	baksel-vorm-type	aantal scherven	aantal individuen
g-	1	1	s2-kom-6	1	1
g-kom-	5	2	s2-kni-	4	4
r-	26	26	s2-pot-	126	58
r-bor-	87	42	s2-pot-7	14	1
r-bor-13	23	2	s2-pot-27	31	2
r-gra-	27	22	s2-zal-	2	2
r-kom-	44	19	s3-dek-8	1	1
r-lek-	3	1	iw-	15	15
r-pot-	26	4	iw-blo-	2	1
w-kap-10	9	1	iw-bor-	43	23
m-bor-	4	4	iw-bor-6	10	1
m-bor-3	1	1	iw-bor-12	1	1
f-bor-	13	11	iw-dek-9	2	1
f-bor-5	6	1	iw-kom-	14	2
f-dek-	1	1	iw-kop-	19	14
p-bor-1	4	1	iw-kop-1	6	2
p-kop-	2	2	iw-kop-2	4	2
p-kop-1	11	4	iw-kop-33	5	1
s2-	12	12	iw-pot-	2	1
s2-fle-	23	16	iw-ter-	2	2
s2-kan-	3	3	iw-ver-	1	1
s2-kan-32	1	1	ir-	1	1
s2-kom-	61	22			

Tabel 6. Functieverdeling aardewerk nieuwe tijd.

is versierd met slib in de vorm van een doorlopende golflijn, losse stippen of concentrische cirkels (cat.nrs. 10-12). Ook is op de borden de sgrafittotechniek van ingekraste stippen en lijnen toegepast. De borden dateren op basis van vorm en versieringswijze uit de eerste helft van de 18e eeuw en worden doorgaans aangeduid als Nederrijnse keramiek.⁴¹ Het is echter meer waarschijnlijk dat Oost-Nederlandse vondsten afkomstig zijn uit Ochtrup⁴² of Winterswijk zelf. In Winterswijk waren in de 18e eeuw verschillende pottenbakkers actief.⁴³ De families Ribbink en Wissink zullen zeker voor de plaatselijke markt hebben geproduceerd. Pottenbakkersafval uit Winterswijk is wel gevonden, maar is echter nooit uitgewerkt (figuur 32).⁴⁴ Kenmerkend voor het Winterswijkse roodbakkende aardewerk is de licht rode tot oranje kleur op de breuk, het veelvuldig gebruik van de kleur geel,

⁴¹ Met de term 'Nederrijnse keramiek' wordt het aardewerk bedoeld dat gemaakt is in de driehoek Kleef-Krefeld-Tegelen: globaal het gebied tussen de Rijn en de Maas onder Nijmegen en boven Düsseldorf.

⁴² Elling, 1998.

⁴³ Van der Meulen & Smeele, 2000.

⁴⁴ Materiaal is beschikbaar gesteld door dhr. J. Goorhuis. Het pottenbakkersafval lijkt lichter van kleur en glazuur dan het materiaal gevonden bij de opgraving; dit is echter mogelijk het gevolg van verschillende vondstomstandigheden.

Figuur 32. Pottenbakkersafval uit Winterswijk, beschikbaar gesteld door J. Goorhuis.

groen en bleekrood in het loodglazuur en ingekraste lijnen. Overige aangetroffen vormen bestaan onder andere uit een pot en lekschaal (cat.nrs 13-14).

Het aangetroffen steengoed betreft zonder uitzondering geglazuurd steengoed dat vooral is gebruikt voor de opslag van waren, zoals fles, kan, kom en pot (cat.nrs. 1-7) en een enkele zalfpot (cat.nr. 8). Dit steengoed is met 40% van het totaal aantal vondsten uit de nieuwe tijd ruim vertegenwoordigd. Het aanwezige, dun aangebrachte glazuur met vlekken en strepen maakt het aannemelijk dat deze afkomstig zijn uit de pottenbakkerijen rondom Stadtlohn en Vreden, vlak over de grens bij Winterswijk. De economie van de streek was altijd, evenals in het nabijgelegen Twente, agrarisch gericht. Daarnaast was er ook sprake van keramiekproductie, waarvan de omvang niet onderschat moet worden. Deze Münsterlandse steengoedbakkers begonnen hun productie in de 17e eeuw en maakten tot in de late 19e eeuw een beperkte hoeveelheid vormen, die niet uitblonken door hun vormgeving maar wel degelijk, goedkoop en zeer praktisch bleken.⁴⁵ Ook de aanwezige

⁴⁵ Bartels, 1999: 83-85.

Figuur 33. Keramische wandtegels. Schaal 1:2.

versiering met donkerblauwe, bijna zwarte kobaltverf is kenmerkend voor deze productiecentra.⁴⁶ Meer dan de helft (61%) van de verzamelde steengoedscherven is overigens afkomstig van (grote) voorraadpotten.

Het tinglazuur aardewerk, majolica en faience bestaat voornamelijk uit borden. Hoewel vanaf het midden van de 17e eeuw faience de rol van majolica grotendeels heeft overgenomen, houdt de productie van majolica met name in Friesland stand. Samen met het porseleinen serviesgoed⁴⁷ is het tinglazuur aardewerk in Winterswijk een statusbepalend element in de doorgaans eenvoudige huishoudens zoals die bekend zijn in Oost-Nederland. In de tweede helft van de 18e eeuw raakt faience over haar hoogtepunt heen en wordt het verdrongen door industriële waar.

⁴⁶ Elling, 1994.

⁴⁷ Het porselein is op een enkele scherf na volledig afkomstig uit de gesloten vondstcontexten.

Industrieel aardewerk vormt de jongste keramiekgroep gevonden in Winterswijk. Rond 1730 komt in Engeland de productie van deze keramiek op gang. Het zou nog tot 1765 duren voordat de eerste producten op de Nederlandse markt verschijnen. Pas in 1836 werd in Maastricht de eerste fabriek opgericht van Petrus Regout. In rap tempo breidde de productie uit en overspoelde de Nederlandse markt zoals ook te Winterswijk, daarbij langzaam de producten uit Engeland verdrijvend.⁴⁸ Het industriële aardewerk uit Winterswijk bestaat uit koppen, borden en kommen, waarvan enkele beschilderd met boerenbontmotieven (cat.nrs. 34-30). Eén fragment van een deksel is gedefinieerd als industrieel steengoed (s3; cat.nr. 9). Daarnaast zijn producten uit het voormalige Oost-Duitsland aangetroffen. Deze lichtblauwgekleurde met GDR gestempelde bloempotten dateren uit de tweede helft van de 20e eeuw.

Naast aardewerk is een aantal keramische wandtegels verzameld. Naast zogenaamde witjes zijn veel tegels beschilderd met blauwe en paarse florale motieven (figuur 33). Dergelijke tegels zijn zeer gangbaar in boerderijen en plattelandsnederzettingen van rond 1700 en waren vooral rond de haard of oven in de keukens geplaatst. De meeste tegels zijn gevonden in de puinrijke grote kuilen S71 en S72, mogelijk de resten van een (gesloopte) kelder in het pand op perceel 225.

Tot slot is een aantal kleipijpen gevonden. De 32 fragmenten zijn vooral van rookgerei met grote ketels. Slechts een enkel hielmerk (molen) is te duiden als een Goudse pijp uit de eerste helft van de 18e eeuw. Eén pijp had een figuratieve, reliëfversiering in de vorm van een honden- of ramskop. Naast pijparden rookgerei is één porseleinen pijp, een zogenaamde *stummel* gevonden. Deze komen voor vanaf het midden van de 18e eeuw en blijven in gebruik tot het begin van de 20e eeuw.

5.4.4 Aardewerk en glas uit gesloten contexten

Drie gesloten vondstcontexten hebben relatief weinig vondstmateriaal opgeleverd. In waterput S180 zijn naast vier fragmenten van kleipijpen slechts elf scherven geborgen (tabel 7).

baksel-vorm-type	aantal	mai	cat.nr.
s2-pot-	3	3	
r-gra-	5	5	
r-pot-	1	1	
m-bor-3	1	1	16
f-bor-	1	1	

Tabel 7. Vondstmateriaal waterput S180.

De beerputten S49 en S179 zijn opvallend afwijkende typen in vergelijking met beerputten die bekend zijn uit grotere steden. Het betreft eerder kleine kelders of schrobputten die in een laatste stadium zijn gevuld met afval. Duidelijke beerlagen zijn ook niet aangetroffen. Toch kunnen deze vondstcomplexen als exemplarisch voor een kleine plattelandsnederzetting als Winterswijk gezien worden.

⁴⁸ Clevis, 2007.

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

baksel-vorm-type	aantal	mai	cat.nr.
s2-pot-	6	3	
r-bor-	4	4	
r-bor-13	8	1	10
r-gra-	1	1	
f-bor-	3	1	
p-kop-	1	1	

Tabel 8. Vondstmateriaal beerput S49.

Het materiaal uit waterput S 180 en beerput S49 (tabellen 7 en 8) getuigt op doorsnee gebruiks-
goed in de vorm van keukengerei van roodbakkend aardewerk en steengoed met oppervlaktebe-
handeling vooral gebruikt voor opslag. Het voorkomen van faience en porseleinen tafelwaar is een
kleine indicatie voor meer luxe goederen.

baksel-vorm-type	aantal	mai	cat.nr.
s2-pot-	4	3	
s2-pot-7	14	1	5
r-bor-	7	3	
r-bor-13	15	1	11
r-kom-	5	3	
f-bor-	3	3	
f-bor-5	8	1	17
p-bor-1	4	1	19
p-kop-1	11	4	20-23
gl-fle-23b	4	1	31
gl-keel-6	2	1	32
totaal	77	22	

Tabel 9. Vondstmateriaal beerput S179.

Dat de gebruiker van beerput S 179 achter Meddosestraat 30 een hogere status had is echter
zeer zeker (tabel 9). Naast de gebruikelijke vormen in roodbakkend aardewerk en steengoed is
het voorkomen van serviesgoed in faience en vooral het Aziatisch porselein opvallend. Indien de
inhoud als representatief mag worden beschouwd, vormt het voorkomen van faience en porselein
maar liefst 41% van het totaal aantal individuen in beerput S 179. Behalve aardewerk is ook het
voorkomen van het glas bijzonder. Glazen drinkgerei in de vorm van bij voorbeeld het kelkglas is
voor het platteland opvallend. Samen met de resten van een wijnfles zijn dit aanwijzingen voor het
drinken van wijn door de gebruiker van de beerput. Hoewel het aantal zeer gering is, duidt dit op
een bepaalde status tegenover het 'gewone' drinken van bier.

Gezien het voorkomen van min of meer dezelfde vormen in de gesloten vondstcontexten kunnen
deze als min of meer gelijktijdig, t.w. in de eerste helft van de 18e eeuw, worden gezien. De date-

ring wordt voor een deel bepaald door het Aziatisch porselein. Het meeste porselein is van zogenaamde kapucijner waar, vernoemd naar de bruingekleurde buiten- en onderzijde. Deze koppen en schotels worden vervaardigd in de periode 1680-1780 en in verband gebracht met het drinken van koffie en chocolademelk. De datering wordt aangescherpt door de glazen fles. Dit type fles is gedateerd tussen 1725 en 1760.⁴⁹ De datering van de beerput ligt in het tweede en derde kwart van de 18e eeuw (18bc).

5.4.5 Overige vondsten

De overige glasvondsten bestaan onder andere uit vier fragmenten vensterglas, waarvan één beschilderd. De overige vijftig fragmenten hebben toebehoord aan flessen, drinkbekers en olielampen. De flessen betreffen vooral wijnflessen en een enkele kelderfles, voornamelijk uit de 18e eeuw.

De natuurstenen artefacten zijn nagenoeg alle afkomstig uit het beekdal en zijn van veel grotere ouderdom. Daartoe behoren onder andere twee vuurstenen afslagen, fragmenten van maalstenen en zogenaamde kookstenen. Deze artefacten dateren uit de periode prehistorie (waarschijnlijk ijzertijd) tot en met de volle middeleeuwen. Natuursteen uit de nieuwe tijd bestaat uit leisteen, namelijk een griffel en twee dakleien.

Tijdens het onderzoek is met behulp van een metaaldetector een bronzen gesp gevonden. De gesp met gespplaat is in vijf fragmenten gevonden en is niet compleet (figuur 34). Het betreft een zogenaamde profielgesp, vernoemd naar het geprofileerde beugeldeel aan de voorzijde. Dergelijke gespen komen voor vanaf de 13e eeuw. De gesp werd gevonden in ophogingslaag S4013 met onder andere vondstmateriaal uit de 12e eeuw. Omdat in de onderliggende laag S4014 ook nog aardewerk uit de late 13e eeuw is gevonden, dateert de gesp in ieder geval van daarna, waarschijnlijk de 14e en/of 15e eeuw. De gesp is daarmee de enige vondst uit deze periode. De overige metaalvondsten bestaan uit ijzerslakken en een speelgoedpistool. In de kelderkuil S72 werd een emailen teil gevonden met de resten van glazen olielampjes en een kleipijp.⁵⁰

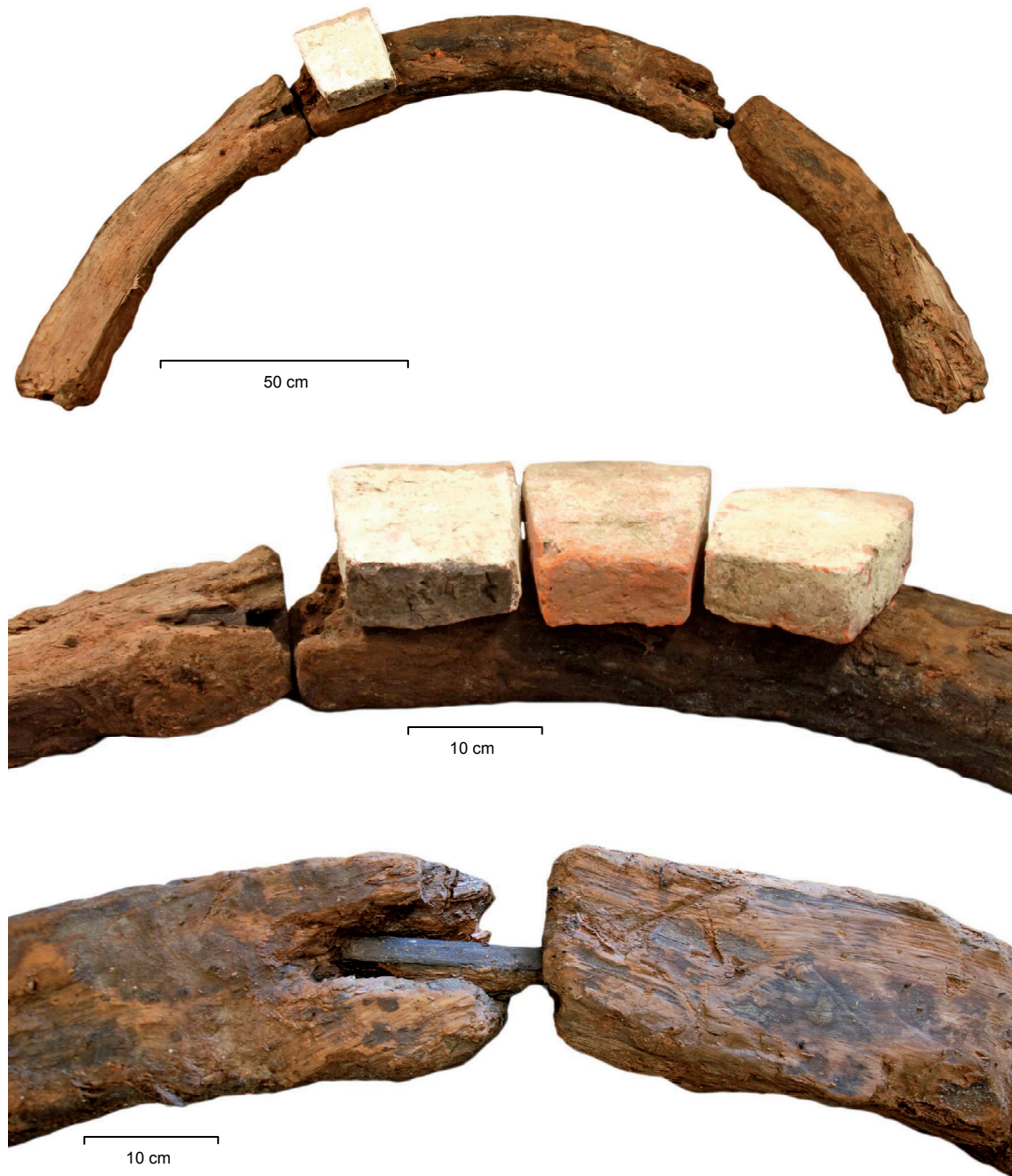
Het organisch vondstmateriaal bestaat uit dierlijk botmateriaal (34), hout en acht eierkolen. De kolen zijn gevonden in de uitbreiding van perceel 226 (eerste helft 20e eeuw). Het dierlijk bot bestaat gezien de vele hak- en snijsporen uit slachtafval en is vooral in een aantal kuilen uit de 18e en 19e eeuw gevonden.

Figuur 34. Bronzen gesp, een zogenaamde profielgesp uit de 14e en/of 15e eeuw. Schaal 1:1.

⁴⁹ Kottman, 2010.

⁵⁰ Vondsten (m.u.v. slakken) vanwege hoge conserveringskosten en geringe informatiewaarde niet geselecteerd voor deponering.

Figuur 35. Houten delen onder waterput S180. Onder detail pen-gat verbinding.

Het hout is gevonden onder waterput S 180.⁵¹ Daarbij zijn enkele stukken hout naar boven gekomen die onderdeel hebben uitgemaakt van de basis van de stenen mantel van de waterput (figuur 35). Het gaat waarschijnlijk om hout dat primair voor deze waterput op maat gemaakt is; dit op basis van de ruwe afwerking van de drie ronde stukken hout en de afwezigheid van sporen van eerder gebruik. Doorgaans wordt hiervoor secundair gebruikt hout zoals oude wagenwielen gebruikt. De stukken waren verbonden met pen-gat verbindingen (figuur 35, onder). De houtdelen hebben een lengte van 0,7, 0,77 en 0,9 m; een gemiddelde breedte van 0,15 m en een gemiddelde hoogte van 0,1 m. De houtsoort van de drie delen is els en van de verbindingspennen eik.

⁵¹ Het hout is niet opgenomen in bijlage 2 en is na documentatie uitgeselecteerd voor deponering, vanwege te hoge conserveringskosten.

5.5 De vindplaats

Interpretatie

Bij opgravingen door ADC Archeoprojecten in 2001 en ARC bv in 2005 aan de Meddosestraat, direct ten zuiden en westen van de huidige onderzoekslocatie Meddosestraat 30-42 te Winterswijk zijn op een dekzandrug archeologische resten uit de Romeinse tijd en de late middeleeuwen/nieuwe tijd aangetroffen.⁵² Uit de onderzoeken blijkt dat de dekzandrug op deze plaats zeer smal moet zijn geweest. Op de achtererven aan de overzijde van Meddosestraat 30-42 bleek een venige laagte aanwezig, die als de westelijke begrenzing van de dekzandrug gezien kan worden. Met de gegevens van het huidige onderzoek, waar een duidelijke steilkant naar het beekdal werd waargenomen, blijkt dat de dekzandrug met in het midden het bochtige verloop van de Meddosestraat slechts een breedte van 75 m kan hebben gehad. De oudste bewoning aan de overzijde van de Meddosestraat dateert zeer waarschijnlijk uit de Romeinse tijd. Er is echter alleen een kuil met veel en bijzonder Romeins importaardewerk gevonden, daterend uit de 2e of 3e eeuw na Chr. (zie figuur 36). Mogelijk moeten de oudere vondsten achter Meddosestraat 30-42 ook in deze tijd geplaatst worden. Overigens werden bij het onderzoek van ADC Archeoprojecten vooral bebouwingssporen uit de periode 12e tot en met 20e eeuw aangetroffen. Bij het onderzoek van ARC werden vooral vondsten uit de volle middeleeuwen gedaan.

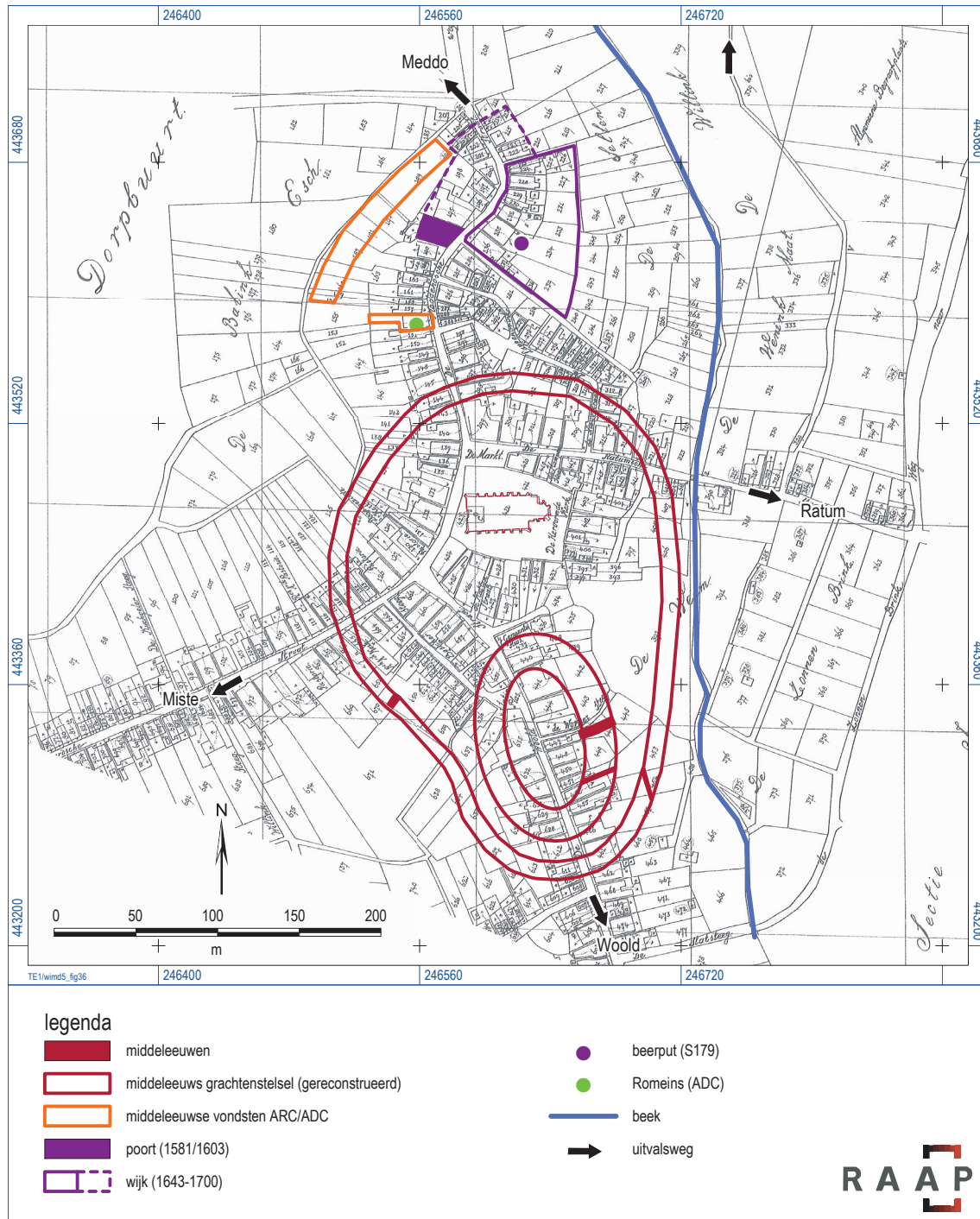
De aangetroffen kuilen en vondsten achter Meddosestraat 30-42 geven aan dat activiteiten op de grens van dekzandrug en beekdal uitgevoerd zijn. Naast de middeleeuwse vondsten uit de kuilen is het overige materiaal afkomstig uit dagzomende lagen in het beekdal. Gezien het materiaal is het beekdal al in de (late) prehistorie, of mogelijk dus Romeinse tijd volop betreden. In een later stadium zijn daarin kuilen met een onbekende functie gegraven. Uit de meeste kuilen is kogelpot- en blauwgrijs aardewerk gevonden. In kuil S155 is echter Badorf- en handgevormd (waarschijnlijk Hessens-Schortens) aardewerk gevonden, hetgeen een vroegere datering in de 8e of 9e eeuw doet vermoeden. Het kan echter ook om opspit gaan bij het graven van de kuil. In dat geval zijn de kuilen gegraven tussen de 9e/10e en 12e eeuw. Het jongere materiaal uit ophogingslagen is gering. Eén scherf dateert uit de late 13e eeuw en een bronzen gesp uit de 14e en/of 15e eeuw. Hoewel Winterswijk in de late middeleeuwen uitgroeit tot een belangrijk centrum, behoort het onderzoeksgebied Meddosestraat 30-42 tot een perifere zone daarvan. Op deze plaats is een bewoningshaat van maar liefst vijf eeuwen aanwezig.

Gedurende de late middeleeuwen moet in de schaduw van de Jacobskerk een dorpskern zijn ontstaan, waarin zich onder andere geestelijken, ambachtslieden en handelaren vestigden. Hierbij zal zeker een rol gespeeld hebben dat Winterswijk in 1193 een aartsdiaconaat werd en dat hier vanaf dat moment een hoge Münsterse geestelijke als aartsdiaken een verblijf moet hebben gehad. Winterswijk was één van de grotere aartsdiaconaten van het bisdom Münster. Tot dit aartsdiaconaat behoorden naast de parochie Winterswijk vijftien parochies in het West-Münsterland. Een zogenaamde koperen hanzeschotel van een (onbekende) vindplaats in het centrum van Winterswijk bevestigde de status van Winterswijk als middeleeuws geestelijk centrum. Er zijn aanwijzingen dat

⁵² Prangma, 2001; Tuinstra, 2006.

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Figuur 36. Winterswijk in middeleeuwen en nieuwe tijd.

de schotel tijdens bouwwerkzaamheden is gevonden op of in de directe omgeving van de Markt. Dit is echter voornamelijk onzeker.

Over de omvang van het middeleeuwse Winterswijk is weinig bekend. De verspreiding van archeologische sporen en vondsten uit de middeleeuwen geeft wel enig houvast. Op grond hiervan is duidelijk dat de oudste kern van het dorp gezocht moet worden in het gebied rond de Jacobskerk.

Uit verschillende archeologische onderzoeken is gebleken dat de kerk omgracht is geweest.⁵³ Het nieuwste beeld duidt op een ovale versterking waarbinnen waarschijnlijk een burcht heeft gelegen (figuur 36). Deze versterking was omgeven door een tweede, smallere gracht. Deze gracht, die onlangs werd aangetroffen in een proefput aan de Misterstraat loopt waarschijnlijk verder in noordoostelijke richting en omsluit het veel grotere kerkelijke domein, met in het centrum de oude Jacobskerk. De gracht om de vermoedelijke burcht dateert uit de (late) 12e eeuw, de buitenste gracht mogelijk uit de 13e of 14e eeuw, en is in het begin van de 16e eeuw nog eens als versterking gebruikt. De buitenste gracht is, in ieder geval aan de Misterstraat, rond 1600 dichtgeraakt.⁵⁴

In 1531 werd door hertog Karel van Gelre toestemming verleend voor het houden van een jaarmarkt, waaruit blijkt dat Winterswijk een rol vervulde als regionaal marktcentrum. In die tijd was de textielnijverheid al van enige betekenis, gezien de aanwezigheid van een gilde van linnenwevers in de periode voor de Nederlandse Opstand, ook bekend als de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648),. De Nederlandse Opstand vormde, net als elders in Oost-Nederland, een periode van neergang en verwoesting. In de eerste helft van de oorlog werden grote delen van het platteland geplunderd, verwoest en grotendeels verlaten door de bewoners. Het dorp Winterswijk werd dit lot niet bespaard. Pas tijdens het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) zou de rust enigszins terugkeren. In 1611 vestigde zich een uit Bocholt verdreven groep Mennonieten (doopsgezinden) in Winterswijk, waaronder enkele linnenreders. Onder hen waren de voorouders van de gebroeders Willink die een grote rol zouden spelen bij de ontwikkeling van de Winterswijkse textielnijverheid. Van een grootschalige industriële productie was nog geen sprake; productie geschiedde door middel van huishouderij, waarbij de wevers hun producten verkochten aan kooplieden (linnenreders) die deze op de markt brachten. Onder invloed van de textielnijverheid is het dorp Winterswijk in de 16e, 17e en 18e eeuw vanuit de oude kern geleidelijk uitgebreid langs enkele uitvalswegen: de Meddosestraat, de Misterstraat, de Wooldstraat en de Ratumsestraat (zie figuur 36).

In 1729 was Winterswijk gegroeid tot een dorp van acht straten en 230 zeer goede huizen, waarvan de *voornaemste* stenen gevels hadden en door doopsgezinde linnenreders bewoond werden. De huizen van de overige bewoners kenmerkten zich door de voor de streek karakteristieke houten topgevels, die tegenwoordig vrijwel geheel uit het straatbeeld verdwenen zijn. Voor zover bekend resteert in de dorpskern van Winterswijk slechts een klein aantal woonhuizen uit de 17e en 18e eeuw. Het betreft panden aan de Bossesteeg, de Satinkspas en de Meddosestraat, die als Rijks- of gemeentelijk monument zijn beschermd. Daartoe behoort ook Meddosestraat 42.

Het bouwblok Meddosestraat 30-42 is het meest noordelijke deel van historisch Winterswijk. Het vormde nog in 1832 het einde van het dorp. Het bouwblok ligt net buiten één van de toegangspoorten die Winterswijk ooit heeft gehad. Deze poort was gelegen ter hoogte van de percelen 192 en 194 (zie figuren 29 en 36). Vermeldingen van de Meddose Poort komen slechts tweemaal in de bronnen voor en dateren uit 1581 en 1603. Waarschijnlijk kwamen kort daarna vele ambachtslieden, winkeliers, handelaren en vooral wevers naar het dorp, die zich aan de noordzijde van

⁵³ Schabbink, 2011a; 2011b.

⁵⁴ Schabbink, 2013.

Figuur 37. Inventaris beerput S179.

het dorp vestigden. Het huis op perceel 195, direct buiten de (dan al waarschijnlijk niet meer bestaande) poort, dateert hoogstwaarschijnlijk uit 1643. Deze gegevens maken aannemelijk dat de archeologisch onderzochte percelen eveneens uit het midden van de 17e eeuw stammen. Kelder S20 op perceel 229 dateert, op basis van het baksteenformaat, vermoedelijk uit het midden van de 17e eeuw. Het blijft echter opvallend dat de kelder als een gesloten rechthoek, dus zonder aansluitende muren, aanwezig was. De mogelijkheid blijft bestaan dat de kelder als onderdeel in latere bebouwing op zichzelf stond en in eerste instantie een andere functie als bijvoorbeeld een stenen spieker heeft gehad. Het vondstmateriaal gedaan bij de opgravingen dateert vooral uit de late 17e en vroege 18e eeuw. Vondsten uit de 16e eeuw zijn in het geheel niet aangetroffen.

Een bijzonder vondstcomplex wordt gevormd door beerput S179. Hoewel het vondstmateriaal in vergelijking met landelijk bekende beerputten zeer klein is, valt vooral de aanwezigheid van faïence en Aziatisch porselein op (figuur 37). Het voorkomen van het glazen drinkgerei en de resten van een wijnfles wijst, alhoewel het aantal zeer gering is, op een hoge status van de gebruiker van de beerput.

Gezien het voorkomen van min of meer dezelfde vormen in de gesloten vondstcontexten kunnen ze als min of meer gelijktijdig worden gezien. Deze vormen komen voor in de eerste helft van de 18e eeuw. De datering wordt voor een deel bepaald door het Aziatisch porselein. Het meeste porselein is van zogenaamde kapucijner waar, vernoemd naar de bruin gekleurde buiten- en onderzijde. Deze koppen en schotels worden vervaardigd in de periode 1680-1780. Ze worden in verband gebracht met het drinken van koffie en chocolademelk. De datering wordt aangescherpt door de glazen fles. Dit type fles is gedateerd tussen 1725 en 1760.⁵⁵ De datering van de beerput ligt in het tweede en derde kwart van de 18e eeuw (18bc).

De studie naar de Winterswijkse historische bronnen van Te Voortwis is een echte microgeschiedenis.⁵⁶ Te Voortwis schetst een beeld van een dorp met stadse allures en geeft een mooie inkijk in het dagelijks leven met historische personages, hun beroepen en conflicten. Niet alleen bestuurders, maar ook boeren, geestelijken en veel drinkebroers passeren de revue. Zo is het eerste drinken van koffie in Winterswijk gedocumenteerd in 1699. Als de uitnodiging van schulte Hendrick Willinck niet was uitgelopen op een uitbarsting van agressiviteit en gewelddadigheid zou dit nooit vastgelegd zijn. Vanaf dat moment verbreidde het drinken van koffie zich onder de gegoede Winterswijkers. Zo bezat het echtpaar Poppinck-Paran, een jurist getrouwd met een officiersdochter in 1704, zes *Coffijcopjes*. De bronnen vertellen helaas niet of dit ook Aziatisch porselein betreft. De beerputinventaris van Meddosestraat 30 bevatte Aziatisch porselein en een toevallige bijkomstigheid is dat genoemde schulte Willinck, een notoire drinkebroer en vechtersbaas, het pand naast Meddosestraat 30 bewoonde. Het betreft perceel 236, grenzend aan dat van de gelijktijdige 'rijke' beerput en gesloopt in de jaren '70 van de vorige eeuw. Helaas wordt niet duidelijk wie er wel woonde op nr. 30. Dat de bewoner tot de bovenlaag behoorde, is echter wel duidelijk. Ook uit de omgeving van Winterswijk is bekend dat porselein alleen bij de gegoede burgerij, vooral burgemeesters en hoge legerofficieren, tot de boedelinventaris behoorde. In Doesburg en Lichtenvoorde is onderzoek gedaan naar keramiek in boedelinventarissen uit de periode 1650-1850.⁵⁷ Ook in deze plaatsen fungeerden luxe goederen als Delfts blauw als een absoluut statussymbool. Overigens blijkt dat de specifieke aanduiding Aziatisch porselein slechts zeer incidenteel voorkomt in beide plaatsen. De onderzoekers concluderen dat Doesburg meer op Holland, en Lichtenvoorde meer op de regio gericht was.⁵⁸ Zij stellen dat de gerichtheid van Doesburg op de Hollandse steden opmerkelijk is. Doesburg lag ver van de aanvoerhavens van innovaties uit de Oost en het productiecentrum van Delfts blauw, terwijl de bevolking in de Hollandse steden de nieuwe waren binnen handbereik had. In dit opzicht bevindt Winterswijk, dat niet zoals Doesburg aan een handelsroute als de IJssel gelegen is, zich nog verder in het achterland.

Opmerkelijk genoeg speelt koffie honderd jaar later opnieuw een belangrijke rol in de geschiedenis van Meddosestraat 30. Sinds 1885 was J.W. Hesselink gevestigd in het pand met een winkel in koloniale waren, waaronder koffie en thee. In 1922 werden twee zoons in de zaak opgenomen.

⁵⁵ Kottman, 2010.

⁵⁶ Te Voortwis, 2005.

⁵⁷ Dibbits & Noordzij, 2000.

⁵⁸ Overigens wordt bij de boedels ook aandacht besteed aan tinsgoed als statussymbool, wat bijvoorbeeld in Winterswijk geheel lijkt te ontbreken.

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek

Archeologisch onderzoek Meddösestraat te Winterswijk

Figuur 38. Verpakkingsmateriaal en kasboek als laatste relictien van Hesselink koffie.

Sinds die tijd heet het bedrijf J.W. Hesselink & Zn. De koffie van Hesselink ging (ongemalen) in grote zakken naar kruidenierswinkels en andere verkopers in Oost-Nederland. In de jaren '30 legde Hesselink zich steeds meer toe op het produceren van koffie en werd ook voorverpakte en voorgemalen koffie verkocht. Op de zolder van het pand is veel verpakkingsmateriaal met opdrukken van koffiehandelaren uit de buurt gevonden. Tevens zijn enkele bladzijden uit kasboeken gevonden; gedateerd in 1923 (figuur 38).

De geschiedenis van Winterswijk is en blijft bijzonder. Als belangrijk geestelijk centrum in de volle middeleeuwen is het dorp deels omgracht. Binnen de binnenste omgrachting heeft waarschijnlijk een burcht gelegen. Delen van de gracht zijn tot in de 17e eeuw aanwezig geweest. Door de gehele bloeiperiode van de Gouden Eeuw blijft ook Winterswijk een belangrijk regionaal centrum. Met de komst van handelaren en vooral de opkomst van de linnenindustrie wordt ten noorden van de oude kern rond de Jacobskerk een wijk voor rijke inwoners gerealiseerd. Het archeologisch

onderzochte deel van de Meddosestraat, tot het begin van de 19e eeuw aan de rand van dorp en beekdal, heeft een deel van zijn geheimen blootgegeven.

Gaafheid en conservering van de vindplaats

De archeologische resten zijn afgedekt door verschillende ophogingspakketten uit de 12e tot en met het begin van de 20e eeuw en mede daardoor zeer goed bewaard gebleven. Grote recente verstoringen zijn in de werkputten niet waargenomen. Duidelijk is wel dat door de lange gebruiksgeschiedenis van het terrein de opeenvolgende bewoningsfasen de onderliggende, oudere fasen hebben verstoord. Dit geldt uiteraard voor de oudste houtbouwfasen. Echter door het handhaven van de aanwezige percelering is het beeld vooral vanaf het versteningsproces in de late 17e eeuw nauwelijks meer aangetast. Het aantreffen van de stenen muurresten, grondsporen en artefacten getuigen van een bijzondere gaafheid van de vindplaats. Door de stabiliteit van de fysieke omgeving zullen deze resten niet verder worden aangetast.

De conservering van sporen en artefacten is uitermate goed. De grondsporen en ophogingslagen hebben over het algemeen zeer humusrijke vullingen, waarin niet alleen aardewerk en stenen artefacten, maar ook organische artefacten als bot en hout opmerkelijk goed bewaard zijn gebleven als gevolg van een gunstige waterhuishouding in het plangebied. Deze wordt vooral veroorzaakt door de ligging op de rand van het brede, en sinds de prehistorie volop betreden beekdal.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

De opgraving heeft bijzondere resultaten opgeleverd. Deze bestaan in eerste instantie uit bewijzen voor gebruik van het beekdal in de vroege middeleeuwen, waarbij kuilen gegraven zijn in opvullagen van het beekdal waarin ook ouder, prehistorisch materiaal aanwezig is. De meeste gegevens betreffen de bouwhistorische ontwikkeling van de archeologisch onderzochte percelen aan de Meddosestraat. De percelen liggen in een nieuwe woonwijk voor gegoede burgers, daterend uit de late 17e en vroege 18e eeuw. Uit de combinatie van archeologische en historische gegevens blijkt dat koffie een belangrijke rol speelt in dit deel van Winterswijk. Het gaat daarbij om het eerste gebruik van koffie kort na 1700 en de latere koffiebranderij van de J.W. Hesselink (& Zn) uit de late 19e eeuw.

Op de specifieke onderzoeksvragen in het PvE kunnen de volgende antwoorden worden gegeven:

1. *Wat is de horizontale en verticale begrenzing, de ligging en de omvang van de archeologische resten?*

De horizontale begrenzing van de archeologische resten op de achtererven van de historische bebouwing ofwel de rand van het beekdal kon niet worden vastgesteld. De aangetroffen grondsporen bestaan uit kuilen die met een onbekend doel zijn gegraven. Tevens is een enkele greppel opgetekend. De vorm en diepte van de kuilen is min of meer gelijk van aard. Deze zijn in de middeleeuwen gegraven en doorsnijden verschillende opvullagen in het beekdal van de Wemerbeek. In deze opvullagen is ouder prehistorisch of mogelijk Romeins nederzettingsafval gevonden.

2. *Zijn in het onderzoeksgebied meer archeologische grondsporen of (funderings)resten van muren of andere verdedigingswerken aanwezig?*

De archeologische resten uit de nieuwe tijd bestaan uit muren, kelders, zwerfkeien waarop ankerbalkgebinten hebben gerust, en water- en beerputten. Deze resten komen grotendeels overeen met de situatie zoals kadastraal opgetekend in 1832 en hebben hun oorsprong in de periode kort voor of rond 1700. De grondsporen uit de nieuwe tijd bestaan uit kuilen of kuilclusters die in verband te brengen zijn met tuin- en mogelijk ambachtsactiviteiten op de achtererven. Resten van verdedigingswerken zijn niet aangetroffen.

3. *Wat is de aard, datering en conserveringstoestand van deze grondsporen en resten?*

Zie boven. De conservering van de archeologische resten is uitermate goed.

4. *Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de vondstdichtheid en hoe is de conserverings-toestand?*

De grootst aangetroffen materiaalcategorie betreft aardewerk. Daarnaast is glas, metaal, natuursteen, dierlijk bot en hout in duidelijk kleinere aantallen gevonden. De vondstdichtheid is gelijk over het gehele onderzoeksgebied. Een aantal kuilen en een enkele beerput hebben duidelijk meer vondstmateriaal opgeleverd. De conservering van alle vondsten is goed.

5. *Is er sprake van een ophogingspakket en is er een (duidelijke) fasering in de ophogingslagen?*

6. *Hoe manifesteren deze zich?*

Binnen het onderzoeksgebied Meddosestraat is een duidelijke tweedeling in bodemopbouw waar te nemen. Dwars door het gebied loopt de scheiding tussen de hooggelegen dekzandrug en het beekdal. Het hoogteverschil van het vlak bedraagt over een afstand van slechts 10 m maar liefst 0,5 en verloopt van 32,85 tot 32,35 m +NAP in oostelijke richting. De bodemopbouw direct achter de historische bebouwing aan de Meddosestraat bestaat uit ophogingslagen op het ongestoorde dekzand. In het 1,3 m dikke ophogingspakket is een duidelijke gelaagdheid aanwezig, van boven naar onder daterend uit de late 19e en 20e eeuw; de 18e en 19e eeuw; en de periode 12e tot en met 14e/15e eeuw.

De ophogingslagen rustten op de voet van de dekzandrug. Het kenmerkende gele dekzand duikt in oostelijke richting onder een pakket lemige grijszandige afzettingen. Het pakket lemige zanden is afgezet vanaf de ijzertijd/Romeinse tijd doordat de beek veel meer water te vervoeren kreeg en de sedimentatie van beekzanden sterk toenam. Het zand is afkomstig uit het bovenstroomse gebied van de Whemerbeek en duidt vermoedelijk op grootschalige ontginningen op de plateaus.

In het bovenste zandpakket is veel vondstmateriaal gevonden. Het betreft zowel vuursteen, vroegmiddeleeuws aardewerk als bijna steengoed uit de late 13e eeuw. In dit pakket bevinden zich bovengenoemde kuilen en een middeleeuwse greppel. Onder het eerste zandige pakket bevinden zich twee donkergekleurde, zeer lemige lagen. Het vondstmateriaal in deze lagen bestaat naast aardewerk uit duidelijk nederzettingsmateriaal: natuursteen, verbrande leem, houtskool. Het aardewerk dateert uit de ijzertijd en/of Romeinse tijd, maar vooral uit de vroege middeleeuwen. Daaronder bevindt zich nog een meer zandige laag, die rust op een veenpakket van 0,4 m dikte. Daaronder bevindt zich weer zand. In het veenpakket zijn fragmenten van een kooksteen en een maalsteen gevonden, waarschijnlijk daterend uit de ijzertijd.

7. *Zijn er archeologische resten aangetroffen, die inzicht kunnen geven in de bewonings- en of gebruiksgeschiedenis voorafgaand aan de laatmiddeleeuwse stadsuitleg? Zo ja, wat is de aard en datering hiervan?*

Hoewel duidelijk resten zijn aangetroffen in de vorm van kuilen en een enkele greppel kan niet meer gesteld worden dan dat deze te maken hebben met een vroegmiddeleeuws gebruik van het beekdal. Van bewoningssporen is geen sprake.

8. *Wat is de onderlinge relatie tussen de aangetroffen resten (sporen, structuren en vondstmateriaal)?*

Er is alleen een duidelijke relatie tussen de middeleeuwse kuilen en het aardewerk dat zich daarin bevindt. Voor de nieuwe tijd geldt dat er alleen een relatie is tussen het vondstmateriaal uit een aantal gesloten vondstcontexten. Deze bestaan uit een aantal kuilen uit de 19e eeuw (niet verder uitgewerkt), één waterput en twee kleine beerputten of kelders die in een later stadium als opslag voor afval zijn gebruikt.

9. *Is er een fasering van de afzonderlijke structuren/gebouwen waar te nemen?*

10. *Hoe manifesteert zich deze?*

De fasering van de verschillende percelen is goed te volgen. Deze zijn waargenomen op de percelen 228, 229 en 225/226, ofwel respectievelijk Meddosestraat 40, 38 en achter 42. Daarbij werd vastgesteld dat in eerste instantie sprake is van ankerbalkgebinten op zwerfkeien van waarschijnlijk vakwerkhuisen. Het heeft de schijn dat de oorspronkelijke vakwerkwanden later zijn versteend. Meddosestraat 30 lijkt echter direct in steen, of in ieder geval met stenen voet, te zijn opgebouwd. Vooral vroeg-20e-eeuwse aanpassingen hebben delen van de oudere relicten verstoord.

11. *Wat kan op basis van het vondstmateriaal gezegd worden over de materiële cultuur van de bewoners van de individuele huizen?*

De materiële cultuur van Meddosestraat 30 en in iets mindere mate Meddosestraat 38 duidt op bewoning door de bovenlaag van Winterswijk. Dit komt vooral tot uitdrukking door het gebruik van serviesgoed in Aziatisch porselein, faience en glas. Vooral het aantreffen van Aziatisch porselein zo ver in het achterland van de aanvoerhavens in Holland, is opmerkelijk.

12. *Wat kan met betrekking tot de aanvang van de laatmiddeleeuwse stadsuitleg gezegd worden? Is er verschil tussen het tijdstip en de wijze van ingebruikname van andere percelen aan de Meddosestraat? Is er sprake van een fasering? Zo ja, waaruit bestaat het verschil tussen de percelen en waaruit blijkt de fasering (indeling/functies achtererf, verloop en fasering gracht, etc.)?*

Het bouwblok Meddosestraat 30-42 is het meest noordelijke deel van historisch Winterswijk en vormde nog in 1832 het einde van het dorp op de rand naar het beekdal en het omliggende boerenland. Het bouwblok ligt net buiten één van de toegangspoorten die Winterswijk ooit heeft gehad, direct ten zuiden van het onderzoeksgebied. De vele ambachtslieden, winkeliers, handelaren en vooral wevers die tijdens de bloeiperiode van de 17e eeuw naar het dorp kwamen, vestigden zich vooral aan de noordzijde van het dorp in een nieuwe wijk. Het huis op perceel 195, direct grenzend aan de (dan al waarschijnlijk niet meer bestaande) poort, dateert hoogstwaarschijnlijk uit 1643. De meest aannemelijke datering van de nieuwe wijk dateert tussen 1650 en 1700. Het deel van de Meddosestraat ten zuiden van het onderzoeksgebied is ouder en dateert in ieder geval al deels vanaf de 12e eeuw.

13. *Zijn de aangetroffen structuren te koppelen aan historische bronnen?*

De studie van Te Voortwis schetst een beeld van een dorp met stadse allures.⁵⁹ Uit de combinatie van archeologische en historische gegevens blijkt dat koffie een belangrijke rol speelt in dit deel van Winterswijk. Het eerste drinken van koffie in Winterswijk is gedocumenteerd in 1699 als de uitnodiging van schulte Hendrick Willinck uitmondt in een gewelddadig incident. Koffie werd gedronken door de gegoede Winterswijkers. Zo bezat het echtpaar Poppinck-Paran, een jurist getrouwd met een officiersdochter in 1704, zes *Coffijcopjes*.

In de beerputinventaris van Meddosestraat 30 is Aziatisch porselein aangetroffen. De genoemde schulte Willinck woonde in het pand daarnaast. Het betreft perceel 236, grenzend aan dat van de gelijktijdige 'rijke' beerput en gesloopt in de jaren '70 van de vorige eeuw. Helaas wordt niet duidelijk wie er woonde op nr. 30. Dat de bewoner tot de bovenlaag behoorde, is echter wel duidelijk. Vanaf 1885 had J.W. Hesselink (& Zn) in het pand op nr. 30 een winkel in koloniale waren, waaronder koffie en thee. Vanaf 1930 legde Hesselink zich steeds meer toe op het zelf produceren van koffie.

6.2 Aanbevelingen

Met deze opgraving is het onderzoek in het onderzoeksgebied Meddosestraat 30-42 afgesloten. De resultaten wijzen erop dat in aangrenzende gebieden buiten het onderzoeksgebied met behoudenswaardige resten rekening gehouden moet worden. Toekomstig onderzoek op de rand van het beekdal kan een bijdrage leveren over de betekenis van de middeleeuwse kuilen en het gebruik van het beekdal van de prehistorie tot in en na de middeleeuwen. Daarom wordt aanbevolen archeologisch onderzoek uit te voeren indien ontwikkelingsplannen voor aangrenzende gebieden worden voorgenomen.

⁵⁹ Te Voortwis, 2005.

Literatuur

- Bartels, M. (red.)**, 1999. *Steden in scherven, 1: vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900)*. Amersfoort.
- Bente, D.**, z.j. *Het aardewerk van de voormalige havezate de Hagmolen: een zestiende-eeuws vondstcomplex uit Twente*. Ongepubliceerde doctoraalscriptie, Universiteit van Amsterdam.
- Bosch, M. van den & H. Kleijer**, 2003. De ontwikkeling van het landschap ten oosten van Winterswijk. *Cainozoic Research Special Issue 1*. Leiden.
- Clevis, H.**, 2007. *Opgeruimd staat netjes: keukengoed en tafelgerei van een bouwhuis van de Kranenburg (1840-1865)*. Zwolle.
- Clevis, H. & J. Kottman**, 1989. *Weggegooid en teruggevonden: aardewerk en glas uit Deventer vondstcomplexen 1375-1750*. Kampen.
- Dibbits, H. & A. Noordzij**, 2000. Keramiek in boedelinventarissen uit Doesburg en Lichtenvoorde, 1650-1850. In: A. Böing e.a. (red.): *Töpfer - Kramer - Pottenbakkers: Keramik zwischen IJssel und Berkel / Tussen IJssel en Berkel*. Borken.
- Dijkstra, M.F.P., J. de Koning & S. Lange**, 2006. Limmen-De Krocht; de opgraving van een middeleeuwse plattelandsnederzetting in Kennemerland. *AAC rapport 41*. Amsterdam.
- Elling, W.**, 1994. *Steinzeug aus Stadtlohn ind Vreden*. Vreden.
- Elling, W. (red.)**, 1998. *Ochtruper Irdenware*. Ochtrup.
- Haafkens, H.**, 2009. *Veldoven te Winkel: bouwhistorische verkenning van de ruïne van de boerenveldoven te Winkel aan de Winkelstegge, Winterswijk-Woold*. Haafkens-Rosen (D)/Doesburg.
- Haans, F.A.C. & V. Delmee**, 2011a. Bouwhistorisch onderzoek en monumentale waardenbepaling van de voormalige stadsboerderij Meddosestraat 30 te Winterswijk. *MAB-rapportage*. Nijmegen.
- Haans, F.A.C. & V. Delmee**, 2011b. Bouwhistorisch onderzoek en monumentale waardenbepaling van de voormalige bakkerij Meddosestraat 42 te Winterswijk. *MAB-rapportage*. Nijmegen.
- Helmich, C.**, 2010. Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek, verkennende fase: Meddosestraat te Winterswijk. *Archeodienst rapport 42*. Zevenaar.
- Hulst, R.S.**, 1981. *De Whemerbeek te Winterswijk, archeologisch benaderd*. Winterswijk.
- Kottman, J.F.P.**, 2010. Soo langh daer wat in is: de geschiedenis van de vroegmoderne wijnfles in onze streken. *Vormen uit vuur 209/210*: 50-71.
- Meulen, A. van der & P. Smeele**, 2000. De opbloei van de aardewerknijverheid in Gelderland en Overijssel na 1800 en de rol van Duitse immigranten. In: A. Böing e.a. (red.): *Töpfer - Kramer - Pottenbakkers: Keramik zwischen IJssel und Berkel / Tussen IJssel en Berkel*. Borken.
- Ostkamp, S.**, 1999. De opgraving van het St. Agnesklooster in Oldenzaal. *Rapportage Archeologische Monumentenzorg 50*. Amersfoort.
- Prangma N.M.**, 2001. Middeleeuwse bewoning aan de Meddosestraat, Winterswijk. *ADC rapport 108*. Bunschoten.
- Schabbink, M.**, 2010. Stadskernonderzoek in Harderwijk, Bruggestraat 8-10 en Vijhestraat 30-32. *RAAP-rapport 2080*. Weesp.

Schabbink, M., 2011a. De Stad- of Borghgraven: een opgraving van beperkte omvang aan de Wooldstraat 33 te Winterswijk, gemeente Winterswijk. *RAAP-rapport* 1929. Weesp.

Schabbink, M., 2011b. De Wheme in Winterswijk, gemeente Winterswijk. *RAAP-notitie* 3764. Weesp.

Schabbink, M., 2011c. Programma van Eisen opgraving van beperkte omvang Meddosestraat te Winterswijk, gemeente Winterswijk. *RAAP-PvE* 955. Weesp.

Schabbink, M., 2011c. Plangebied Misterstraat 9, gemeente Winterswijk: archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 4435. Weesp.

Scholte Lubberink, H.B.G., 1999. Onderzoeksgebieden Eelinkes, Veeneslat-Zuid en Scholtenbrug, gemeente Winterswijk: aanvullende archeologische inventarisatie. *RAAP-rapport* 437. Amsterdam.

Tuinstra, S.J., 2006. Sporen uit de Late Middeleeuwen: een definitief archeologisch onderzoek op het plangebied 'De Winkelaar' te Winterswijk, gemeente Winterswijk (Gld.). *ARC-publicaties* 159. Groningen.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
MAE	Minimum Aantal Exemplaren
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvE	Programma van Eisen
S	spoor(nummer)
V	vondst(nummer)
WP	werkput(nummer)

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek

Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

- Figuur 1.** De ligging van het plangebied (rood omlijnd); inzet: ligging in Nederland (ster).
- Figuur 2.** Overzicht van werkputten geprojecteerd op de kadastrale ondergrond uit 1832.
- Figuur 3.** Onderzoeksgebied Meddosestraat aan de rand van historische bebouwing (1832), hooggelegen essen en het lager gelegen beekdal van de Wheme met hooi- en graslanden.
- Figuur 4.** Overzicht profiel WP4 met rechtsonder het dekzand dat oploopt richting Meddosestraat. Aan de oostzijde duikt het dekzand onder een pakket grijze leemrijke zandafzettingen.
- Figuur 5.** Zandige opvullagen op een veenpakket van 0,4 m dikte (S4019).
- Figuur 6.** Een overzicht van de aangetroffen grondsporen.
- Figuur 7.** Vage grondsporen uit de prehistorie: S206 en S199. Onder de laatste is bodemwerking zichtbaar onder de voormalige paalstomp.
- Figuur 8.** Dwarsdoorsnede kuilen S154 en S155.
- Figuur 9.** Middeleeuwse kuil S205 onder kuil S197 met veel vensterglas uit de 18e/19e eeuw.
- Figuur 10.** Overzicht van kuilen in vlak 2 van WP6.
- Figuur 11.** Gevel uit de jaren '30 van de 20e eeuw: veel baksteen met rondingen en versieringen.
- Figuur 12.** Overzicht van muren, kelders en stiepen op perceel 228/Meddosestraat 40.
- Figuur 13.** Muren, kelders en stiepen (rechtsboven).
- Figuur 14.** Beerput S49, bestaande uit verschillende muurdelen.
- Figuur 15.** Overzicht van muren en kelder op perceel 229/Meddosestraat 38.
- Figuur 16.** Dwarsdoorsnede vloer S26 met muur of poer S30 en paalkuilen in het profiel.
- Figuur 17.** Bovenaanzicht muren met linksboven kelder S20. Rechts werkzaamheden aan de stabilisatie van de buitenmuur van Meddosestraat 36.
- Figuur 18.** Opening met mogelijke trap S29. Rechts detail van het voor de muur geplaatste blok.
- Figuur 19.** Overzicht van muren, kelders en stiepen op percelen 225 en 226/achter Meddosestraat 42.
- Figuur 20.** Muur S75 met daarin een natuurstenen stiep.
- Figuur 21.** Muurblok S80 op de grens van beide panden.
- Figuur 22.** Muurresten uit de laatste bouwfase, uitkijkend over het beekdal van de Wheme, aan de rand van vroeg 20e-eeuws Winterswijk. Rechts is vlak 2 met middeleeuwse kuil S150 zichtbaar.
- Figuur 23.** Kuil S105, gegraven voor ambachtelijke activiteiten, en bakstenen waterput S103, waarop later een koepel en pompinstallatie is bevestigd.
- Figuur 24.** Overzicht muren en sporen perceel 235/Meddosestraat 30.
- Figuur 25.** Werkputten 5 en 6 achter perceel 235. Links WP5 vlak 1, rechts WP6 vlak 0 met aanbouw uit 1890.
- Figuur 26.** Achtergevel met aanzet van inpandig kelder. Rechts later aangebouwde (water)kelders.
- Figuur 27.** Vier fenomenen uit de periode rond 1700 liggen in elkaars verlengde: kelder S178, muur en kuil S185/186, veldkeien hardplaats S170 en beerput S179.
- Figuur 28.** Waterput S180 in vlak en na verwijdering koepel.
- Figuur 29.** Historisch Winterswijk; het einde van het dorp.
- Figuur 30.** Ringvormig weefgewicht en Hessens-Schortens aardewerk, waaronder een fragment met een stempel. Schaal 1:2.

Figuur 31. Rand van kogelpot (V32). Schaal 1:1.

Figuur 32. Pottenbakkersafval uit Winterswijk, beschikbaar gesteld door J. Goorhuis.

Figuur 33. Keramische wandtegels. Schaal 1:2.

Figuur 34. Bronzen gesp, een zogenaamde profielgesp uit de 14e en/of 15e eeuw. Schaal 1:1.

Figuur 35. Houten delen onder waterput S180. Onder detail pen-gat verbinding.

Figuur 36. Winterswijk in middeleeuwen en nieuwe tijd.

Figuur 37. Inventaris beerput S179.

Figuur 38. Verpakkingsmateriaal en kasboek als laatste relict van Hesselink koffie.

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Tabel 2. Baksteenformaten zoals aangetroffen in de Meddosestraat.

Tabel 3. Verdeling vondstmateriaal Meddosestraat Winterswijk.

Tabel 4. Verdeling prehistorisch en vroegmiddeleeuws aardewerk.

Tabel 5. Verdeling aardewerk nieuwe tijd.

Tabel 6. Functieverdeling aardewerk nieuwe tijd.

Tabel 7. Vondstmateriaal waterput S180.

Tabel 8. Vondstmateriaal beerput S49.

Tabel 9. Vondstmateriaal beerput S179.

Bijlage 1. Sporenlijst.

Bijlage 2. Murenlijst.

Bijlage 3. Vondstenlijst.

Bijlage 4. Codelijst.

Bijlage 5. Catalogus aardewerk en glas.

Kaartbijlage 1. Sporenoverzicht.

Bijlage 1: Sporenlijst

Voor gebruikte codes, zie bijlage 4.

S	WP	vlak	vorm	coupe?	intpr	intpr spec	vul-ling	tex-tuur	medi-aan	kleur	ge-vlekt	hu	pu	hk	femn	laag	opmerking
1	1	1	onr	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DYU	U	-	1	0	-	-	-
2	1	1	onr	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DYU	U	h1	0	1	-	-	-
3	1	1	onr	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DYU	U	h1	0	0	-	-	-
4	1	1	lin	nee	MR	MRI	0	Zs2	MF	DYU	WE	h1	0	1	-	-	-
5	1	1	onr	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DYU	YU	h1	4	1	-	-	-
6	1	1	onr	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DYU	YU	h1	1	1	-	-	-
7	1	1	ovaal	nee	WA	-	0	Zs2	MF	DYU	-	-	0	0	-	omsluit	machinal baksteen paarsrood
7	1	1	ovaal	nee	WA	-	1	Zs2	MF	U	E	-	0	0	-	inst	-
8	1	1	onr	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DYU	-	h1	1	1	-	-	meerdere kuilen aan elkaar
9	1	1	rechth	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DYU	-	h1	0	2	-	-	rechthoekig met afgeronde hoeken
10	1	1	rechth	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DYU	E	h1	0	1	-	-	-
11	1	1	rond	nee	PL	-	0	Zs2	MF	DYU	-	h1	5	0	-	-	-
12	1	1	ovaal	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DYU	-	h1	6	0	-	-	-
13	1	1	ovaal	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DYU	EW	h1	0	2	-	-	-
14	1	1	ovaal	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DYU	EW	h1	0	1	-	-	-
15	1	1	onr	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DYU	EW	h1	0	1	-	-	meerder palen en/of kuiltjes naast insteek S4
16	1	1	onr	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DYU	EW	h1	0	0	-	-	-
17	1	1	lin	nee	MR	MRU	0	Zs2	MF	DE	U	h1	0	0	-	-	of verstoring
18	1	0	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
19	1	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
20	1	1	rechth	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
21	1	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
22	1	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
23	1	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
24	1	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
25	1	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
26	1	1	rechth	nee	VLR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
27	1	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
28	1	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
29	1	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	trap/voormalige opening
30	1	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
31	1	1	ovaal	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DY	-	h3	0	0	-	-	-
32	1	1	rechth	nee	MR	MRI	0	Zs2	MF	DY	-	h3	0	0	-	-	-
33	1	1	rechth	nee	MR	MRI	0	Zs2	MF	DY	-	h3	0	0	-	-	-
34	1	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
35	2	1	rechth	nee	MR	MR	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
36	2	1	rechth	nee	MR	MR	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
37	2	1	lin	nee	MR	MR	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
38	2	1	vier	nee	MR	MR	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
39	2	1	lin	nee	MR	MR	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
40	2	1	rechth	nee	VLR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
41	2	1	lin	nee	MR	MR	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
42	2	1	lin	nee	MR	MR	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
43	2	1	rechth	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DY	-	-	6	0	-	-	serie puinkuilen

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddösestraat te Winterswijk

S	WP	vlak	vorm	coupe?	intpr	intpr spec	vul-ling	tex-tuur	medi-aan	kleur	ge-vlekt	hu	pu	hk	femn	laag	opmerking
44	2	1	ovaal	nee	FUN	-	0	X	-	X	-	-	0	0	-	-	stiep; zwerfkei
45	2	1	rechth	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DY	-	-	6	0	-	-	-
46	2	1	rechth	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DY	-	-	5	0	-	-	-
47	2	1	ovaal	nee	FUN	-	0	X	-	X	-	-	0	0	-	-	stiep, zwerfkei met metselwerk
48	2	1	rechth	nee	VLR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
49	2	1	rechth	nee	BPT	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
50	2	1	lin	nee	MR	MRI	0	L	-	Y	-	-	0	0	-	-	-
50	2	1	lin	nee	MR	MRI	1	Z	MF	Y	-	-	0	0	-	-	1930 zand
51	2	1	ovaal	nee	PL	PK	0	Zs2	MF	DY	-	h3	0	0	-	-	-
52	2	1	ovaal	nee	LG	LGO	0	Zs2	MF	DY	E	h3	0	0	-	-	-
53	2	1	lin	nee	MR	MRI	0	Zs2	MF	DY	E	h3	0	0	-	-	-
54	2	1	ovaal	nee	FUN	-	0	X	-	X	-	-	0	0	-	-	zwerfkei
55	2	1	ovaal	nee	FUN	-	0	X	-	X	-	-	0	0	-	-	zwerfkei verplaatst 1930
56	2	1	ovaal	nee	FUN	-	0	X	-	X	-	-	0	0	-	-	zwerfkei verplaatst 1930
57	2	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
58	2	1	rechth	nee	MR	-	0	MR	-	U	-	-	0	0	-	-	kelderlicht
59	2	1	rechth	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
60	2	1	rechth	nee	O/H	-	0	Zs2	MF	R	U	-	5	3	-	-	gesloopte haard met rookkanaal
60	2	1	rechth	nee	O/H	-	1	Zs2	MF	DY	E	-	0	0	-	-	-
61	2	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
62	2	1	onr	nee	LG	LGO	0	Zs2	MF	DY	U	h3	0	0	-	-	-
63	2	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
64	2	1	rechth	nee	VLR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
65	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
66	3	1	rond	nee	PL	PK	0	Zs2	MF	Y	-	-	0	0	-	-	-
67	3	1	NVT	nee	LG	LGS	0	Zs2	MF	E	Y	-	0	0	-	-	grondverbetering bouw
68	3	1	ovaal	ja	KL	-	0	Zs2	MF	Y	-	-	6	0	-	-	-
69	3	1	rond	nee	KL	-	0	Zs2	MF	Y	U	-	0	2	-	-	-
70	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
71	3	1	rechth	nee	KL	-	0	Z	MF	Y	-	-	9	0	-	-	kelder?
72	3	1	rechth	nee	KL	-	0	Z	MF	Y	-	-	9	0	-	-	kelder?
73	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
74	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
75	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
76	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
77	3	1	rond	nee	FUN	-	0	X	-	X	-	-	0	0	-	-	veldkei
78	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
79	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
80	3	1	rechth	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
81	3	1	rond	nee	HT	HTP	0	X	-	U	-	-	0	0	-	-	-
82	3	1	onr	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DY	E	-	0	0	-	-	serie kuilen/verstoring
83	3	1	lin	nee	FUN	-	0	Zs2	MF	DY	E	-	0	0	-	-	uitbraak?
84	3	1	NVT	nee	LG	LGO	0	Zs2	MF	DY	-	h3	0	0	-	-	-
85	3	1	rond	nee	FUN	-	0	X	-	X	-	-	0	0	-	-	veldkei
86	3	1	lin	nee	MR	MRI	0	Zs2	MF	LU	-	-	0	0	-	-	-
87	3	1	lin	nee	MR	MRU	0	Zs2	MF	DY	-	-	6	0	-	-	-
88	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
89	3	1	ovaal	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	-
90	3	1	ovaal	nee	KL	-	0	Zs2	MF	LU	-	-	0	0	-	-	-

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddösestraat te Winterswijk

S	WP	vlak	vorm	coupe?	intrp	intrp spec	vulling	textuur	medi-aan	kleur	ge-vlekt	hu	pu	hk	femn	laag	opmerking
91	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
92	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
93	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
94	3	1	rond	nee	PL	PK	0	Zs2	MF	DY	-	-	4	0	-	-	-
95	3	1	rond	nee	PL	PK	0	Zs2	MF	DY	-	-	1	0	-	-	-
96	3	1	rond	nee	PL	PK	0	Zs2	MF	DY	-	-	4	0	-	-	-
97	3	1	ovaal	nee	KL	-	0	Zs2	MF	YU	-	-	0	0	-	-	-
98	3	1	ovaal	nee	PL	PK	0	Zs2	MF	YU	-	-	0	0	-	-	-
99	3	1	rond	nee	PL	PK	0	Zs2	MF	DY	-	-	6	0	-	-	in vlak2 s163
100	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
101	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
102	3	1	rond	nee	WA	-	0	Z	UF	DY	-	-	0	0	-	-	onderzijde ton met metalen hoepels
103	3	1	rond	nee	WA	-	0	MR	-	DY	-	-	6	0	-	-	-
103	3	1	rond	nee	WA	-	1	Zs3	MF	R	-	-	0	0	-	-	-
104	3	1	NVT	nee	LG	LGO	0	Zs3	ZF	DY	-	-	0	0	-	-	-
105	3	1	rond	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	met laag verm.hout
106	3	1	rond	ja	KL	-	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	serie kuilen
107	3	1	rond	ja	PL	PK	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	-
108	3	1	rond	ja	KL	-	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	homogeen met vlm en hk
109	4	1	lin	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	-
110	4	1	rond	ja	KL	-	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
111	4	1	rond	ja	KL	-	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	-
112	4	1	rond	nee	KL	-	0	Zs2	MF	Y	-	-	0	0	-	-	-
113	4	1	lin	ja	GW	-	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	1	-	-	ook dierlijk bot
114	4	1	ovaal	ja	SP	SPS	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
115	4	1	ovaal	ja	KL	KL	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
116	4	1	lin	nee	LG	-	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
117	4	1	NVT	nee	LG	LGD	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
118	4	1	rond	ja	KL	KL	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	2	-	-	-
119	4	1	ovaal	ja	VS	VSN	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	-
120	4	1	rechth	ja	VS	VSN	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	-
121	4	1	rond	nee	PL	PK	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	-
122	4	1	ovaal	nee	LG	LGD	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
123	4	1	NVT	nee	LG	LGD	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
124	4	1	ovaal	nee	KL	-	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
125	4	1	onr	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	serie kuilen/ingravingen
126	4	1	ovaal	ja	LG	LGD	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
127	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
128	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
129	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
130	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
131	3	1	NVT	nee	LG	LGO	0	Zs2	MF	DY	-	h3	6	0	-	-	tuingrond boven c;110cm dik
132	3	1	rechth	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
133	3	1	rechth	nee	LG	LGS	0	Zs2	MF	DY	-	-	6	0	-	-	veel kolen
134	3	1	rechth	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
135	3	1	lin	nee	MR	MRD	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	goot
136	3	1	ovaal	nee	FUN	-	0	X	-	NVT	-	-	0	0	-	-	zwerfkei
137	3	1	lin	nee	MR	MRU	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
138	3	1	rond	nee	LG	LGD	0	Zs1	MF	DY	-	-	0	0	-	-	-

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

S	WP	vlak	vorm	coupe?	intpr	intpr spec	vul-ling	tex-tuur	medi-aan	kleur	ge-vlekt	hu	pu	hk	femn	laag	opmerking
138	3	1	rond	nee	LG	LGD	1	Zs1	MF	E	-	-	4	0	-	-	-
139	3	1	rechth	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
139	3	1	rechth	nee	MR	-	1	Zs1	MF	E	-	-	0	0	-	inst	-
140	3	1	rechth	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
141	3	1	rechth	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	vloer
142	3	1	rechth	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
143	3	1	rechth	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	vloer
144	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
145	3	1	lin	nee	MR	MRU	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	hoort bij s144
146	3	1	rechth	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
147	3	1	lin	nee	MR	MRU	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
148	3	2	rechth	ja	SP	SPS	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	-
149	3	2	lin	nee	LG	LGD	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
150	3	2	ovaal	ja	KL	-	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
150	3	2	ovaal	ja	KL	-	1	Zs2	MF	DY	-	-	0	3	-	-	-
151	3	2	ovaal	ja	KL	-	0	Zs2	MF	LY	E	-	0	0	-	-	-
152	3	2	ovaal	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DUY	-	-	0	0	-	-	-
153	3	2	rechth	ja	KL	-	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	kuil en paaltje
154	3	2	rond	ja	KL	-	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
155	3	2	rond	ja	KL	-	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	gelaagd
156	3	2	rechth	ja	SP	SPS	0	Zs2	MF	Y	-	-	0	2	-	-	-
157	3	2	rechth	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
158	3	2	lin	nee	LG	LGO	0	Zs1	MF	E	Z	-	0	3	-	-	-
159	3	1	lin	nee	MR	MRU	0	Zs1	MF	DY	E	-	3	0	-	-	-
160	3	1	lin	nee	LG	LGO	0	Zs1	MF	DU	E	-	0	3	-	-	-
161	3	1	rechth	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	vloer
162	3	1	lin	nee	MR	-	0	MR	-	R	-	-	0	0	-	-	-
163	3	2	rond	nee	PL	PK	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	serie pk
164	3	2	rond	nee	KL	-	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
165	3	2	rond	nee	KL	-	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
166	3	2	rond	nee	KL	-	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
167	3	2	rond	nee	KL	-	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
168	3	2	rond	nee	GW	-	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
169	3	2	lin	nee	GW	-	0	Zs2	MF	DUY	-	-	0	0	-	-	-
170	5	0	rechth	ja	VLR	-	0	X	-	X	-	-	0	0	-	-	veldkeien; haard?
170	5	0	rechth	ja	VLR	-	1	Zs1	MF	Y	EU	-	0	1	-	-	as-kleur
171	6	0	rechth	nee	MR	MR	0	X	-	X	-	-	0	0	-	-	alle binnenwerk na 1832
172	5	1	ovaal	nee	PL	-	0	Zs1	MF	U	-	-	0	0	-	-	-
173	5	1	ovaal	nee	KL	-	0	Zs1	MF	U	-	-	0	0	-	-	rondom baksteen versterking hoek van s175
174	5	1	ovaal	nee	KL	-	0	Zs1	MF	YU	-	-	0	1	-	-	-
175	5	1	lin	nee	MR	MR	0	MR	-	O	-	-	0	0	-	-	oranje/rode steen, achtermuur onder bestaande achtergevel. f=25x12.5x5.5, harde mortel. met kelder
176	5	1	rechth	nee	MR	MR	0	MR	-	O	-	-	0	0	-	-	machinaal oranje baksteen, hard gemetseld
177	5	1	rechth	nee	MR	MR	0	MR	-	O	-	-	0	0	-	-	met boog dichtgezette waterkelder. oranje baksteen, f=21.5x10x5
178	5	1	rechth	nee	MR	MR	0	MR	-	O	-	-	0	0	-	-	keldertje met vloer, f=23x12x5, oranje baksteen. vloer en muur zelfde maat, muur staat op vloer. zandmortel
179	5	1	rechth	nee	BPT	-	0	MR	-	O	-	-	0	0	-	-	keldertje, f=23x12x4.5. oranjebaksteen
180	5	1	rond	nee	WA	-	0	MR	-	O	-	-	0	0	-	omsluit	waterput met koepel dichtgezet met een ijzeren en loden waterleiding naar het huis.

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddösestraat te Winterswijk

S	WP	vlak	vorm	coupe?	intpr	intpr spec	vulling	textuur	medi-aan	kleur	ge-vlekt	hu	pu	hk	femn	laag	opmerking
180	5	1	rond	nee	WA	-	1	Zs1	MF	UY	YE	-	0	0	-	inst	-
180	5	1	rond	nee	WA	-	2	Zs1	MF	DUY	Y	-	2	0	-	inst	-
180	5	1	rond	nee	WA	-	3	X	-	R	-	-	0	0	-	-	-
181	5	1	onr	nee	LG	-	0	zs1	MF	u	-	-	0	1	-	-	restanten nt ophogingslaag
182	5	1	onr	nee	KL	-	0	zs1	MF	u	E	-	0	0	-	-	-
183	5	1	onr	nee	KL	-	0	zs1	MF	DUY	U	-	0	1	-	-	aaneenschakeling van nieuwe tijdse kuilen, tuinactiviteiten
184	5	1	onr	nee	KL	-	0	K	-	Z	U	-	4	0	-	-	groot spoor onder s178
185	5	1	rechth	nee	MR	MR	0	MR	-	O	-	-	0	0	-	-	zandmortel, f=24x11x4.5
185	5	1	rechth	nee	MR	MR	1	MR	-	U	-	-	0	1	-	inst	-
186	5	1	onr	nee	KL	-	0	Zs2	MF	U	E	-	1	0	-	-	snijdt door s184
187	5	1	ovaal	nee	KL	-	0	Zs2	MF	U	E	-	0	1	-	-	-
188	5	1	ovaal	nee	KL	-	0	Zs2	MF	U	E	-	0	0	-	-	-
189	5	1	onr	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DUY	-	-	2	0	-	-	kuilencluster vergelijkbaar met s183
190	5	1	onr	nee	KL	-	0	Zs2	MF	UY	-	-	0	0	-	-	veel ker blijkt slechts 8 cm diep.
191	5	1	onr	nee	KL	-	0	Zs2	MF	UY	-	-	0	0	-	-	onderdeel van grotere kuil, veel ker en ondiep, 8 cm.
192	5	1	ovaal	nee	KL	-	0	Zs2	MF	DUY	-	-	6	0	-	-	puinkuil
193	5	1	ovaal	nee	KL	-	0	Zs2	MF	RU	-	-	0	0	-	-	-
194	6	0	rechth	nee	VLR	-	0	MR	-	O	-	-	0	0	-	-	donkerrode baksteen, 21x10x5.5. harde baksteen machinaal.met gootje aflopend naar zuidhoek kelder. poer breekt erdoor
195	6	0	rechth	nee	VLR	-	0	MR	-	O	-	-	0	0	-	-	oranje baksteen in 2 richtingen, tegenmuur s171 aan.f=20x?x4.5.stenen op zijn kant
196	6	1	lin	nee	MR	MRU	0	Zs2	MF	YU	-	-	4	0	-	-	-
197	6	1	NVT	nee	LG	LGO	0	Zs2	MF	YU	-	-	2	1	-	-	ophogingslaag met kuilen aan onderkant
198	6	1	onr	nee	KL	-	0	Zs2	MF	YU	-	-	9	0	-	-	puinkuilen in put6
199	6	2	rond	ja	PL	PK	0	Zs2	MF	LUY	-	-	0	0	-	-	-
199	6	2	rond	ja	PL	PK	1	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	-
200	6	2	rond	nee	PL	PK	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	serie paalkuilen
201	6	2	rond	nee	PL	PK	0	Zs2	MF	LU	-	-	0	0	-	-	-
202	6	2	rond	nee	KL	KL	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	ingegraven mfe ton met afval/veldkeien
203	6	2	rond	nee	KL	KL	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	-
204	6	2	rond	nee	KL	KL	0	Zs2	MF	DY	-	-	0	0	-	-	-
205	6	2	rechth	nee	KL	KL	0	Zs2	MF	LU	-	-	0	0	-	-	-
206	6	2	rond	ja	PL	PK	0	Zs2	MF	LY	-	-	0	0	-	-	paalkuil? vaag spoor
999	1	1	NVT	nee	VS	VSR	0	X	-	NVT	-	-	0	0	-	-	recente versterking of muurwerk na 1900
1000	1	1	NVT	nee	LG	LGN	0	Zs2	MF	E	-	-	0	0	-	c	-
2000	1	1	NVT	nee	LG	LGN	0	Zs2	MF	E	-	-	0	0	FE1	c	-
3000	1	1	NVT	nee	LG	LGN	0	Zs2	MF	E	-	-	0	0	FE1	c	-
4000	4	1	NVT	nee	LG	LGN	0	Zs2	MF	EY	-	-	0	0	-	cg	-
4010	4	1	NVT	nee	LG	LGBO	0	Zs2	MF	DYZ	-	h3	0	0	-	-	tuingrond
4011	4	1	NVT	nee	LG	LGC	0	Zs2	MF	YU	-	h3	0	0	-	-	-
4012	4	1	NVT	nee	LG	LGC	0	Zs2	MF	DY	-	h3	0	0	-	-	-
4013	4	1	NVT	nee	LG	LGBT	0	Zs2	MF	Y	U	-	0	0	-	-	-
4014	4	1	NVT	nee	LG	LGN	0	Zs2	MF	Y	-	-	0	0	-	cr	-
4015	4	1	NVT	nee	LG	LGD	0	Zs3	ZF	Y	-	-	0	0	-	-	-
4015	4	1	NVT	nee	LG	LGD	1	Zs4	ZF	DY	-	-	0	3	-	-	veel bubo en aw
4016	4	1	NVT	nee	LG	LGD	0	Zs3	ZF	LY	-	-	0	0	-	-	-
4017	4	1	NVT	nee	LG	LGD	0	Zs3	MF	YE	-	-	0	0	-	-	-
4018	4	1	NVT	nee	LG	LGD	0	Zs3	MF	E	Y	-	0	0	-	-	-
4019	4	1	NVT	nee	LG	LGN	0	Vkm	-	U	-	-	0	0	-	-	-

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

S	WP	vlak	vorm	coupe?	intpr	intpr spec	vulling	textuur	medi-aan	kleur	ge-vlekt	hu	pu	hk	femn	laag	opmerking
4020	4	1	vier	nee	KL	-	0	Zs1	MF	LYU	-	-	0	0	-	-	-
5000	1	1	NVT	nee	LG	LGN	0	Zs2	MF	E	-	-	0	0	FE1	c	-
5001	1	1	NVT	nee	LG	LGC	0	Zs2	MF	LU	-	-	0	0	FE1	-	oude akkerlaag?
6000	1	1	NVT	nee	LG	LGN	0	Zs2	MF	E	-	-	0	0	FE1	-	-

Bijlage 2: Murenlijst

Voor gebruikte codes, zie bijlage 4.

S	bouw- mat	voeg- mat	her- gebr	metsel- verb	tiengmt	formaat1	formaat2	formaat3	koudop	jonger dan	ouder dan	dikte	opmerking
18	rb	KL	-	-	-	23x11,5x4,5	-	-	0	0	0	0	fundering 1 steens muur; half steens tussen 4 blokken poer op zandlaag op afvallagen in oude kelder
19	rb	PC	-	-	-	20x10x5	-	-	20	0	0	25	rommelig;4laags,vertanding bij 2
20	rb	KL	-	WV	75	27/28x14x6	-	-	0	0	29	40	achtergevel=1steens
21	rb	KL	-	-	-	25x11x6	-	-	0	0	0	0	4lagen;rommelig
22	rb	KL	-	-	-	24/25x12x5	-	-	0	0	0	0	4laags ivm S28
23	rb	Z	-	-	68	25x11/12x6	24x?x4	-	20	0	0	39	6lagen;strak gemetseld met lemig zand
24	rb	Z	Br	-	-	25x11x6	-	-	23	0	0	30	rommelig 3 tot 6 lagen
25	mb	PC	-	-	-	23x11x5	-	-	24	0	0	0	5lagen, rommelig;boven in verband met 24
26	rb	-	-	SV	-	21/22x10,5x5	-	-	0	0	0	0	-
27	rb	KL	-	-	-	23x11x6	-	-	28	0	0	0	rommelig 2 tot 4 lagen
28	rb	KL	Br	-	-	22x11x5	-	-	0	0	0	33	3 vertande lagen
29	rb	KL	-	-	70	25/26x13x6	-	-	20	20	0	0	trap in dichtgezette opening
30	rb	KL	Br	-	-	?x12/13x6/7	-	-	0	0	26	0	uitgebroken muur
34	rb	PC	-	-	-	20x10x5	-	-	0	0	0	48	-
35	rb	L	-	-	-	24x12x6	23x11x4/5	-	0	0	0	38	bepleisterd muv onderste 3lagen
36	mb	PC	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	1930 pand
37	rb	KL	-	-	-	24x11x5	21x10x5	-	35	0	0	25	2lagen
38	rb	Z	-	-	-	23x11x5	-	-	0	0	0	25	4lagen
39	rb	Z	-	-	-	24/25x12x5	-	-	0	0	0	0	2lagen
40	rb	-	Br	-	-	-	-	-	0	0	0	0	restant vloer, alleen breuksteen
41	rb	KL	VM	-	-	-	-	-	0	0	0	0	halfsteens
42	rb	L	M	-	-	24/25x12x6	-	-	0	0	0	0	muur ivm zerfkeien
48	rb	-	-	-	-	24x11x5	-	-	0	0	0	0	restant vloer
49	rb	-	Br	-	-	-	-	-	0	0	0	24	zachte bs
57	rb	Z	Br	-	-	13x18x7	17x18x7	-	0	0	0	19	verhouding s49?hergebruikte rondingsstenen(taps)
58	waal	KL	-	-	-	20x?x4	-	-	0	0	0	0	kelderlicht;op kant gemetseld
59	rb	-	Br	-	-	-	-	-	373839	0	0	0	rommelig stapelwerk tussen s37,38 en39
61	rb	KL	-	-	-	25x12x6	-	-	0	0	0	0	ivm onderste deel s35
63	rb	KL	VM	-	-	23X11X5	25X13X5	-	61	0	0	27	2 en 4lagen
64	rb	-	Br	-	-	-	-	-	0	0	0	0	vloer bij s57
65	rb	KL	-	-	-	25X11,5X5	-	-	0	0	0	26	eensteens;3lagen
70	rb	KL	-	-	-	22/23X11X4	-	-	0	0	0	0	1laag
73	rb	Z	-	-	-	23X11X5	-	-	0	0	0	0	alleen boven ivm s74;op puinbed;3l
74	rb	KL	-	-	-	23X11/12X5	-	-	75	0	0	23	4lagen
75	rb	KL	VM	-	62	23X11X4	24X?X5	27X?X6	77	0	0	24	fund. met in lengte 1/2steens opbouw;koude naad bij s76;6 tot 9lagen
78	rb	Z	-	-	-	21X10X5	-	-	0	0	0	0	1/2lagen;dikte 10/30
79	rb	KL	-	-	-	22/23X10/11X5	-	-	0	0	0	38	rommelig;3lagen
80	rb	KL	-	-	-	25X12X5	-	-	0	0	0	0	massief blok;3lagen
88	rb	KL	-	-	58	23X11/12X4/5	-	-	0	0	0	23	5lagen,trap in verband
91	rb	KL	-	-	-	23X12X5	27X13X6	24X11X5	101	0	0	25	koud op s65;4lagen
92	rb	KL	Br	-	-	-	-	-	91	0	0	24	2lagen
93	rb	KL	-	-	-	-23X11X5	-	-	0	0	0	24	ivm s101;4lagen

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek

Archeologisch onderzoek Meddosedestraat te Winterswijk

S	bouw- mat	voeg- mat	her- gebr	metsel- verb	tielgmt	formaat1	formaat2	formaat3	koudop	jonger dan	ouder dan	dikte	opmerking
100	rb	KL	-	-	-	22X11X5	-	-	0	0	0	22	2laags
101	rb	KL	Br	-	64	25X11X5	24X12X6	-	0	0	0	28	max 6lagen, achtergevel
101	rb	KL	-	-	-	18X14X5	18X11X5	-	0	0	0	0	tapse steen met nieuwe pompopbouw
127	rb	KL	-	-	-	23/24X11X5	23X12X4	-	0	0	0	34	noord-&oostgevel;3l fun;1steens opgaand
128	rb	KL	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	idem als s129
129	rb	KL	-	-	-	20/21X10X4	-	-	0	0	0	33	deels uitgebroken
130	rb	KL	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	idem als s129
132	rb	KL	Br	-	-	5	-	-	101	127	0	25	4l + 1vertanding
134	rb	KL	-	-	-	22X10/11X5	-	-	0	0	0	11	eensteens bak;4l
135	rb	-	-	-	-	23X11X5	-	-	0	0	0	0	goot/overloop
139	rb	-	-	KS	-	20/21X10X6	-	-	0	0	0	0	4
140	rb	KL	-	-	-	21/22X19/10X5/6	-	-	139	0	0	22	4l
140	rb	Z	Br	-	-	-	-	-	0	0	0	0	vloer
142	rb	Z	-	-	-	21/22X10X5	-	-	0	0	0	22	ivm s139;4l
143	rb	-	-	-	-	21/22X10X?	-	-	0	0	0	0	vlor berot
144	rb	KL	-	-	-	22X10X5/6	-	-	0	0	0	0	-
146	rb	PC	Br	-	-	-	-	-	0	0	0	0	1stns bak mt kraan
147	rb	KL	-	-	-	24x12x5/6	-	-	0	0	0	36	nog 4l in vlak2
157	rb	PC	Br	-	-	-	-	-	101	0	0	0	goo in s162/159
161	rb	-	-	-	-	22X10/11X?	-	-	0	0	0	0	vloer
162	rb	PC	Br	-	-	-	-	-	132	0	0	0	beerput? met s159 tegen s132
171	rb	PC	-	-	62	22x10x5	-	-	0	0	0	0	max. 5laag+1 vert.8laag
175	rb	KL	-	-	70	25x12x5	-	-	0	0	0	0	-
179	rb	-	-	-	-	23x12x4,5	-	-	0	0	0	0	-
180	rb	KL	-	-	70	17X17X5/6	17X14X5/6	-	0	0	0	0	tapse bs

Bijlage 3: Vondstenlijst

Voor gebruikte codes, zie bijlage 4.

V	S	materiaalcode	materiaal algemeen	materiaal spec	opmerking
11	49	KER	f	bor	-
11	49	KER	p	kop	capucijnerwaar
11	49	KER	s2	pot	-
11	49	KER	r	bor	-
11	49	KER	r	gra	-
11	49	KER	r	bor-13	-
12	61	KER	r	gra	-
5	24	KER	f	dek?	-
9	20	KER	r	kom	-
9	20	KER	r	gra	-
9	20	KER	r	-	-
9	20	KER	r	bor	-
9	20	KER	s2	pot	Vreden
9	20	KER	m	bor	-
9	20	KER	PIJP	-	-
9	20	KER	g	kom	-
9	20	OXX	STEENK	-	-
9	20	ODB	-	-	-
9	20	SLE	DAKLEI	-	-
9	20	MFE	SLAK	-	-
9	20	GLS	VENSTER	-	-
10	45	KER	s2	kan	Vreden
2	1	KER	s2	pot	Vreden
3	17	KER	s2	kni	30mm
3	17	GLS	gl	fle	-
3	17	KER	s2	pot	-
3	17	KER	s2	kom	-
3	17	KER	iw	kop	-
4	9	KER	r	gra	-
4	9	KER	r	kom	-
4	9	KER	s2	pot	-
7	26	KER	s2	fle	-
14	49	KER	s2	pot	-
8	27	KER	s2	fle	-
8	27	KER	s2	pot	-
8	27	KER	PIJP	-	-
15	60	KER	r	bor	-
15	60	KER	r	-	-
4	9	ODB	-	slachtafval gz	-
3	17	ODB	KNOOP	-	-
1	2	GLS	VENSTER	-	-
1	2	KER	r	-	-
1	2	KER	s2	-	-
13	52	KER	f	bor	blauwe florale motieven

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddösestraat te Winterswijk

V	S	materiaalcode	materiaal algemeen	materiaal spec	opmerking
13	52	KER	r	bor	-
13	52	KER	s2	pot	-
16	68	KER	s2	kan-32	Vreden?
16	68	KER	s2	kni	13mm
17	72	KER	iw	bor-12	-
17	72	KER	s2	zal	-
17	72	KER	iw	bor	-
17	72	KER	m	bor	-
17	72	KER	s2	-	Westerwald-stijl
17	72	KER	TEGEL	m	-
18	73	KER	iw	pot	-
18	73	KER	iw	kan/jus/the	oor
18	73	KER	iw	kop	-
18	73	KER	iw	bor	-
18	73	KER	iw	ver	-
18	73	GLS	fle	-	-
18	73	KER	r	bor	-
18	73	KER	s2	fle	-
19	65	KER	s2	fle	-
19	65	KER	s2	fle	westerwald-stijl
20	69	KER	PIJP	-	-
20	69	KER	r	bor	-
21	92	KER	s2	fle	-
22	72	KER	TEGEL	m	paars decor:bloemen in pot
24	4014	SXX	BROK	-	-
24	4014	SVU	KLING	KERNPRKL	-
24	4014	SVU	KERN	AFSLAGK	-
24	4014	KER	s4	-	-
24	4014	KER	kp	kog	-
24	4014	KER	AWH	-	-
23	72	MXX	TON	-	emalle teil met resten olielampjes en kleipijp
26	116	KER	pi	-	-
25	111	GLS	gl	fle	-
25	111	KER	AWH	-	-
25	111	KER	PIJP	-	-
25	111	KER	r	-	-
25	111	KER	r	kom	-
25	111	KER	s2	-	1xwesterwald-stijl
27	118	KER	kp	kog	-
28	114	SXX	-	-	-
29	115	KER	kp	kog	-
29	115	KER	AWH	-	-
30	113	KER	AWH	-	-
30	113	KER	pi	-	-
30	113	KER	kp	kog	-
30	113	SXX	-	-	-
32	4013	MBR	GESP	-	-
31	117	KER	kp	-	-
34	4012	KER	ir	-	-

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

V	S	materiaalcode	materiaal algemeen	materiaal spec	opmerking
34	4012	KER	r	bor	-
34	4012	KER	r	gra	-
34	4012	KER	s2	-	-
32	4013	KER	kp	kog	-
33	4015	KER	kp	kog	-
33	4015	KER	RUW	mero	-
36	124	KER	AWH	-	-
36	124	MFE	SLAK	-	-
37	4010	KER	iw	blo	GDR 624-? oost-duitsland li.blauw
37	4010	KER	s2	kan	-
37	4010	KER	iw	kop	-
38	114	KER	kp	kog	-
39	4015	SXX	KOOKSTN	-	-
39	4015	SGR	-	-	-
39	4015	KER	HUTTELM	-	-
39	4015	ODB	-	-	-
39	4015	KER	WEEFGEW	RINGVRM	-
39	4015	KER	AWH	-	-
39	4015	KER	HESENS	-	1x stempel; 1xrand
40	4014	KER	BADORF	-	-
40	4014	KER	HESENS	-	-
41	4019	SXX	KOOKSTN	-	-
41	4019	STE	MAALSTN	-	dikte 5cm
42	127	KER	s2	pot	Vreden
42	127	KER	s2	fle	Vreden
42	127	KER	r	bor	-
42	127	KER	r	gra	-
42	127	KER	f	bor	-
42	127	KER	iw	bor	-
43	131	GLS	gl	fle	wijnfles 18e eeuw
43	131	KER	TEGEL	m	-
43	131	KER	iw	kop	-
43	131	KER	s2	pot	-
48	132	KER	PIJP	stummel	-
48	132	KER	s2	pot	-
48	132	KER	f	bor	-
48	132	KER	r	-	-
48	132	KER	PIJP	-	-
49	154	KER	bg	-	lokaal/regionaal?
44	131	KER	s2	fle	-
44	131	KER	PIJP	-	grote ketel
46	141	KER	s2	-	-
46	141	KER	r	-	-
46	141	MFE	WAPEN	speelgoed	en plastic lepeltje
48	132	KER	r	pot	oranje, licht loodgl; geel intern
47	133	KER	iw	bor	-
47	133	KER	iw	kop-2	-
47	133	KER	iw	-	-
47	133	KER	s3	kap-10	-

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

V	S	materiaalcode	materiaal algemeen	materiaal spec	opmerking
47	133	KER	r	kom	-
55	164	KER	kp	kog	-
55	164	KER	bg	-	-
58	166	KER	AWH	-	hessens-sch?
58	166	SXX	-	-	-
58	166	ODB	-	-	sec.verbr
58	166	OPH	HOUTSKL	-	-
53	131	KER	s2	kni	40mm
53	131	KER	r	bor	-
53	131	KER	iw	kop-1	-
50	150	KER	kp	kog	-
51	155	KER	AWH	-	hessens-sch?
51	155	KER	BADORF	-	-
52	147	KER	PIJP	figuratief; ram/hond?	-
54	131	KER	p	kop	-
54	131	KER	r	bor	ingekrast:spreuk en paarden (W'wijk?)
54	131	KER	m	bor	-
54	131	KER	g	-	-
57	167	KER	kp	kog	-
57	167	STE	MAALSTN	-	26mm
56	165	KER	kp	kog	-
59	166	KER	r	pot	-
59	166	KER	s2	pot	-
59	166	GLS	gl	-	blank&groen (bek&fle)
61	134	KER	s2	pot	-
61	134	KER	s2	kni	33mm
61	134	KER	iw	kop	-
60	138	KER	s2	pot	-
60	138	KER	s2	fle	-
60	138	KER	r	bor	-
60	138	KER	r	kom	-
60	138	KER	iw	kom	oost-duitsland li.blauw
60	138	KER	iw	kom	oost-duits roze
60	138	KER	iw	kop-33	-
60	138	KER	iw	kop	-
60	138	KER	iw	bor	bord met doorlopende ruit binnenzijde
60	138	KER	iw	ter	-
60	138	KER	iw	bor	soc.cer. depose
60	138	KER	iw	bor-6	-
60	138	GLS	gl	dek	-
60	138	GLS	gl	oli	2ind. 1x witglas; rest blank
62	132	KER	s2	zal	-
62	132	KER	m	bor	-
62	132	KER	f	bor	-
62	132	KER	r	kom	-
62	132	KER	s2	pot	-
62	132	KER	iw	bor	-
62	132	KER	iw	kop	-
62	132	GLS	gl	kel	-

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek

Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

V	S	materiaalcode	materiaal algemeen	materiaal spec	opmerking
62	132	ODB	SLACHT	snijsporen	-
62	132	OXX	KOLEN	-	-
63	5000	KER	iw	kop-1	-
63	5000	KER	s2	pot	3xWesterwald; rest Vreden
63	5000	KER	s2	fle	-
63	5000	KER	r	bor	3x doorlooptechniek
63	5000	KER	r	gra	3x (1ind.) Ochtrup?klinkend hard
64	176	KER	PIJP	-	-
65	172	KER	BAKSTEEN	-	-
65	172	KER	kp	-	-
66	193	KER	AWH	-	-
67	186	KER	s2	pot-	Vreden
67	186	KER	s2	pot	Vreden
67	186	KER	s2	pot	-
67	186	KER	s2	kom-6	Vreden
67	186	KER	r	pot&bor	-
67	186	KER	iw	bor	-
68	179	KER	r	bor	ingekrast motief (W'wijk?)
68	179	KER	f	bor	-
71	203	KER	iw	ter	bolletjes op rand
71	203	GLS	gl	fle	kleurloos
69	201	KER	kp	-	-
73	205	KER	kp	kog	-
74	5001	KER	AWH	-	gepolijst
70	202	KER	s2	pot-27	Vreden
75	179	KER	s2	pot	-
75	179	KER	s2	pot-7	-
75	179	KER	PIJP	-	-
75	179	KER	r	bor	-
75	179	KER	r	kom	-
75	179	KER	f	bor	1x bruine bies op rand
75	179	KER	f	bor-5	-
75	179	KER	r	bor-52	-
75	179	KER	p	bor-1	-
75	179	KER	p	kop-1	-
75	179	KER	p	kop-1	-
75	179	GLS	gl	kel-6	-
75	179	GLS	gl	fle-23b	-
79	190	KER	r	gra	-
79	190	KER	r	kom	-
79	190	KER	r	bor	-
79	190	KER	r	bor	-
79	190	KER	r	pot	-
79	190	KER	r	lek	-
79	190	KER	s2	kom	-
79	190	KER	PIJP	-	-
79	190	GLS	gl	fle	-
77	180	KER	r	gra	-
77	180	KER	f	bor	-

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek

Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

V	S	materiaalcode	materiaal algemeen	materiaal spec	opmerking
77	180	KER	s2	pot	-
77	180	KER	PIJP	-	-
76	180	KER	m	bor-3	-
76	180	KER	s2	pot	-
76	180	KER	r	pot	-
78	191	KER	r	bor	-
78	191	KER	s2	kom	-
78	191	KER	r	kom	-
78	191	KER	PIJP	-	-
78	191	ODB	SLACHT	rund	-
70	202	KER	s3	dek-8	-
70	202	KER	s2	pot	-
70	202	KER	s2	kom	-
70	202	KER	r	-	-
70	202	KER	iw	dek-9	-
70	202	KER	iw	-	-
70	202	KER	TEGEL	m	witje
70	202	GLS	gl	bek-26?	meervlaksglas
70	202	GLS	gl	fle	-
70	202	GLS	gl	fle	-
70	202	GLS	VENSTER	BRANDGLS	-
72	204	GLS	gl	fle	rechte fles
72	204	KER	s2	pot	-
72	204	KER	iw	kop	-
44	131	SLE	GRIFFEL	-	-

Bijlage 4: Codelijst

Sporen

vorm (van het spoor)

lin	langwerpig/lineair
NVT	niet van toepassing
onr	onregelmatig
ovaal	ovaal
rechth	rechthoekig
rond	rond
vier	vierkant

interpretatie

BPT	beerput/beerkelder
FUN	fundering
GW	greppel
HT	hout
KL	kuil
LG	laag
MR	muur
O/H	oven/haard
PL	paalspoor
SP	spoor
VLR	vloer
VS	verstoring
WA	waterput

intrepretatie specifiek

HTP	houten paal
KL	kuil
LGBO	bouwvoor, recent
LGBT	bioturbatielaag
LGC	cultuurlaag
LGD	dagzomende laag
LGN	natuurlijke laag
LGO	ophogingslaag
LGS	stortlaag
MR	muur algemeen
MRD	muur doorlaat
MRI	muur insteek
MRU	muuruitbrak
PK	paalkuil:grondspoor kuil voormalige paal
SPS	spitspoor
VSN	natuurlijke verstoring
VSR	recente verstoring

textuur (van de vulling)

K	klei
L	leem (huttem-)
MR	muur
Vkm	veen mineraalarm
X	niet benoemd

Z	zand
Zs1	zand zwak siltig
Zs2	zand matig siltig
Zs3	zand sterk siltig
Zs4	zand uiterst siltig

mediaan

MF	matig fijn
UF	uiterst fijn
ZF	zeer fijn

kleur / gevlekt

A	blauw
D	donker
E	geel
G	groen
L	licht
O	oranje
P	paars
R	rood
U	bruin
Y	grijs
W	wit
Z	zwart

hu (humus)

-	geen humusbijmenging
h1	zwak humeus
h3	sterk humeus

pu (puin)

0	afwezig
1	weinig fijn puin
2	fijn puin
3	veel fijn puin
4	weinig middelgrof puin
5	middelgrof puin
6	veel middelgrof puin
9	veel grof puin

hk (houtschool)

0	afwezig
1	enkele spikkel
2	spikkels
3	veel spikkels

femn (ijzer en mangaan)

-	geen bijmengsels
FE1	enkele ijzervlekken

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

laag

-	niet van toepassing
C	C-horizont
Cg	C-horizont met roestvlekken
Cr	geheel gereduceerde C-horizont
inst	insteek
omsluit	omsluiting waterput

Muren

bouwmateriaal

mb	machinale baksteen
rb	rode baksteen
waal	waaltjes

voegmateriaal

-	geen
KL	kalkmortel
L	leem
PC	Portland cement
Z	zand

(sporen van) hergebruik

-	geen
Br	veel breuksteen
M	mortelresten
VM	veel verschillende maten

metselferband

KS	koppenstrekkenverband
SV	staand verband
WV	wild verband

Vondsten

materiaalcode

GLS	glas
KER	keramiek
MBR	brons
MFE	ijzer
MXX	metaal
ODB	bot, dierlijk
OPH	hout/houtskool
OXX	organisch
SGR	graniet/gneis
SLE	leisteek
STE	tefriet/basaltlava
SVU	vuursteen
SXX	steen

materiaal algemeen

AWH	aardewerk, handgevormd
BADORF	Badorf aardewerk
BAKSTEEN	baksteen
BROK	brok
DAKLEI	daklei/leisteek dakbedekking
GESP	gesp
GRIFFEL	griffel
HESENS	Hessens-Schortens aardewerk
HOUTSKL	houtskool
HUTTELM	hutteleem/verbrande leem
KERN	kern
KLING	kling
KNOOP	knoop
KOLEN	kolen
KOOKSTN	kooksteen
MAALSTN	maalsteen:ligger/loper
PIJP	pijp/pijpekop/pijpesteel
RUW	ruwwandig aardewerk, gedraaid
SLACHT	slachtafval
SLAK	slak
STEENK	steenkool
TEGEL	tegel
TON	ton/vat/kuip
VENSTER	vensterglas
WAPEN	wapen (onderdeel)
WEEFGEW	weefgewicht

NB overige materiaalcodes volgens Deventersysteem

materiaal specifiek

AFSLAGK	afslagkern
BRANDGLS	gebrandschilderd glas
KERNPRKL	kernpreparatie-kling
RINGVRM	ringvormig

NB overige materiaalcodes volgens Deventersysteem

Bijlage 5: Catalogus aardewerk en glas

Alle afbeeldingen op schaal 1:4, tenzij anders vermeld.

Opbouw van de catalogus

- 1a vondstnummer
- 1b vondstcontext (complexdatering)
- 2 code van het type
- 3 objectdatering
- 4a maten in centimeters (grootste diameter / hoogte)
- 4b beschrijving van het type
- 5a baksel
- 5b kleur / glazuur
- 5c beschrijving van de decoratie
- 5d diversen
- 6a bodem
- 6b oor / steel
- 7 functie
- 8 productiecentrum
- 9 literatuur

Cat.1

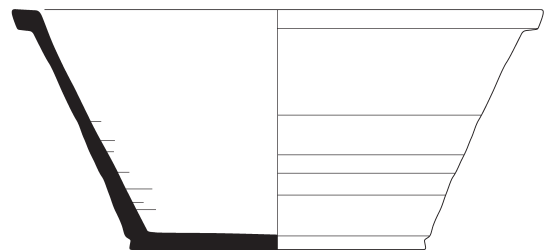
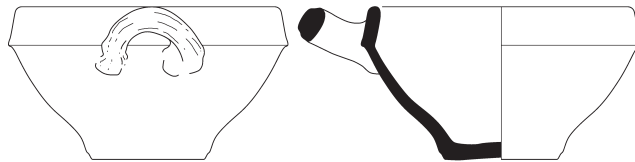
- 1a WIMD5-19
- 1b muur S65
- 2 s2-fle-
- 3 1800-1900
- 4a
- 4b mineraalwaterfles met nauwe hals
- 5a steengoed met glazuur
- 5b zoutglazuur, kobaltblauw
- 5c
- 5d
- 6a
- 6b één lintoor
- 7 mineraalwaterfles
- 8 Stadlohn/Vreden
- 9

Cat.2

- 1a WIMD5-16
- 1b kuil S68
- 2 s2-kan32
- 3 1800-1900
- 4a 8,6 / 16,2
- 4b bolle kan met schouder overgaand in hoge hals met kraagrand, standvlak
- 5a steengoed met glazuur
- 5b zoutglazuur
- 5c
- 5d
- 6a standvlak
- 6b één lintoor
- 7 kan
- 8 Stadlohn/Vreden
- 9 Elling 1994, pag.144

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Cat.3

- 1a WIMD5-10
- 1b kuil S45
- 2 s2-kan-
- 3 1700-1800
- 4a
- 4b
- 5a steengoed met glazuur
- 5b zoutglazuur
- 5c zonnestempels en bogen
- 5d
- 6a
- 6b
- 7 kan
- 8 Stadlohn/Vreden
- 9 Elling 1994, pag.142

Cat.4

- 1a WIMD5-67
- 1b kuil S186
- 2 s2-kom-6
- 3 1700-1800
- 4a - / 7,4
- 4b kom met naar binnen gerichte manchetvormige rand
- 5a steengoed met glazuur
- 5b zoutglazuur
- 5c
- 5d
- 6a standvlak
- 6b één worstoor
- 7 kom
- 8 Stadlohn/Vreden
- 9 Elling 1994, pag.147

Cat.5

- 1a WIMD5-75
- 1b beerput S179 (1725-1775)
- 2 s2-pot-7
- 3 1700-1750
- 4a 27 / 13
- 4b steile pot met afgeplatte rand
- 5a steengoed met glazuur
- 5b zoutglazuur
- 5c
- 5d
- 6a standvlak
- 6b
- 7 kom
- 8 Stadlohn/Vreden
- 9

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek

Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Cat.6

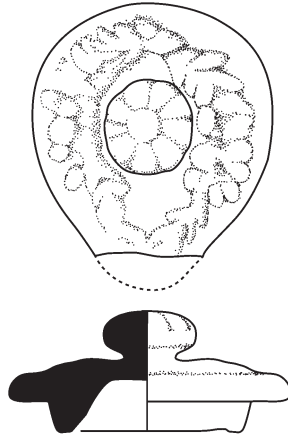
- 1a WIMD5-67
- 1b kuil S186
- 2 s2-pot-27
- 3 1700-1850
- 4a - / 31,5
- 4b grote tonvormige pot met afgeplatte rand met getordeerde bies met indrukken
- 5a steengoed met glazuur
- 5b zoutglazuur
- 5c cirkels en strepen
- 5d
- 6a standvlak
- 6b twee worstoren (ontbreken)
- 7 pot
- 8 Stadlohn/Vreden
- 9 Elling 1994, pag.153, 239-255

Cat.7

- 1a WIMD5-70
- 1b kuil S202
- 2 s2-pot-27
- 3 1700-1850
- 4a - / 35
- 4b grote tonvormige pot met afgeplatte rand met getordeerde bies met indrukken
- 5a steengoed met glazuur
- 5b zoutglazuur
- 5c florale motieven
- 5d
- 6a
- 6b twee worstoren
- 7 pot
- 8 Stadlohn/Vreden
- 9 Elling 1994, pag.153, 239-255

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Cat.8 (schaal 1:2)

- 1a WIMD5-62
- 1b muur S132
- 2 s2-zal-
- 3 1700-1800
- 4a 5,8 / -
- 4b
- 5a steengoed met glazuur
- 5b zoutglazuur
- 5c
- 5d
- 6a standvlak
- 6b
- 7 zalfpot
- 8 Stadlohn/Vreden
- 9

Cat.9 (schaal 1:2)

- 1a WIMD5-70
- 1b kuil S202
- 2 s3-dek-8
- 3 1800-1900
- 4a 7? / 3,5
- 4b platte deksel met sluitrand en knop
- 5a industrieel steengoed met glazuur
- 5b ijzerengobe, zoutglazuur
- 5c florale motieven rond knop
- 5d
- 6a
- 6b knop
- 7 deksel
- 8
- 9

Cat.10

- 1a WIMD5-11
- 1b beerput S49 (1700-1780)
- 2 r-bor-13
- 3 1700-1800
- 4a 31,2 / 7,6
- 4b diep bord met steile wand en horizontale vlakke vlag en kraagrand, standvlak
- 5a roodbakend aardewerk met slijbversiering
- 5b bovenzijde loodglazuur
- 5c ringeloor: golflijn, stippen, slingerlijn en bloem?
- 5d
- 6a standvlak
- 6b
- 7 bord
- 8 Ochtrup of Winterswijk
- 9

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Cat.11

- 1a WIMD5-75
- 1b beerput S179 (1725-1775)
- 2 r-bor-13
- 3 1700-1800
- 4a 31,5 / 5,9
- 4b diep bord met steile wand en horizontale vlakke vlag en kraagrand, standvlak
- 5a roodbakend aardewerk met slibversiering
- 5b bovenzijde loodglazuur
- 5c ringeloor: golflijn, stippen en bloem (tulp?)
- 6a standvlak
- 6b
- 7 bord
- 8 Ochtrup of Winterswijk
- 9

Cat.12

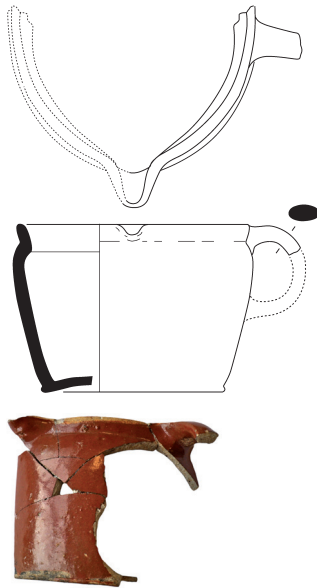
- 1a WIMD5-75
- 1b beerput S179 (1725-1775)
- 2 r-bor
- 3 1700-1800
- 4a 18 / -
- 4b klein bord
- 5a roodbakend aardewerk met slibversiering
- 5b bovenzijde loodglazuur
- 5c ringeloor: bloembladeren?
- 6a
- 6b
- 7 bord
- 8 Ochtrup of Winterswijk
- 9

Cat.13

- 1a WIMD5-79
- 1b kuil S190
- 2 r-lek
- 3 1700-1800
- 4a
- 4b lekschaal
- 5a roodbakend aardewerk met slibversiering
- 5b bovenzijde loodglazuur
- 5c ringeloor: golflijn en concentrische cirkels
- 6a
- 6b één afgebroken dun worstoor
- 7 lekschaal
- 8 Ochtrup of Winterswijk
- 9

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Cat.14

- 1a WIMD5-76
- 1b waterput S180 (1650-1750)
- 2 r-pot
- 3 1700-1800
- 4a
- 4b dikwandige pot
- 5a roodbakend aardewerk
- 5b ongeglazuurd
- 5c
- 5d
- 6a standvlak
- 6b
- 7 pot
- 8 Winterswijk
- 9

Cat.15

- 1a WIMD5-47
- 1b stortlaag S133
- 2 w-kap-10
- 3 1800-1900
- 4a - / 9,3
- 4b kachelpan met schenktuit met lintoor
- 5a witbakend met loodglazuur
- 5b ijzerengobe, loodglazuur
- 5c
- 5d imitatie brown-glazed stoneware
- 6a standvlak
- 6b één lintoor
- 7 kachelpan
- 8
- 9

Cat.16

- 1a WIMD5-76
- 1b waterput S180 (1650-1750)
- 2 m-bor-3
- 3 1700-1750
- 4a 27 / -
- 4b bord met vlakke spiegel, knik spiegelvlag en uitgebogen rand, standing
- 5a majolica
- 5b inwendig helder wit tinglazuur, uitwendig vuilgeel loodglazuur
- 5c vlag bladwerk in blauw
- 5d
- 6a standing ontbreekt
- 6b
- 7 bord
- 8 Friesland?
- 9

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek

Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Cat.17

- 1a WIMD5-75
- 1b beerput S179 (1725-1775)
- 2 f-bor-5
- 3 1700-1775
- 4a 23 / 2,8
- 4b afgerond bord met smalle vlag, standvlak
- 5a faience
- 5b tinglazuur met kobaltblauwe beschildering
- 5c strooibloemen
- 5d
- 6a standvlak
- 6b
- 7 bord
- 8
- 9

Cat.18

- 1a WIMD5-62
- 1b muur S132
- 2 f-bor-6
- 3 1750-1800
- 4a 27 / 2,9
- 4b afgerond bord met knik spiegel-vlag, platte vlag, afgedraaide standring
- 5a faience
- 5b tinglazuur met blauwe beschildering
- 5c vlag & spiegel bloemen, bladeren en vruchten in blauw, oranjegele bies op rand
- 5d
- 6a standring
- 6b
- 7 bord
- 8
- 9

Cat.19

- 1a WIMD5-75
- 1b beerput S179 (1700-1780)
- 2 p-bor-1
- 3 1700-1780
- 4a 12 / 1,9
- 4b klein diep bord zonder vlag met uitgebogen rand op standring
- 5a porselein
- 5b veldspaatglazuur met onderglazuur blauwe beschildering, kapucijner goed
- 5c man bij brug en huisje in landschap
- 5d
- 6a standring
- 6b
- 7 bord, kop en schotel
- 8 China
- 9

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Cat.20 (schaal 1:2)

- 1a WIMD5-75
- 1b beerput S179 (1700-1780)
- 2 p-kop-1
- 3 1700-1780
- 4a 7,3 / 3,7
- 4b kop met iets uitgebogen rand, standring, zonder oor
- 5a porselein
- 5b veldspaatglazuur met onderglazuur blauwe beschildering, kapucijner goed
- 5c man bij huis in landschap
- 5d
- 6a standring
- 6b
- 7 kop, kop en schotel
- 8 China
- 9

Cat.21 (schaal 1:2)

- 1a WIMD5-75
- 1b beerput S179 (1700-1780)
- 2 p-kop-1
- 3 1700-1780
- 4a 7 / 4
- 4b kop met iets uitgebogen rand, standring, zonder oor
- 5a porselein
- 5b veldspaatglazuur met onderglazuur blauwe beschildering, kapucijner goed
- 5c man bij huis in landschap
- 5d
- 6a standring
- 6b
- 7 kop, kop en schotel
- 8 China
- 9

Cat.22 (schaal 1:2)

- 1a WIMD5-75
- 1b beerput S179 (1700-1780)
- 2 p-kop-1
- 3 1700-1780
- 4a 7,5 / 4
- 4b kop met iets uitgebogen rand, standring, zonder oor
- 5a porselein
- 5b veldspaatglazuur met onderglazuur blauwe beschildering
- 5c uitwendig mandendrager bij boom
- 5d
- 6a standring
- 6b
- 7 kop, kop en schotel
- 8 China
- 9

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek

Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Cat.23 (schaal 1:2)

- 1a WIMD5-75
- 1b beerput S179 (1700-1780)
- 2 p-kop-1
- 3 1700-1780
- 4a 6,3 / 4
- 4b kop met iets uitgebogen rand, standring, zonder oor
- 5a porselein
- 5b veldspaatglazuur met onderglazuur blauwe beschildering
- 5c uitwendig bloemen in panelen
- 5d
- 6a standring
- 6b
- 7 kop, kop en schotel
- 8 China
- 9

Cat.24 (schaal 1:2)

- 1a WIMD5-17
- 1b kuil S72
- 2 iw-bor-3
- 3 1850-1900
- 4a - / 2,8
- 4b afgerond bord zonder vlag op standring
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur
- 5c inwendig draak onder de rand
- 5d
- 6a standring
- 6b
- 7 bord
- 8
- 9

Cat.25

- 1a WIMD5-60
- 1b ophogingslaag S138
- 2 iw-bor-6
- 3 1883-1899
- 4a 19 / 1,8
- 4b bord met geknikte platte vlag op lage standring
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur
- 5c
- 5d beeldmerk sfinx P.Regout & Co
- 6a standring
- 6b
- 7 bord
- 8 Maastricht
- 9

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Cat.26 (schaal 1:2)

- 1a WIMD5-70
- 1b kuil S202
- 2 iw-dek-4
- 3 1850-1900
- 4a 11 / 4
- 4b bol deksel met sluitring en knop
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur
- 5c
- 5d
- 6a standing
- 6b knop met stoomgat
- 7 deksel
- 8
- 9

Cat.27 (schaal 1:2)

- 1a WIMD5-63
- 1b ophogingslaag S5000
- 2 iw-kop-1
- 3 1850-1900
- 4a 7,3 / 4,5
- 4b bolle kop met rechte rand, standing
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur
- 5c inwendig: onder de rand smalle bloemenversiering, op bodem bloemen, uitwendig: brede bloemenversiering
- 5d
- 6a standing
- 6b
- 7 kop
- 8
- 9

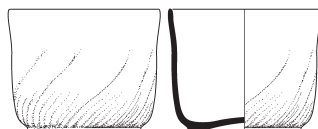
Cat.28 (schaal 1:2)

- 1a WIMD-53
- 1b ophogingslaag S131
- 2 iw-kop-1
- 3 1850-1900
- 4a - / 4,8
- 4b bolle kop met rechte rand, standing
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur
- 5c inwendig: onder rand rood filet, uitwendig bordeaux rode bloembladeren
- 5d rode stip onderzijde
- 6a standing
- 6b
- 7 kop
- 8
- 9

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek

Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Cat.29 (schaal 1:2)

- 1a WIMD5-47
- 1b ophogingslaag S133
- 2 iw-kop-2
- 3 1863-1900
- 4a - / 5,5
- 4b bolle kop met rechte rand op breed uitstaande standing
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur
- 5c
- 5d beeldmerk Societe Ceramique
- 6a standing
- 6b
- 7 kop
- 8 Maastricht
- 9

Cat.30

- 1a WIMD5-60
- 1b ophogingslaag S138
- 2 iw-kop-33
- 3 1863-1900
- 4a 8,5 / 6,5
- 4b grote kop met getordeerde onderzijde op lage standing
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur
- 5c bloemmotief Fernande
- 5d beeldmerk Societe Ceramique
- 6a standing
- 6b
- 7 kop
- 8 Maastricht
- 9

Cat.31

- 1a WIMD5-75
- 1b beerput S179 (1725-1775)
- 2 gl-fle-23b
- 3 1725-1760
- 4a
- 4b bolvormige fles
- 5a glas
- 5b groen
- 5c
- 5d v-vormige draad om lip
- 6a licht opgestoken, pontilmerk
- 6b
- 7 wijnfles
- 8
- 9 Kottman 2010

RAAP-RAPPORT 2763

Aan de rand van dorp en beek
Archeologisch onderzoek Meddosestraat te Winterswijk

Cat.32

1a WIMD5-75

1b beerput S179 (1725-1775)

2 gl-keel-6

3 1700-1800

4a 17 / -

4b trechtvormig kelkglas met vijf- of
meerzijdige stam met luchtbel

5a glas

5b kleurloos

5c luchtbel in kelk en stam, gestileerd
ornament onder rand

5d

6a voet met pontilmerk

6b

7 kelkglas

8

9

